

Jak (ne)snadné je být... evropským občanem

Žákovský sešit

Jak (ne)snadné je být ... evropským občanem

Žákovský sešit

Tvůrci vzdělávacího programu: Mgr. Jan Kabrda, Ph.D.

Mgr. Zdeňka Veselská

PaedDr. Marcela Chalupová

Mgr. Roman Veselský

Mgr. Lukáš Bořil

Odborný garant: Mgr. Jan Kabrda, Ph.D.

Fotografie a obrázky: Zdroje fotografií a obrázků jsou uvedeny na konci sešitu.

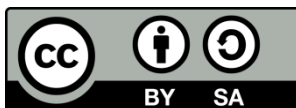
Pokud není uvedeno, je autorem fotografií a obrázků tvůrčí kolektiv (Regionální rozvojová agentura Vysočina, z.s.p.o.).

Místo: Jihlava

Rok: 2020

Uzávěrka obsahu a dat: 31. 10. 2019

Práva k užívání: Všechny materiály vytvořené v rámci vzdělávacího programu jsou k dispozici pod licencí Creative Commons Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 (CC BY-SA 4.0).

OBSAH

1. Demokracie vs. diktatura.....	5
2. Vítězství demokracie?	10
3. Jak si stojíme?.....	15
4. Evropská unie	21
5. History and memory.....	27
6. Jak EU funguje?	34
7. It's the economy, stupid!.....	39
8. Evropa a vaše práva.....	46
9. Hurá do práce!.....	51
10. Svět – utrpení a naděje.....	56
11. Evropa – práva, pomoc, ochrana.....	63
12. Hurá do školy!.....	68
13. Demokracie v ohrožení.....	74
14. Pevnost Evropa	80
15. Obr na hliněných nohou	86
16. Jak dál?	91

1. Demokracie vs. diktatura

Základní znaky svobodných a nesvobodných forem vlády

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaké jsou hlavní rozdíly mezi svobodnými a nesvobodnými formami vlády?
- Jaké nevýhody a rizika nese diktátorské vládnutí?
- Jaké jsou základní principy a přínosy demokracie?

Citáty slavných osobností o demokracii

→ Ve čtveřicích se krátce zamyslete nad významem jednoho z výroků a pokuste se jej vysvětlit.

- **Woodrow Wilson** (prezident USA, 1913-1921):
„Svět musí být zabezpečen pro demokracii.“
 - (z projevu ke Kongresu = americkému parlamentu, 2. dubna 1917; citát umístěn na pamětní desce na pražském Hlavním = Wilsonově nádraží)
- **Tomáš Garrigue Masaryk** (prezident Československa, 1918-1935): *„Demokracie je diskuse.“*
- **Sir Winston Churchill** (premiér Velké Británie, 1940-45 a 1951-55): *„Říká se, že demokracie je nejhorší způsob vlády, s výjimkou všech ostatních, které jsme vyzkoušeli.“*
- **Ronald Reagan** (prezident USA, 1981-1989):
„Pane Gorbačove, strhněte tu zed!“
 - (z projevu v Západním Berlíně, dne 12. června 1987)

Obr. 1.1 Sir Winston Churchill v Downing Street (1943)

- **Baronka Margaret Thatcher** (premiérka Velké Británie, 1979-1990): *„Když si lidé mohou svobodně vybrat, vyberou si svobodu.“*
- **Václav Havel** (československý a český prezident, 1989-2003): *„Pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávisť.“*

Demokracie a diktatura – základní pojmy

Základní pojmy:

- **forma vlády** = způsob uspořádání politiky, moci, vlády (obecně – způsob, metoda fungování, vládnutí; podobně též politický systém);
- **politický režim** = buď totéž co forma vlády nebo konkrétní vláda v konkrétním státě;
 - pozn.: pro zjednodušení dále používáme pouze pojem „forma vlády“.

Svobodné formy vlády:

- **demokracie** = (z řečtiny) vláda lidu, a to především skrze svobodné volby, postavena na svobodě a rovnosti všech lidí;
- jejím rozhodujícím typem, s nímž můžeme zjednodušeně ztotožnit demokracii jako takovou, je **liberální demokracie** (ze slova „liberální“ ve smyslu „svobodný“).

Nesvobodné formy vlády:

- **autoritářství** = (ze slova „autorita“ ve smyslu „moc“; podobně též autokracie nebo autoritarismus) silná ústřední vláda a moc, politická práva a svobody omezeny;
 - **diktatura** = (ze slova „diktát“ ve smyslu „rozkaz“) lze ji chápat jako vyšší typ autoritářství, se silnou osobou vůdce (diktátora);
 - pozn.: pro zjednodušení dále používáme pouze kontrast demokracie versus diktatura (jako zastřešující pojem pro nesvobodné formy vlády);
- **totalita** = (ze slova „totální“ ve smyslu „úplný“) nejvyšší stupeň nesvobody; vládci mají neomezenou moc, není povolena opozice, je tvrdě potlačováno svobodné jednání, navíc silná ideologičnost (např. komunistické režimy ve východní Evropě před rokem 1990).

Přechodné formy vlády:

- mezi demokracií a diktaturou existuje velká šedá zóna forem vlády (režimů), které jsou „něco mezi“ – zahrnují prvky z obou: např. konají se v nich volby, ale nejsou svobodné; je v nich povolena opozice, ale nemá přístup do médií apod.;
- tyto formy vlády můžeme označit jako „**částečně svobodné**“, s řadou typů a označení: např. anokracie, hybridní systémy, neliberální demokracie, příp. dokonce „řízená demokracie“ (V. Putin – Rusko).

Obr. 1.2 Socha svobody
(Manhattan, New York, USA)

Znaky demokracií x diktatur

→ ① Pracujte ve dvojicích. Nejdříve zkompletujte tabulku.

Určete, které rysy a znaky patří k **demokracii (označte "+")** a které k **diktatuře (označte "-")**.
Potom pojmy spojte do logických **dvojic** (pomocí čísel 1-13).

Rysy a znaky	+/-	číslo
dodržování lidských práv a svobod		
korupce pouze malá		
lidé se nemohou zapojit do veřejného života		
média ovládaná vládou (politiky) a cenzurovaná		
menšiny chráněny a jejich práva respektována		
nestranná a nepolitická policie, armáda a tajné služby		
nevládní a neziskové organizace pronásledovány a zakazovány		
nezávislá a necenzurovaná média		
nezávislé soudy		
obce či regiony ovládané z centra (vládou)		
opozice slabá a pronásledovaná		
ovlivňování či falšování voleb vládou (politiky)		
podpora nevládních a neziskových organizací		
policie, armáda a tajné služby zneužívány vládou (politiky) k útlaku		
porušování lidských práv a svobod		
pošlapávání práv menšin, jejich útlak		
rozhodnutí se činí průhledně a veřejně		
rozhodnutí se činí ve skrytu a bez dohledu veřejnosti		
silná korupce		
silná občanská společnost - aktivní zapojení lidí do veřejného života		
silná politická opozice		
soudy pod vlivem vlády (politiků)		
svobodné a spravedlivé volby		
vláda zneužívá svou moc a porušuje vlastní zákony		
volená místní (obecní, regionální) samospráva		
zákony platí pro všechny stejně		

→ ② Vysvětlete následující pojmy:

opozice =

cenzura =

korupce =

Hlavní znaky svobodných a nesvobodných forem vlády

① Diktatury – základní znaky a problémy

① Volby jako fraška – volby se buď vůbec nekonají; nebo je omezený či žádný výběr (např. jen jedna strana); nebo jsou zmanipulované (pronásledování opozice; opozice nemá přístup do médií x vládní propaganda; falšování přímo ve volebních místnostech nebo poté při sčítání); nebo jejich výsledky nemají vliv na situaci v zemi (volené orgány ve skutečnosti nevládnou);

- viz komunistické Československo; volby probíhaly, ale bylo možné si „vybrat“ jen z jedné strany, resp. tzv. Jednotné kandidátky Národní fronty (s vedoucí úlohou Komunistické strany Československa).

② Pronásledování opozice – opozice zakazována, zastrašována, šikanována či přímo fyzicky likvidována, a to policií, armádou, tajnými službami nebo vládě oddanými mafiány či gangstery;

- viz současné Rusko; předák opozice Boris Němcov zastřelen roku 2015 přímo před branami Kremlu (vražda na objednávku); další opoziční předák Alexej Navalnyj neustále vyšetřován a zavírán do vězení za vykonstruované či banální přestupky, navíc má zákaz kandidování na prezidenta.

③ Zneužití moci – zneužití zákonů, úřadů, policie, armády či tajných služeb vládou k potlačování opozice i útlaku běžných lidí;

- viz Zimbabwe; zejm. před volbami členové i voliči opozice systematicky zatýkáni, mláceni, mučeni, vražděni, masakrováni přímo bezpečnostními složkami či gangy příznivců prezidenta.

④ Korupce – v užším pojetí uplácení; v širším pojetí nejrůznější způsoby nekalého chování politiků a úředníků: uplácení, rozkrádání, obohacování se z veřejných prostředků (*kleptokracie*), *klientelismus* (propojování politiků a úředníků s podnikateli, gangstery a mafiány za účelem obohacování z veřejných peněz), dosazování příbuzných a známých na místa ve státní správě (*nepotismus*);

- viz někdejší Zair (DR Kongo); prezident Mobutu (1965-97) proslulý korupcí, klientelismem a kleptokracií – osobní majetek až 15 mld. USD vč. nadzvukového tryskáče Concorde, využívaného k nákupním výletům do Paříže, a to ve zbídačené zemi plné hladu a nemoci.

⑤ Cenzura – ovládnutí médií vládou, zasahování do jejich obsahu (kontrola obsahu nebo úplný diktát co a jak psát);

- viz komunistické Československo; Komunistická strana Československa měla plně pod kontrolou rádio, televizi i noviny; pečlivě kontrolovala obsah knih, filmů, divadelních her či hudby (např. schvalování textů rockových písniček a zakazování nevyhovujících kapel).

② Demokracie – základní znaky a výhody

❶ Jsou odděleny **tři moci** – existuje co největší oddělení moci zákonodárné (parlament), výkonné (vláda) a soudní (nezávislost soudů).

❷ Platí **právní stát** = zákonnost – zákony platí pro všechny, i ty nejmocnější; právo je vymahatelné.

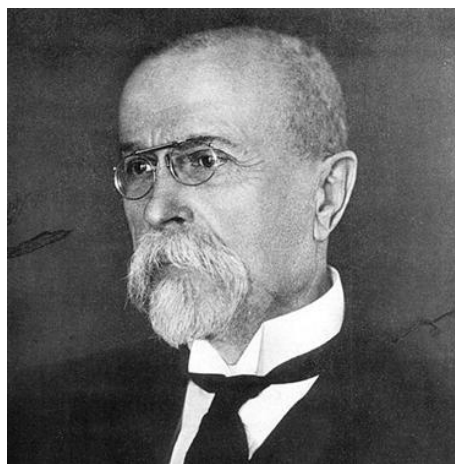
❸ Vládnutí je průhledné a vyvážené, jelikož mocní (politici, vláda) jsou dozorováni, kontrolováni a omezováni pomocí následujících čtyř nástrojů.

1. Opozice volně působí, je silná, zastoupená v parlamentu, má slovo (dostane se do médií), má možnost kontrolovat činnost vlády (dostane se ke všem materiálům, zasedá ve výborech, může vládu interpelovat = „rožnit“).

2. Soudy jsou silné (dobře zabezpečené penězi, dostatek soudců, dobře napsané zákony), nezávislé na politicích, vláda do nich nezasahuje; stejně nezávislé a nepolitické musí být i úřady, policie, armáda a tajné služby – slouží zemi a občanům, ne vládě.

3. Média jsou nezávislá, necenzurovaná, silná, „hlídací psi demokracie“ – odhalují špinavosti a problémy mocných a seznamují s nimi veřejnost; buď soukromá (nezávislá na vládě) nebo veřejnoprávní (ne státní: nezávislá nejen na vládě, ale i na ekonomických tlacích).

4. Občanská společnost znamená zapojení lidí do veřejného života i mimo volby (T. G. Masaryk: „*Volby samotnou demokracii ještě nevytváří.*“ – aktivní občanství jako základ a „podhoubí demokracie“): nevládní a neziskové organizace, spolky a sdružení; demonstrace, protesty, petice, stížnosti, podněty; účast lidí na místní politice a veřejném životě v obcích.

Obr. 1.4 Tomáš Garrigue Masaryk: „*Tož demokracii bychom už měli, teď ještě nějaké ty demokraty.*“

Shrnutí

- I v demokracii se dějí chyby a přehmaty – i politici jsou jenom lidé, i v demokracii existuje v omezené míře korupce, snaha politiků ovlivňovat soudy či média, zneužívat moc apod.;
- ale demokracie má nekonečnou sílu své chyby **odhalovat**, **poučit se** z nich a samu sebe **opravovat a vylepšovat** pomocí nástrojů dozoru, kontroly a omezování;
- diktatura tyto nástroje nemá, a proto je neopravitelná – směřuje k výstřelkům, čím dál větším extrémům, odporu občanů a nakonec obvykle ke zhroutilí.

2. Vítězství demokracie?

Politické dějiny moderní Evropy

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jakým výzvám čelila demokracie v Evropě ve 20. století a jak se s nimi vypořádala?
- Jak se dnes vyvíjí a do budoucna bude vyvíjet postavení demokracie v Evropě a ve světě?

Každá evropská demokracie včera a dnes

Podívejme se nejdříve na několik vybraných historických i současných evropských vůdců s diktátorskými sklony, či přímo diktátorů.

→ Ve čtveřicích přiřaďte níže uvedené informace k fotografiím vůdců na následující straně. Delší texty nemusíte přepisovat, stačí je přiřadit pomocí čísel.

1	Benito Mussolini
2	Recep Tayyip Erdoğan
3	Viktor Orbán
4	Vladimir Putin
5	Itálie
6	Maďarsko
7	Rusko
8	Turecko
9	premiér 1998-2002 a znovu od 2010
10	premiér 2003-14, prezident od 2014
11	prezident 2000-08, premiér 2008-12, znovu prezident od 2012
12	předseda vlády, 1922-43
13	nacionalista se sklony k autoritářství, postupně v tomto státě EU potlačuje demokracii a svobodu (omezuje opozici, soudy, média, univerzity, nevládní organizace apod.)
14	původně agent sovětské tajné služby KGB; zemi postupně proměnil v téměř dokonalou diktaturu
15	původně nadějný demokrat a reformátor z umírněné náboženské strany, postupně ale proměňuje zemi v diktaturu
16	známý jako „Il Duce“ (Vůdce), hlavní představitel fašismu

Obr. 2.1

Obr. 2.2

Obr. 2.3

Obr. 2.4

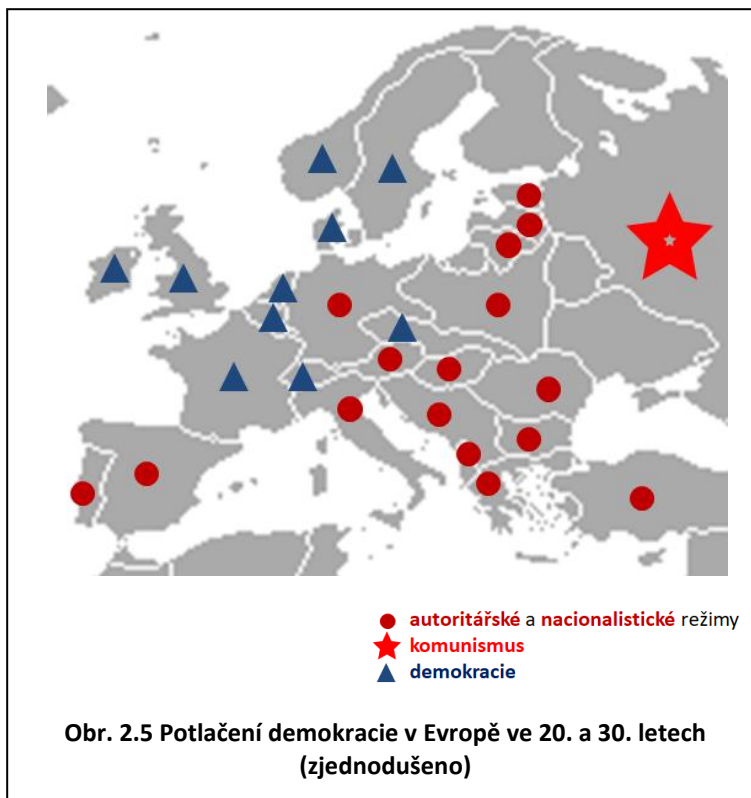
Politické dějiny moderní Evropy

① Historie

20. století je možné vnímat jako zápas demokracie se dvěma totalitními ideologiemi – nacismem (fašismem) a komunismem – odehrávajícími se převážně na území Evropy.

Evropa a nacismus

- Ideologický základ nacismu: **nacionalismus** (zdůrazňování rozdílů mezi národy, vyvolávání strachu z jiných národů, upřednostňování vlastního národa před jinými); odtud představy o výlučnosti a nadřazenosti vlastního národa nad národy jinými.
- 19. stol.: vzrůst nacionalismu v Evropě, vznik **národních států** (stát jako území obývané jedním národem).
- 1. pol. 20. století: nacionalismus jako vůdčí ideologie v politice řady zemí střední a jižní Evropy (Německo, Itálie,

Obr. 2.5 Potlačení demokracie v Evropě ve 20. a 30. letech (zjednodušeno)

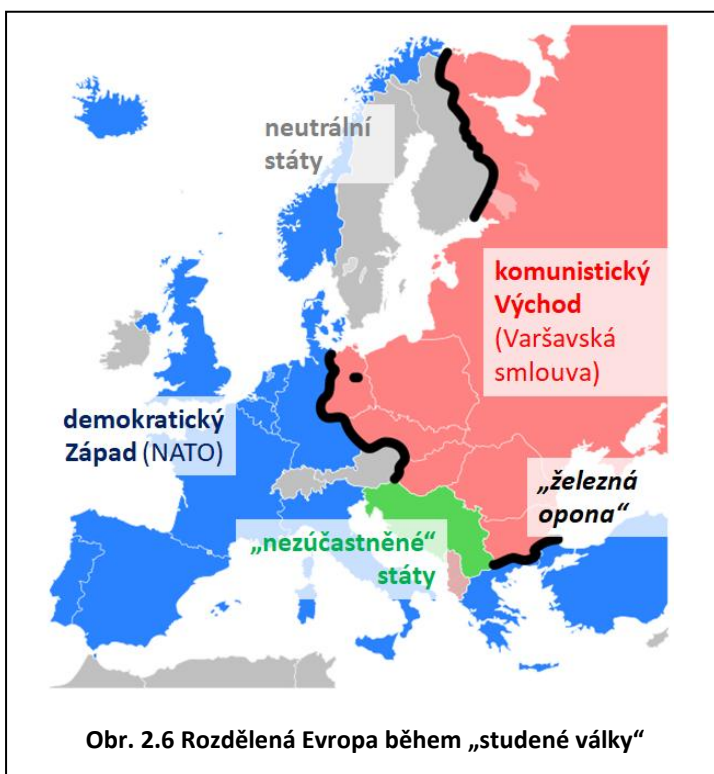
- Španělsko, Portugalsko, Polsko, Maďarsko atd. – kombinace nacionalismu a autoritářství); liberální demokracie v severozápadní Evropě (Velká Británie, Francie, Benelux, Švýcarsko, Skandinávie + Československo = střeoevropský ostrov demokracie a svobody; obr. 2.5).
- Vyvrcholení: nacionalistické diktatury ve 20. až 40. letech v Itálii (**fašismus**: B. Mussolini) a Německu (**nacismus** = nacionální socialismus: A. Hitler);
 - diktatura: nenávisť k západní liberální demokracii; diktatura jedné strany/člověka, likvidace politických odpůrců;
 - nacionalismus: silný rasismus a antisemitismus; likvidace „podřadných“ národů: holocaust Židů a Romů, ale i Slovanů, postižených, gayů atd.;
 - agrese: vyvolání **2. světové války** (1939-45, nejhorší v dějinách); holocaust a masakry civilního obyvatelstva na územích okupovaných nacistickým Německem (zejm. v Polsku a SSSR).
- Porážka nacistického Německa 1945 Spojenci (zejm. USA, Velká Británie, SSSR) – Německo rozděleno, západní část se denacifikuje a demokratizuje.

Integrace Západu a vznik Evropské unie

- Přelom 40. a 50. let – počátek spolupráce západních zemí s cílem kontroly Německa, předcházení dalším válkám a obrany před rozpínavým sovětským komunismem.
- 1949: vznik **NATO**.
- 50. léta: počátky hospodářské a politické spolupráce Francie a Německa, resp. západoevropských zemí vůbec – počátky **evropské integrace**;
 - 1950 Schumanův plán, odtud 1951 Pařížská smlouva a na jejím základě 1952 vzniká Evropské společenství uhlí a oceli – první předchůdce EU.
- Demokratizace Německa (+ jihu Evropy + Japonska) po roce 1945 = epochální vítězství svobody, demokracie a kapitalismu.

Evropa a komunismus

- Ideologický základ komunismu: **marxismus**;
 - Karl Marx (1818-83): kritika kapitalismu, jeho náhrada socialismem či **kunismem** (rovnostářská společnost), a to pomocí ozbrojeného revolučního boje.
- Aplikace v **Sovětském svazu** (SSSR, 1922-91, V. I. Lenin) – tuhá komunistická diktatura;
 - totalita, rudý teror: likvidace opozice, pro odpůrce pracovní a koncentrační tábory, tj. gulagy, znárodňování soukromých podniků a zemědělců = kulaků; vrchol za J. V. Stalina (30. – 50. léta).
- Po 2. sv. válce šíření komunismu ze SSSR do zahraničí, zejm. východní a střední Evropy vč. **Československa** – nastolení loutkových komunistických režimů po sovětském vzoru, řízených z Moskvy.
- Přelom 40. a 50. let – počátek **bipolárního rozdělení světa**;
 - **Západ** (liberální demokracie a tržní hospodářství; pod vedením USA; Severoatlantická aliance = NATO, evropská společenství) versus **Východ** (komunistické diktatury a centrálně plánované hospodářství; pod vedením SSSR; Varšavská smlouva, Rada vzájemné hospodářské pomoci = RVHP);
 - Evropa: rozdělená – od Baltu po Jadran spuštěna „**železná opona**“ (obr. 2.6);
 - hrozba jaderného konfliktu, v němž by byla Evropa hlavním bojištěm; v Evropě naštěstí pouze „**studená válka**“, ale „**horká**“ jinde – Asie (Korea, Vietnam), Afrika.

- SSSR nedokázal hospodářsky konkurovat USA – v 80. letech pokusy o reformy (M. Gorbačov), ale SSSR uzbrojen (R. Reagan, M. Thatcher) – postupný rozklad, na přelomu 80. a 90. let pak rozpad SSSR, vyklizení střední a východní Evropy.

Demokratizace středovýchodní Evropy

- Vlna **revolucí** v letech 1989 a 1990 v zemích sovětského bloku ve střední a východní Evropě, vč. Československa (17. listopad 1989, V. Havel).
- Konec komunistických diktatur, konec centrálně plánovaného hospodářství, odchod sovětských vojsk – nastolení **demokracie**, hospodářství volného trhu, začátek směřování do NATO a EU (Česká republika: NATO 1999, EU 2004).
- Demokratizace zemí střední a východní Evropy v 90. letech = druhé epochální vítězství svobody, demokracie a kapitalismu.

② Současnost a budoucnost

V 90. letech vyvstala otázka, kam budou dějiny Evropy (a světa) kráčet dále. Objevila se řada tezí. Ta zřejmě první byla optimistická – **Francis Fukuyama** (* 1952): „**Konec dějin**“ (vydáno 1989/92):

- vítězství Západu ve studené válce znamená definitivní vítězství liberální demokracie a kapitalismu volného trhu;
- to znamená konec dějin ve smyslu velkých střetů ideologií; demokracie a kapitalismus se postupně prosadí v celém světě.

Obr. 2.7 Francis Fukuyama

Současnost a budoucnost Evropy a světa

→ Zamyslete se a diskutujte o budoucnosti demokracie ve světě a v Evropě, a to pomocí dvou otázek:

① Odpovídá **Fukuyamova teze** stavu světa **dnes či v nejbližší budoucnosti** (např. do 2025)?

- Tj. zvítězila demokracie nadobro a prosadí se v celém světě x nebo se ocitne pod rostoucím tlakem, a to jak zevnitř (nacionalisté, autoritáři, populisté apod. – viz např. V. Orbán), tak zvenčí (agresivní diktátoři – viz např. V. Putin, R. T. Erdogan)?

② A ukáže se nakonec Fukuyamova teze jako pravdivá z **dlouhodobé perspektivy** (např. do 2100)?

3. Jak si stojíme?

Demokracie a svoboda v dnešní Evropě, způsoby hodnocení a měření

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jak lze „měřit“ úroveň svobody a demokracie v jednotlivých státech a které organizace se takovému měření věnují?
- Jak se vyvíjela úroveň svobody a demokracie ve střední Evropě i v celé Evropské unii a jak si stojíme ve srovnání s dalšími světovými regiony?

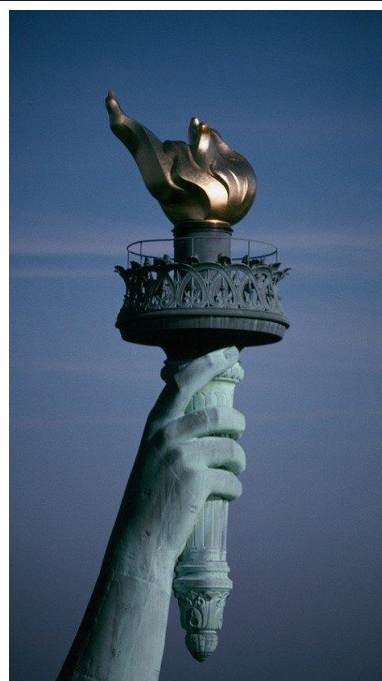
Jak „měřit“ svobodu a demokracii?

Demokracie a svoboda jsou poněkud subjektivní pojmy a je obtížné je jednoznačně definovat, a tedy i přesně hodnotit či „měřit“. Přesto má smysl se snažit srovnávat jejich úroveň a kvalitu napříč státy světa i různými obdobími.

Existuje řada institucí, které se jednak snaží každoročně hodnotit úroveň demokracie, svobody a lidských práv v jednotlivých státech světa; jednak tyto základní hodnoty podporovat a upozorňovat na jejich porušování. Většinou se jedná o americké, evropské či mezinárodní nevládní (tj. nezávislé) a neziskové organizace. Mezi nejprestižnější a nejuznávanější patří:

① Freedom House¹

- Jedná se o americkou nevládní organizaci zabývající se od roku 1941 výzkumem a podporou demokracie, svobody a lidských práv ve světě.
- Od roku 1973 vydává každoroční zprávy Freedom in the World, které hodnotí úroveň demokracie a svobody v jednotlivých státech světa.
 - Jde o to nejzákladnější hodnocení, kterému je věnována většina této hodiny.
 - Toto hodnocení pro každý stát udává dvě čísla znamenající úroveň jednak politických práv (PP) a jednak občanských svobod (OS); politická práva se týkají politického života, tj. možnosti podílu a zapojení člověka do rozhodování ve státě, občanské svobody pak práv a svobod člověka v běžném, každodenním životě.
 - Každé z těchto dvou čísel může nabývat hodnot od 1 do 7 jako ve škole, tj. 1 = nejlepší (nejsvobodnější) a 7 = nejhorší (nejméně svobodné); na tomto základě lze státy

Ob. 3.1 Pochodeň na Soše svobody jako symbol svobody (a též logo organizace Freedom House)

¹ Viz Freedom House. In: *Freedomhouse.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/>.

rozlišovat do tří skupin: svobodné (1,0 – 2,5), částečně svobodné (3,0 – 5,0), a poté nesvobodné (5,5 – 7,0).

- Freedom House zpracovává např. i hodnocení Freedom of the Press nebo Freedom of the Net zaměřená na svobodu slova.

② Human Rights Watch²

- Tato mezinárodní nevládní organizace se sídlem v USA se zabývá od roku 1978 sledováním a podporou lidských práv; 1997 Nobelova cena míru; zastává se politických vězňů, dětí, uprchlíků, obětí válek a pronásledování; kritizuje vlády a mocné za porušování lidských práv.
- Vydává každoroční zprávy o stavu lidských práv ve světě i řadu zpráv o jednotlivých zemích.

③ Amnesty International³

- Původem britská nevládní organizace se od roku 1961 zabývá sledováním a podporou lidských práv ve světě; 1977 Nobelova cena míru.
- Upozorňuje na porušování lidských práv, tlačí na vlády a prosazuje dodržování mezinárodních úmluv a závazků, velmi se zaměřuje na „vězně svědomí“ (zejm. politické vězně); organizuje kampaně směřující k mobilizaci veřejného mínění, demonstrace a různé hromadné akce.

④ Transparency International⁴

- Mezinárodní nevládní organizace se sídlem v Německu sleduje od roku 1993 míru korupcí ve světě; cílem je globálně bojovat proti zneužívání moci, korupci a s ní spojenému zločinu a doporučovat protikorupční opatření.
- Od roku 1995 každoročně sestavuje Index vnímání korupce (Corruption Perceptions Index) hodnotící dle názorů expertů i veřejného mínění jednotlivé státy světa podle míry korupce.

⑤ Reporters Without Borders⁵

- Mezinárodní nevládní organizace se sídlem ve Francii se zabývá od roku 1985 svobodou slova a tisku; zaměřuje se i na svobodu na internetu a v nových médiích; také poskytuje podporu novinářům, pracujícím v nebezpečných oblastech.
- Každoročně vydává World Press Freedom Index (Index svobody tisku) hodnotící jednotlivé země podle úrovně svobody médií.

⑥ Fund for Peace⁶

- Americká nevládní organizace se od roku 1957 věnuje výzkumu a vzdělání s cílem předcházet válkám či genocidám a podporovat bezpečnost, mír, lidská práva ve světě.
- Zabývá se mj. slabými, rozkládajícími se, nestabilními, křehkými, hroutícími se státy: sestavuje např. každoroční Index křehkosti států (Fragile States Index) hodnotící stabilitu jednotlivých států světa, resp. jejich náchylnost k rozkladu, občanské válce či rozpadu.

² Viz Human Rights Watch. In: *Hrw.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/>.

³ Viz Amnesty International. In: *Amnesty.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/>.

⁴ Viz Transparency International. In: *Transparency.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/>.

⁵ Viz Reporters Without Borders. In: *Rsf.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/>.

⁶ Viz Fund for Peace. In: *Fundforpeace.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://fundforpeace.org/>.

Demokracie dle Freedom in the World

V této hodině se budeme zabývat hodnocením Freedom in The World; nejdříve se zaměříme na postup jeho vzniku.

Zopakujme si: Hodnocení Freedom in the World udává pro každý stát a rok dvě čísla znamenající úroveň politických práv (PP) a občanských svobod (OS). Hodnocení PP i OS se skládá z dílčích okruhů (např. „Volby a jejich průběh“); okruhů je celkem 7. Každý okruh je tvořen několika otázkami (např. „Je soudnictví nezávislé?“); otázek je celkem 26.

Nyní doplňte následující tabulku.

→ Jednotlivé okruhy přiřadte buďto k politickým právům (PP), nebo občanským svobodám (OS).

→ Ke každému okruhu přiřadte jeden příklad otázky (pomocí čísel okruhů).

Okruh č.	Okruhy	PP/OS	Příklady otázek	Okruh č.
1	Fungování vlády		Byli současní zákonodárci (např. poslanci) zvoleni ve svobodných a spravedlivých volbách?	
2	Osobní nezávislost a práva jednotlivců		Existují svobodná a nezávislá média?	
3	Politická rozmanitost a možnosti zapojení se do politiky		Je jednotlivcům v dané zemi zaručena svoboda pohybu, včetně možnosti změnit místo bydliště, zaměstnání či vzdělávání?	
4	Právo na shromažďování a sdružování do organizací		Je soudnictví nezávislé (např. na politicích, vládě, podnikatelích apod.)?	
5	Svoboda vyjadřování a víry		Je zaručena svoboda pro nevládní organizace, zvláště takové, které se zabývají lidskými právy a způsoby vládnutí?	
6	Vláda práva (právní stát)		Jsou opatření proti korupci silná a účinná?	
7	Volby a jejich průběh		Má opozice opravdovou šanci navýšit svůj vliv nebo se přímo dostat k moci?	

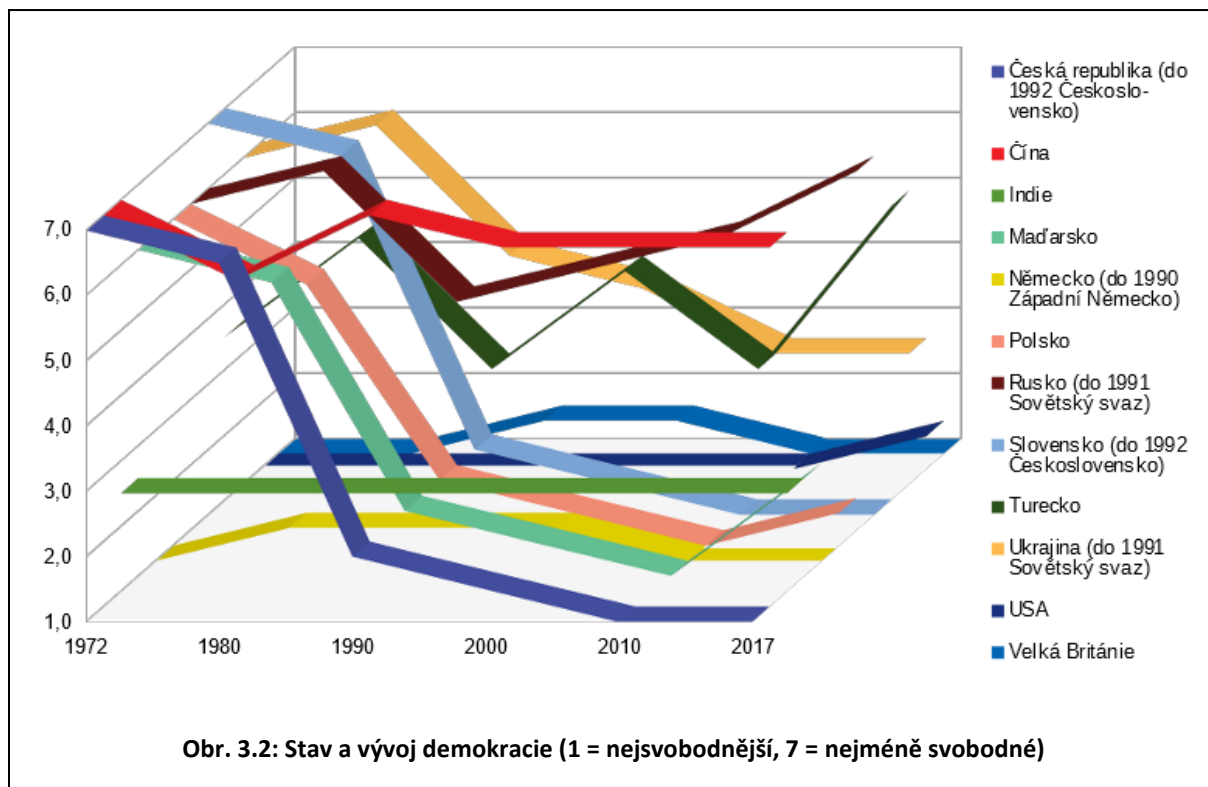
Zdroj (upraveno a zjednodušeno): Freedom in the World Research Methodology. In: *Freedomhouse.org* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/reports/freedom-world/freedom-world-research-methodology>.

Stav a vývoj demokracie ve vybraných státech

Na základě výše představených dat Freedom in the World byl sestaven graf uvedený níže (obr. 3.2). Ukazuje, jak se vyvíjela úroveň demokracie ve dvanácti státech světa od 70. let 20. století. Data představují úroveň politických práv (PP) a občanských svobod (OS). Údaj je počítán jednoduše dle vzorce $[(PP+OS)/2]$ a nabývá hodnot od 1 (nejsvobodnější) do 7 (nejméně svobodné).

Graf si prostudujte a splňte následující úkoly.

→ Země rozdělte do tří skupin po čtyřech státech tak, aby byl vývoj úrovně demokracie v zemích jedné skupiny co nejpodobnější (tj. aby byl co nejpodobnější průběh jejich barevných „stuh“ v grafu).

→ Pro každou z těchto skupin stručně odpovězte na následující dvě otázky.

- Jak se úroveň demokracie ve státech dané skupiny vyvíjela, příp. proč? (např. „prudké zhoršení v 90. letech – nástup diktatur“)
- Co mají státy v dané skupině společného? (ne demokracie; ale historie, poloha, kultura, hospodářství apod.; např. „chudé vnitrozemské africké státy, dříve francouzské kolonie“)

Výsledky v bodech zaznamenejte do tabulky na další straně.

Státy	Vývoj demokracie – jak a proč	Společné rysy

→ A konečně – zamyslete se nad čtyřmi doplňujícími otázkami.

- Vývoj demokracie v Číně a Indii se zásadně liší. Rozdíly stručně popište a zamyslete se nad možnými důvody.
- Vývoj demokracie v Rusku a na Ukrajině se – i přes mnoho společných rysů – čím dál výrazněji liší. Rozdíly stručně popište a zamyslete se nad možnými důvody.
- Jak a proč se v posledním desetiletí liší vývoj demokracie mezi Českou republikou a Slovenskem na jedné straně a Polskem a Maďarskem na druhé?
- Jak a proč se v posledních deseti letech vyvíjí demokracie v Turecku?

Svoboda a demokracie ve světě

Pravidelná každoroční hodnocení Freedom in the World umožňují udělat si celkový obrázek o tom, které státy (části, regiony) světa jsou svobodné a demokratické, a které nikoli (viz obr. 3.3)⁷.

Svobodný svět:

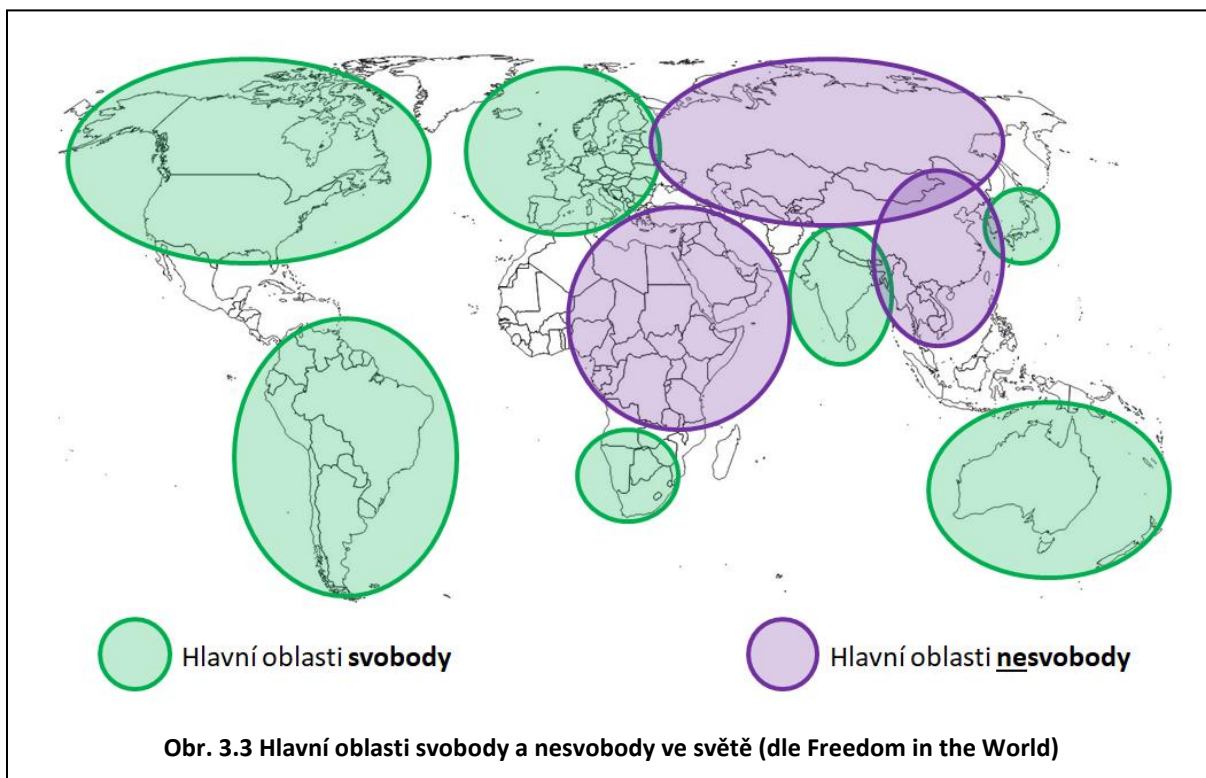
- státy západního světa = Evropa (s výjimkou východní) a anglicky mluvící země (USA = leader svobodného světa, Kanada, Austrálie a Nový Zéland);
- východní Asie (Japonsko, Jižní Korea, Taiwan);
- Indie (populačně největší demokracie – protiváha totalitní Číny), jižní Afrika (hlavně Jihoafrická republika = nejsilnější africká ekonomika), většina Jižní Ameriky (vč. Brazílie, největší země Latinské Ameriky).

⁷ Podrobná aktuální mapa: [Explore the Map]. In: *Freedomhouse.org* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/explore-the-map>.

Nesvobodný svět:

- velké státy euroasijského prostoru (hlavní oponenti USA a svobodného světa: Rusko; Čína, populačně největší diktatura);
- většina zemí severní Afriky a Středního Východu (převážně muslimské země; ale pozor, ne všechny muslimské země jsou diktatury! – viz Albánie, Bosna, Kosovo, Tunisko, Maroko, Jordánsko, ale i Malajsie a Indonésie = populačně největší muslimská země);
- část Subsaharské Afriky (ale pozor, i zde řada demokracií v jižní, východní i západní Africe!).

Shrnutí

Státy Evropské unie = ostrov demokracie, svobody, zákonnosti a stability;

- v rámci EU jsou nejlépe hodnoceny státy severní a západní Evropy, o něco hůře pak východní a jižní;
- **Česká republika** a Slovensko ve většině měření ob stojí ve srovnání i s těmi nejdemokratičtějšími státy světa;
- naopak alarmující situace je v Polsku a zvl. v Maďarsku – na šikmé ploše k přechodným, polodemokratickým, až autoritářským režimům.

4. Evropská unie

Základní charakteristika a členské země

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Co je to Evropská unie?
- Jak si Evropská unie stojí ve srovnání s jinými velkými světovými regiony resp. státy?
- Z jakých států se Evropská unie skládá a jaké jsou mezi nimi velikostní a hospodářské rozdíly?
- Jaké je postavení České republiky v Evropské unii?

Evropská unie – vstupní kvíz

V několika následujících hodinách se budeme věnovat Evropské unii; dozvíme se, co to EU je a jak funguje. Začneme ale jednoduchým kvízem, který ověří vaše současné znalosti.

→ U každé otázky zatrhněte jednu správnou odpověď. Správné řešení naleznete na konci sešitu.

① Která ze skladeb je hymnou Evropské unie?

a) „Malá noční hudba“ (W. A. Mozart)	b) „Óda na radost“ (L. van Beethoven)
c) „We Are The Champions“ (Queen)	d) „Čtvero ročních dob“ (A. Vivaldi)

② Kolik hvězd je na vlajce Evropské unie?

a) 12	b) 15
c) 18	d) 28 (po Brexitu 27)

③ V kolika časových pásmech se Evropská unie rozkládá? (bez zámořských území FRA, ESP a POR)

a) 1	b) 3
c) 7	d) 15

④ Který stát Evropské unie má nejmenší počet obyvatel?

a) Slovinsko	b) Moldavsko
c) Estonsko	d) Malta

⑤ Který stát Evropské unie má největší počet obyvatel?

a) Turecko	b) Německo
c) Francie	d) Španělsko

-

15) Která z následujících firem nemá sídlo na území Evropské unie?

a) Airbus

b) Nokia

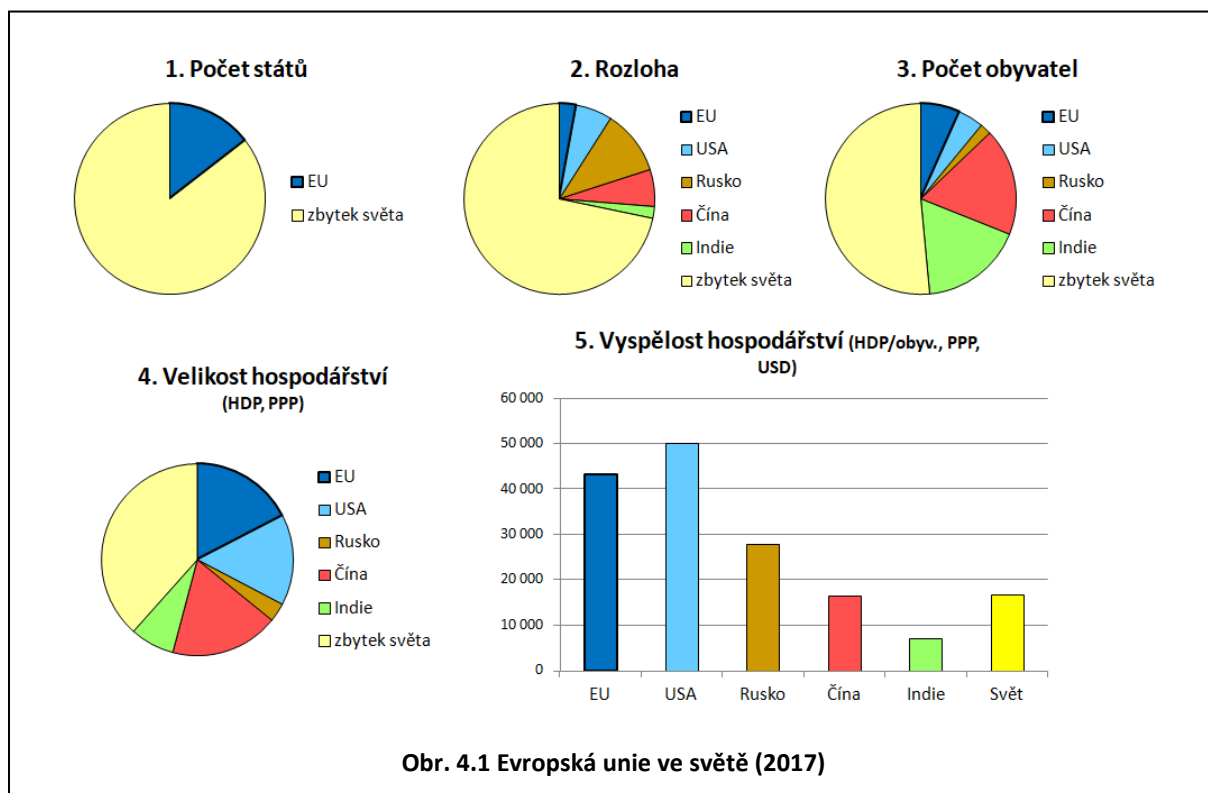
c) Avast / AVG

d) Nestlé

Evropská unie – základní přehled

Co to je Evropská unie?

- Jedná se o politickou a hospodářskou **unii**, tj. dobrovolné seskupení států, které spolupracují v hospodářské a další politice; něco mezi státem a mezinárodní organizací.
- Je postavena na společných **hodnotách** (demokracie, lidská práva, právní stát, ochrana menšin) a ochotě dobrovolně spolupracovat, na solidaritě a vzájemné pomoci; na uvědomění si, že v Evropě je do budoucna jedinou cestou spolupráce, která zabrání vnitřnímu hašteření a válkám a ochrání Evropu před vnějšími hrozbami; a na ochotě tomu mnohé obětovat.

Evropská unie ve světě:

- Evropa = někdejší centrum světa (15. – 20. stol.), kolébka demokracie a kapitalismu, tradičně vyspělá a bohatá x malá a dnes přirozeně ztrácí své výsostné postavení na úkor větších a rozvíjejících se států/kontinentů (Čína, Indie);
- srovnání EU se zbytkem světa (viz *obr. 4.1*):
 - státy: 28 ze 193 států světa (tj. 14,5 %);
 - rozloha**: asi 4,3 ze 149 mil. km² souše (tj. 3 %) → malá rozloha;

- **obyvatelstvo:** asi 510 mil. ze 7,7 mld. obyvatel světa (tj. 6,7 %) → málo, ale více než u plochy, tzn. nadprůměrnou hustotu zalidnění;
- **velikost hospodářství** = celkový objem: HDP (hrubý domácí produkt) asi 22 bil. USD, z celkem 127 bil. USD světa (tj. 17 % hospodářství světa) → hospodářský obr, druhá největší ekonomika světa;
- **vyspělost hospodářství** = bohatství: HDP na obyvatele asi 43 tis. USD (tedy přibližně 2,5násobek světového průměru, resp. 85 % úrovně USA) → jedna z nejbohatších a nejvyspělejších částí světa.

Pleteme si

Postupujte podle pokynů na další straně.

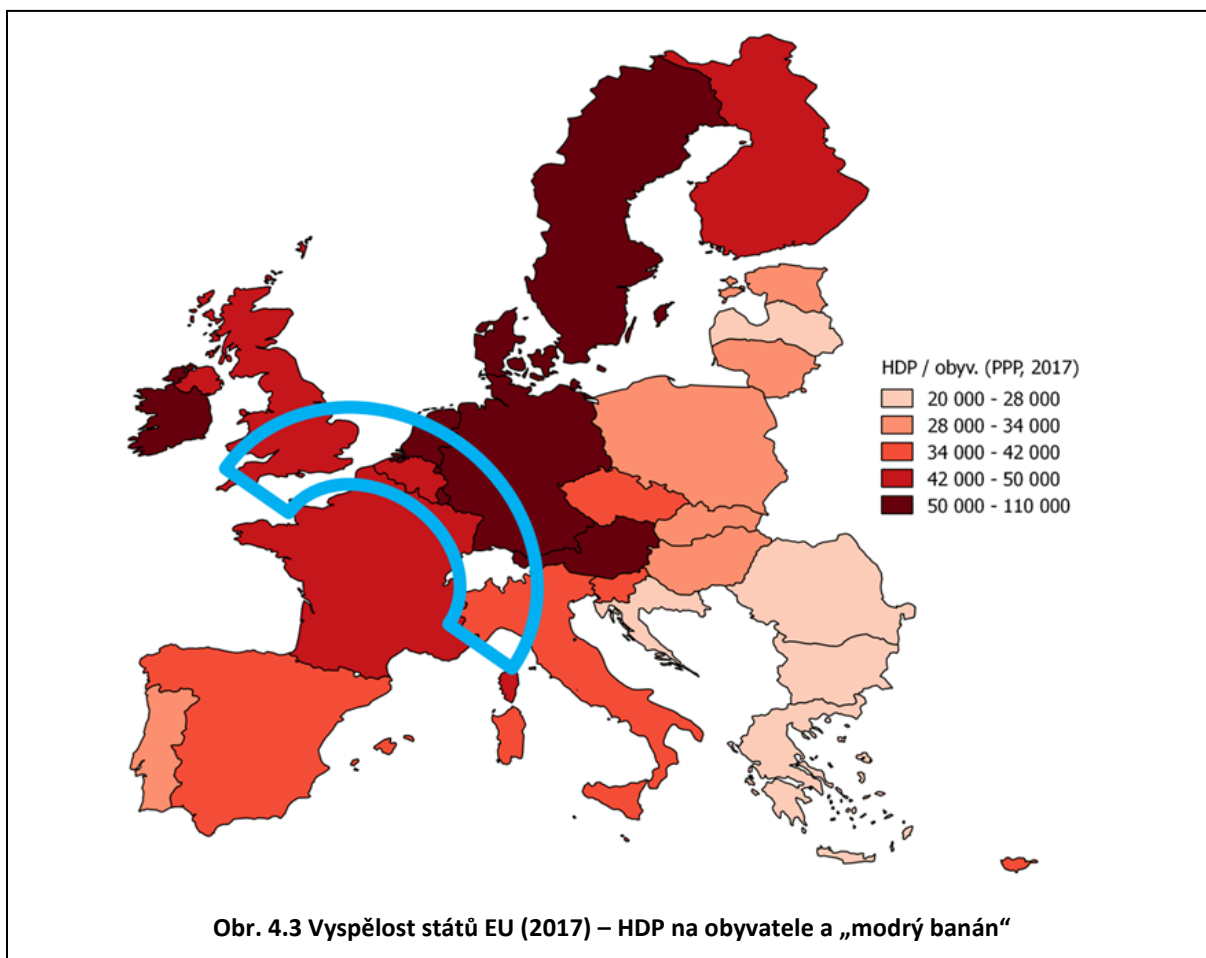
Skupina žáků nejmenovaného českého gymnázia vypracovala mapu Evropské unie s popisem členských států a jejich hlavních měst a vybraných dalších měst či států, moří, zálivů, průlivů, ostrovů, poloostrovů atd. (viz obr. 4.2). Dopustili se však řady chyb – při popisu popletli umístění řady pojmů. Pojmy vždy zaměňovali ve dvojicích (v páru; tj. jsou popleteny vždy dva pojmy navzájem).

→ Mapu zkontrolujte a opravte – označte, příp. správně popište chybně pojmenované oblasti atd.

Členské země a vnitřní rozdíly v Evropské unii

Členské země EU:

- v EU skupina šesti **velkých** států (Německo, Francie, Velká Británie, Itálie; Španělsko a Polsko), které jsou politicky nejvlivnější;
- mimo to ale i velká skupina **středně velkých** států (7-20 mil. obyvatel) – stále ještě vcelku velké a navíc početné (10 států), při spolupráci slušný vliv;
- **Česká republika** patří mezi středně velké státy – z 28 je 11. největší, podobná velikost jako např. Švédsko, Belgie nebo Rakousko.

Regionální rozdíly uvnitř EU:

- **v EU rozdíly** v úrovni a vyspělosti hospodářství a v bohatství: bohatší a vyspělejší sever a západ **x** chudší a zaostalejší jih a východ (viz *obr. 4.3*);
 - rozdíly tradiční a dlouhodobé, přetrvávají desítky až stovky let; např. země východu vč. České republiky výrazně zaostaly za západem v době komunistické totality;
 - EU se snaží tyto rozdíly snižovat, mj. pomocí dotací, které směřují přednostně do chudších a zaostalejších zemí (viz hodina č. 7);
 - do určité míry se to daří – hospodářský růst východních zemí vč. České republiky je v posledních letech o poznání vyšší než západních (ovšem nejen díky dotacím z EU);
- **Česká republika** – na poměry EU středně vyspělá země;
 - 16. nejbohatší z 28 států EU, nejbohatší z postkomunistických států, pomalu se přibližuje západním zemím;
 - těží z průmyslové tradice, dobré vzdělanosti, volného trhu EU, peněz z evropských fondů a především ze sousedství vyspělého Rakouska a Německa (1/3 českého zahraničního obchodu), zvl. Bavorska, které je samo o sobě jednou z největších a nejvyspělejších ekonomik světa;
- **„modrý banán“** = „jádro“ Evropy; „modrý“ podle vlajky EU a „banán“ podle tvaru na mapě (viz *obr. 4.3*);
 - prostor největšího soustředění obyvatelstva (100-150 mil.) a vyspělého hospodářství (průmysl, finančnictví, nové technologie, inovace) v Evropě;
 - Anglie, Benelux, západní Německo, východní Francie, Švýcarsko, severní Itálie.

Shrnutí

Evropa ve světě je...

- projekt dobrovolného seskupení států, postavený na společných hodnotách a solidaritě;
- rozlohou i obyvatelstvem malá, ale hospodářský obr – mimořádně bohatá a vyspělá.

Česká republika v EU je...

- obyvatelstvem středně velký stát, hospodářsky středně vyspělý → máme slušný potenciál.

5. History and memory

Dějiny evropské integrace

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Kdy, proč a s jakým cílem se objevila myšlenka sjednocené Evropy?
- Jaké hlavní historické milníky a události vedly k současné podobě Evropské unie?
- Jakým způsobem a kdy se EU rozšiřovala o další státy?

History and memory je kniha Járy Cimrmana, v níž se tento český génius zabývá problémem zapamatovatelnosti historických dat: nabádá, aby se významné události děly ve snadno zapamatovatelných letech (např. 2000); ale jak uvidíme, velikáni evropských dějin tuto knihu zjevně nečetli... ☺.

Otcové zakladatelé Evropské unie

V samém srdci Evropské unie, v městečku Scy-Chazelles v severovýchodní Francii v blízkosti hranic s Německem, nalezneme pomník „otců zakladatelů“. Zpodobňuje čtyři státníky, kteří se nejvíce zasloužili o započetí evropské integrace v 50. letech 20. století.

Obr. 5.1 Otcové zakladatelé EU, Scy-Chazelles

→ S pomocí internetu doplňte do tabulky jména státníků. Pořadí v tabulce je stejné jako na obrázku.

Jméno				
Pozice	italský premiér (osm let) druhý předseda Společného shromáždění evropských společenství (předchůdce Evropského parlamentu, 1954)	francouzský premiér (jeden rok) a ministr zahraničí (pět let) první předseda evropského Parlamentního shromáždění (předchůdce Evropského parlamentu, 1958–60)	francouzský ekonom a diplomat; první předseda Vysokého úřadu Evropského společenství uhlí a oceli (1952–55)	západoněmecký kancléř (14 let)
Poznámka	Napomáhal poválečnému usmířování mezi evropskými státy; pomáhal vytvořit Radu Evropy (není instituce EU).	Byl hlavním autorem deklarace o poválečné spolupráci Francie a Německa (nese jeho jméno, roku 1950).	Byl spoluautorem deklarace o poválečné spolupráci Francie a Německa (roku 1950).	Usiloval o poválečné usmíření Francie a Německa; spolutvůrce „Elysejské smlouvy“ o přátelství a spolupráci mezi oběma státy (1963).

Dějiny evropské integrace

① Kořeny a podstata evropské integrace:

- počátky integrace – reakce na 2. sv. válku;
- **hlavní cíl** – trvalý mír a prosperita, konkrétně:
 - zabránění další válce;
 - demokratický a mírový rozvoj Německa;
 - hospodářská obnova a rozvoj;
 - ochrana Evropy před komunismem;
- **řešení** – spolupráce a vzájemná závislost jako nejlepší cesta k předcházení konfliktům;
- odtud **podstata** evropské integrace – překonat staleté střety a dominanci velkých zemí a nahradit je pomocí nových, mírových a spravedlivých forem spolupráce;

Obr. 5.2 Nikdy víc! (ruiny Varšavy, 1945)

- dialog, vyjednávání, kompromis, výměna „něco za něco“, dohody výhodné pro všechny;
- spolupráce, rovnost a partnerství malých a velkých států.

② Vývoj evropské integrace (viz obr. 5.4):

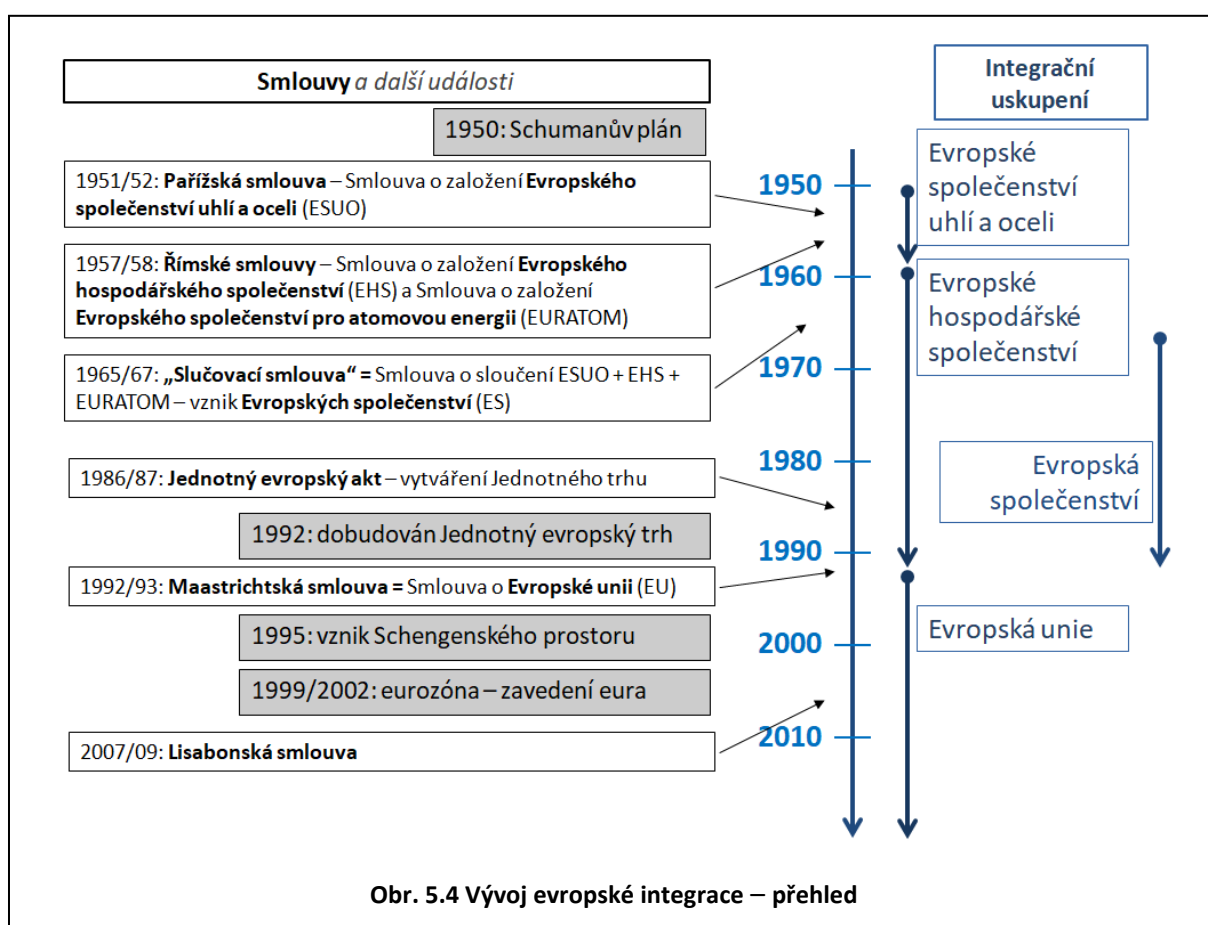
- počátek – **Schumanův plán** (9. 5. 1950 – odtud je devátý květen Den Evropy):
 - **Robert Schuman** (francouzský ministr zahraničí) a Jean Monnet (francouzský politik, diplomat a ekonom) – viz Otcové zakladatelé EU;
 - myšlenka spojené Evropy, tj. spolupráce Francie a Německa, resp. západoevropských zemí vůbec;
 - „*La politique des petits pas*“ („Politika malých kroků“): sjednocená Evropa nebude vybudována ze dne na den nebo podle nějakého velkého plánu; namísto toho bude vybudována postupně, pomocí konkrétních kroků a praktických úspěchů, které dají základ skutečné sounáležitosti a solidaritě;
- počátek 50. let – na základě Schumanova plánu: **Pařížská smlouva** (podpis 1951, platnost 1952) – vzniká **Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)**:
 - společný trh s uhlím a ocelí (zbrojní průmysl, předcházení válkám) – dohled nad výrobou a prodejem svěřen nadnárodnímu orgánu;
 - 6 států – Francie, Západní Německo, Itálie, Nizozemsko, Belgie, Lucembursko;
 - položení základů pozdějších institucí EU + naučení se novým formám spolupráce;
- konec 50. let – spolupráce se rozšiřuje do dalších sfér: **Římské smlouvy** (1957 podpis, platnost 1958) – těmi vzniká:
 - především **Evropské hospodářské společenství (EHS)** – vytváření hospodářské unie a společného trhu (rušení cel);
 - kromě toho i Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM);
- 60. léta – „**Slučovací smlouva**“ (podpis 1965, platnost 1967):
 - sloučení ESUO + EHS + EURATOM – tím vznikají **Evropská společenství (ES)**, s jednou komisí, radou a parlamentem;
- 80. léta – „**Jednotný evropský akt**“ (podpis 1986, platnost 1987):
 - další odstraňování překážek pro vnitřní obchod v ES: vytvoření jednotného trhu, bez vnitřních hranic a obchodních bariér, s volným pohybem osob, zboží, služeb a kapitálu; dobudován 1992/3 (viz hodina č. 7);

Obr. 5.3 Robert Schuman

- vznik **Schengenského prostoru** = prostoru s volným pohybem osob bez kontrol na vnitřních hranicích (s ochranou vnější hranice):
 - podpis smlouvy 1985 v Schengenu (LUX), 1995 definitivní vznik Schengenského prostoru;
- 90. léta – vzniká **Evropská unie (EU)**: **Maastrichtská smlouva** = Smlouva o Evropské unii (Maastricht, NED; podpis 1992, platnost 1993):
 - tzv. 3 pilíře EU = Evropská společenství (ES), Společná zahraniční a bezpečnostní politika, Policejní a justiční spolupráce;
 - vytvoření hospodářské a měnové unie:
 - základ pro pozdější vznik společné měny: **euro** zavedeno 1999 pro bezhotovostní platby a od r. 2002 i pro hotovostní platby (viz hodina č. 7);

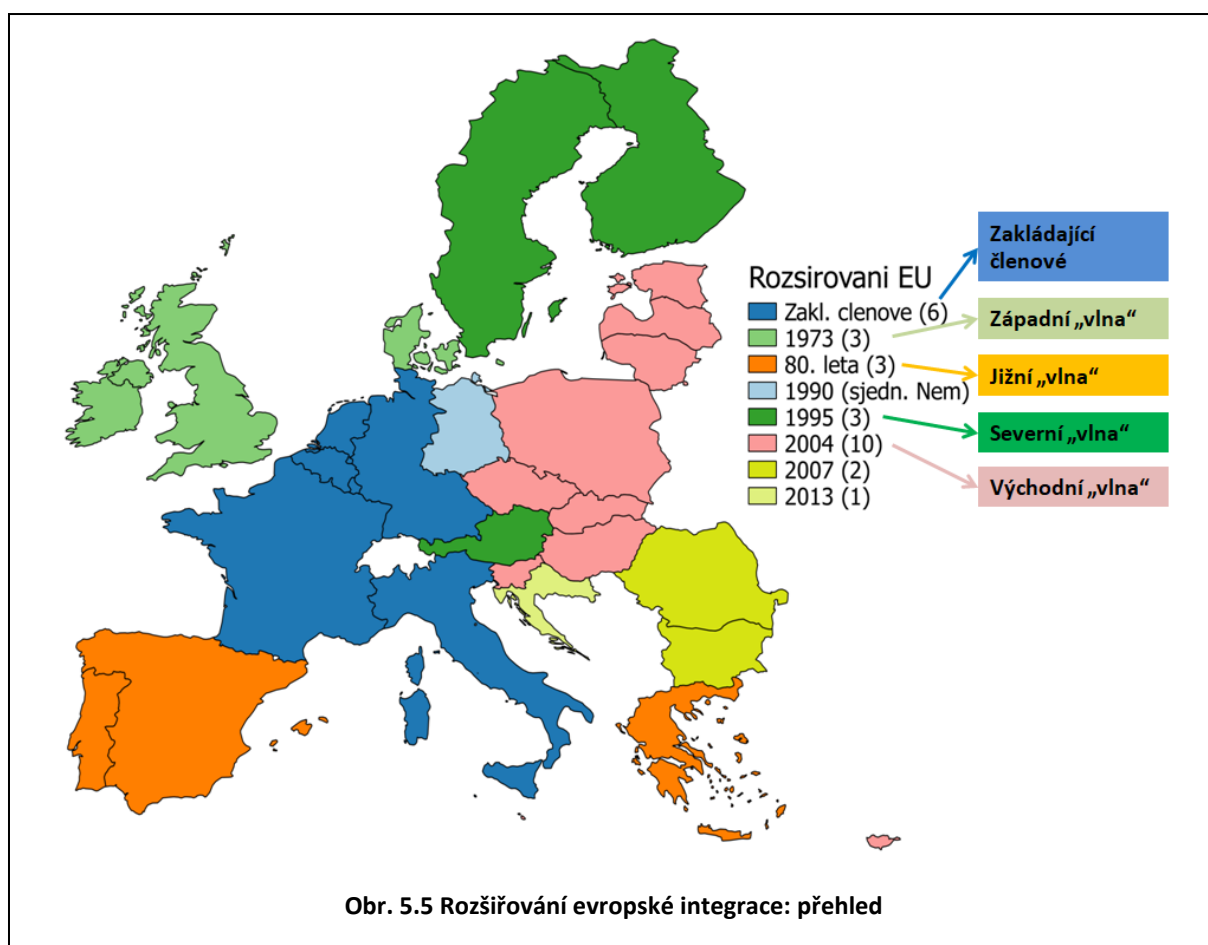

- Maastrichtská smlouva později několikrát aktualizována a doplněna; největší změna: **Lisabonská smlouva** (podpis 2007, platnost 2009) – rozsáhlé změny, prohloubení integrace, zpřehlednění a zefektivnění fungování EU:
 - opuštění systému 3 pilířů, větší pravomoci Evropskému parlamentu, změna systému hlasování v Radě Evropské unie, vytvoření funkce stálého Předsedy Evropské rady a Vysokého představitele pro zahraniční a bezpečnostní politiku, přesnější oddělení pravomocí EU a členských států apod.

③ Rozšiřování evropské integrace:

- rozšiřování EU o další státy = oboustranně demokratické, svobodné a rovnoprávné propojování – všechny stávající státy + ústřední orgány EU + nová členská země se rozhodují dobrovolně (hlasování v parlamentu či referendum);
- proces** přijímání státu do EU: stát musí splňovat řadu podmínek – tzv. Kodaňská kritéria (Kodaň, DEN, 1993):
 - fungující demokracie, právní stát, dodržování lidských práv, ochrana menšin;
 - fungující tržní hospodářství, konkurenceschopné v rámci jednotného trhu;
 - přijetí potřebné legislativy + přijetí povinností členství, cílů a hodnot unie;
 - tj. EU není jen stroj na přerozdělování dotací, ale sdružení států stojících na určitých **hodnotách**, jako je úcta k právu a menšinám, nezávislost soudů a médií atd.;

- postup rozšiřování EU** z původních 6 na současných 28 států („vlny“ rozšiřování, obr. 5.5):
 - šest zakládajících členů (50. léta) – jádro EU;
 - „západní vlna“ (1973) – bohaté a vyspělé státy SZ Evropy;
 - „jižní vlna“ (1981/86) – chudší státy jižní Evropy, které se krátce předtím zbavily autoritářských a nacionalistických režimů;
 - „severní vlna“ (1995) – bohaté a vyspělé státy severní Evropy;

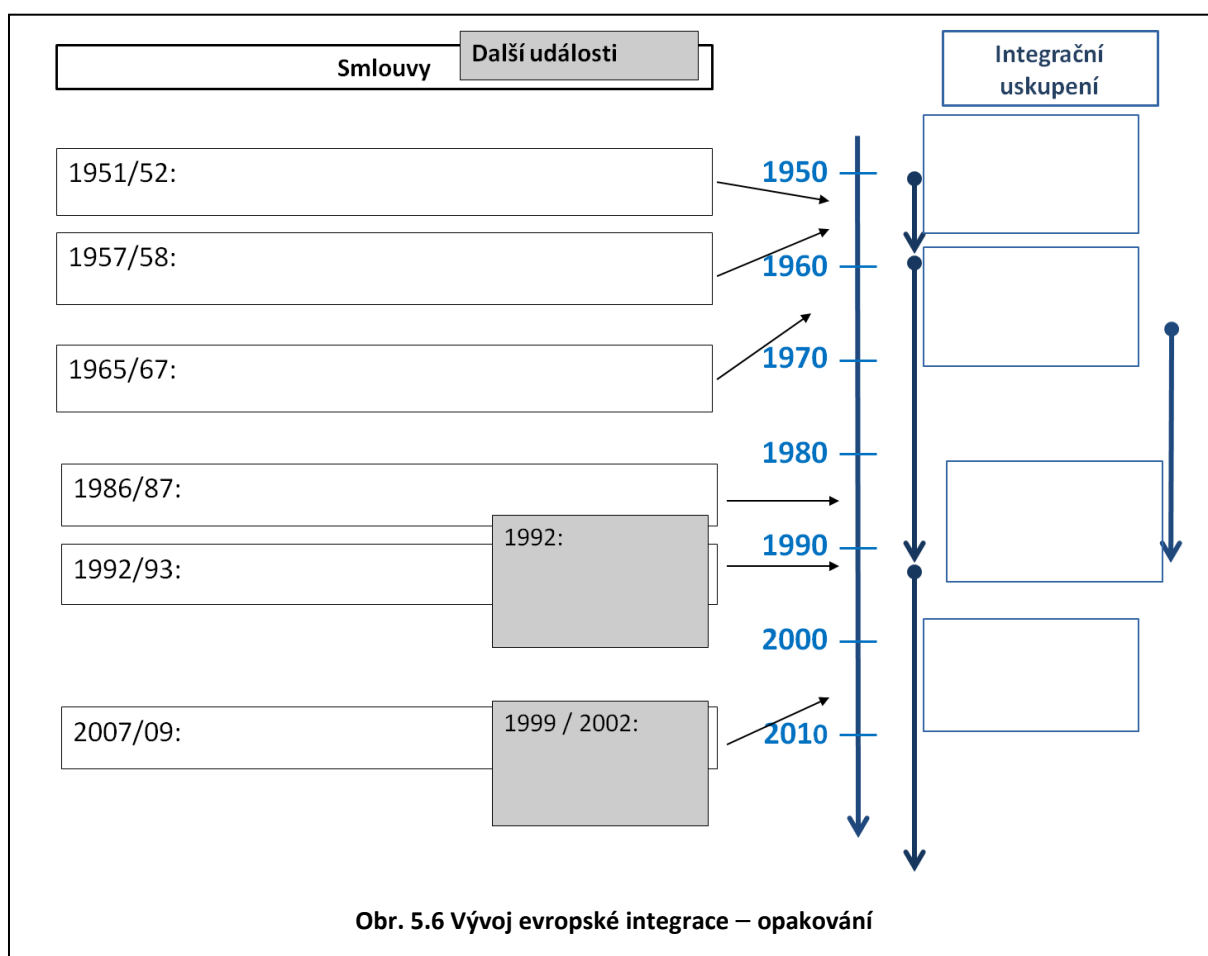
- „východní vlna“ (2004) – historicky největší rozšíření o 10 států (asi 75 mil. obyvatel; vč. České republiky), vesměs chudších, z východní Evropy, které se na počátku 90. let zbavily komunistických diktatur – definitivní rozbourání „železné opony“;
- se zpožděním se postupně připojují další balkánské státy tak, jak se zlepšuje jejich připravenost na členství, zejm. úroveň hospodářství a demokracie.

Opakování dějin evropské integrace

Podle času (a chuti 😊) využijte jeden nebo oba následující úkoly k opakování informací z této hodiny.

① Vývoj evropské integrace

→ Do rámečků ve schématu doplňte pojmy ze seznamu níže.

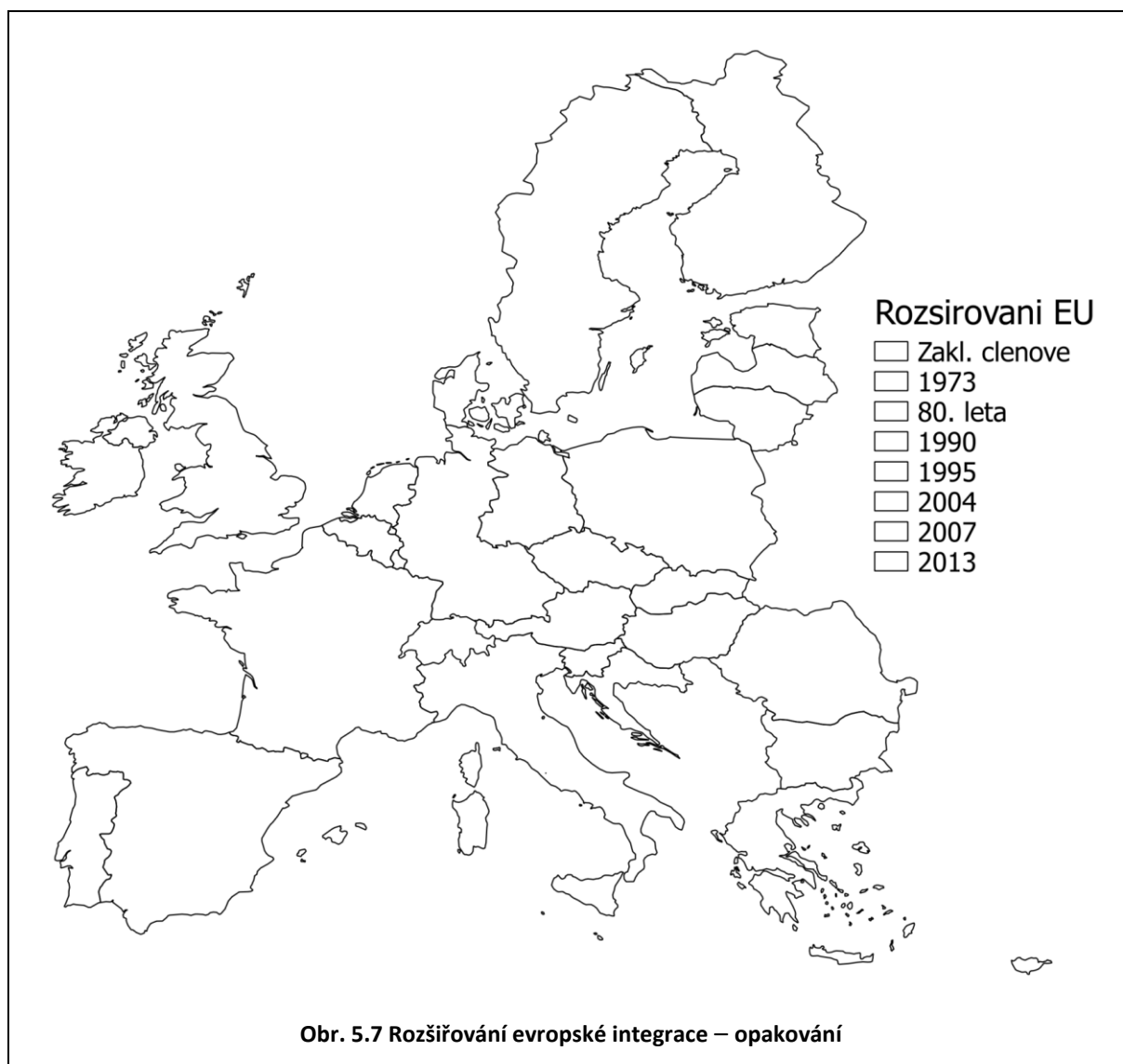
Pojmy: dobudován Jednotný evropský trh; Evropské hospodářské společenství; Evropská společenství; Evropská unie; Evropské společenství uhlí a oceli; Jednotný evropský akt; Maastrichtská smlouva; Lisabonská smlouva; Pařížská smlouva; Římské smlouvy; „Slučovací smlouva“; zavedení eura

② Rozšiřování Evropské unie

→ V mapě vybarvěte státy Evropské unie podle toho, kdy vstoupily do EU. Barevnost si zvolte sami; nezapomeňte ji doplnit do legendy.

Obr. 5.7 Rozšiřování evropské integrace – opakování

Připomeňme si.

Zopakujte si, případně diskutujte, klíčovou část **Schumanovy deklarace**:

„Evropa se nevytvoří najednou nebo podle jednoho plánu. Uskuteční se naplňováním konkrétních cílů, vytvářejíc nejprve skutečnou solidaritu.“

6. Jak EU funguje?

Principy fungování Evropské unie, její orgány a instituce

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaké jsou ústřední instituce Evropské unie, jak jsou sestaveny a jak fungují?
- Jak je v Evropské unii dosahováno politických dohod a jak jsou v ní činěna rozhodnutí?

Tři moci

Začněme krátkým opakováním. V demokracii platí zásada dělby moci, tj. oddělení orgánů, které zastupují tzv. „tři moci“.

→ Zkompletujte tabulku znázorňující tyto tři moci v České republice a Evropské unii – doplňte názvy jednotlivých mocí a jejich vrcholných orgánů. *Nápověda:* Orgány EU jsou tyto: Soudní dvůr Evropské unie; Rada Evropské unie; Evropská komise; Evropský parlament.

Moc	Vrcholný orgán dané moci	
	Česká republika	Evropská unie
	Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR	
soudní		

Principy fungování Evropské unie, její orgány a instituce

① Orgány a instituce

Pět základních institucí EU; v nich „**institucionální triáda (trojúhelník)**“ = tři klíčové evropské instituce: Evropský parlament, Rada Evropské unie, Evropská komise

① Evropská rada:

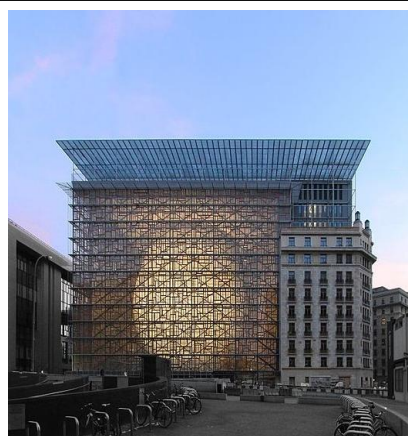
- strategický orgán: stanovuje cíle, dává základní podněty pro další vývoj a směřování EU;
- sestává se z hlav států nebo vlád (premiéři, příp. prezidenti);
- v čele Předseda – volí ho Evropská rada, ale nepochází z řad hlav států či vlád;

- rozhodnutí přijímána obvykle *konsenzem* – tj. jednání trvá tak dlouho, až dojde ke shodě;
- setkává se obvykle 4x ročně v Bruselu.

2 Rada Evropské unie (též Rada EU, Rada ministrů nebo Rada; neplést s Evropskou radou⁸):

- zákonodárná moc;
- spolu s Evropským parlamentem schvaluje legislativu EU (a rozpočet);
- zastupuje zájmy členských států EU: sestává se z 28 ministrů jednotlivých členských států, v různých složeních – z ministrů zodpovědných za rezort, kterého se setkání týká;
- „*rotující předsednictví*“: každého půl roku předsedá jiná členská země (např. Česká republika předsedala v období I–VI 2009 a VII–XII 2022) – předsednická země vede setkání, nastoluje témata a program, zajišťuje administrativu apod.;
- většina rozhodnutí přijímána tzv. „*kvalifikovanou většinou*“ = min. 55 % států zastupujících min. 65 % obyvatel; méně pak jednomyslně nebo prostou většinou;
 - princip „*kvalifikované většiny*“ brání diktátu populačně velkých států – vždy nutná spolupráce a dohoda velkých a malých států;
- setkává se v Bruselu, dle potřeby i několikrát měsíčně.

Obr. 6.1 Budova Evropa (sídlo Rady EU a Evropské rady)

3 Evropský parlament (též Parlament či EP):

- zákonodárná moc;
- spolu s Radou Evropské unie schvaluje legislativu EU (a rozpočet);
- zajišťuje demokratický dohled nad ústředními evropskými úřady, vč. Evropské komise (schvaluje předsedu a členy komise);
- význam a síla Evropského parlamentu se historicky postupně zvyšují;
- zastupuje zájmy občanů EU: má 751 *europoslanců* (po Brexitu 705), volených přímo občany EU každých pět let; poslanci by ovšem neměli zastupovat své státy, ale celoevropské politické „strany“, k nimž se hlásí – tzv. „*frakce*“ resp. „*skupiny*“ (tři nejsilnější: Evropská lidová strana, EPP; Socialisté & demokraté, S&D; a Liberálové a demokraté, ALDE); počet poslanců státu je odvozen od jeho populační velikosti (např. Česká republika má z celkem 751 poslanců 21);

Obr. 6.2 Evropský parlament ve Štrasburku

⁸ Příp. s Radou Evropy, což vůbec není orgán EU, ale samostatná mezinárodní organizace, jejímž cílem je podpora a dohled nad lidskými právy, demokracií a vládou práva v Evropě (viz též hodina č. 8)!

- menší státy mají relativně více europoslanců než velké: např. Česká republika má 2 % obyvatel EU, ale 3 % europoslanců – systém zvýhodňuje menší státy;
- hlasování probíhá obvykle *absolutní většinou*, tj. je nutná většina ze 751 europoslanců;
- zasedá střídavě ve Štrasburku (FRA) a Bruselu, a to min. 1x měsíčně.

4 Evropská komise:

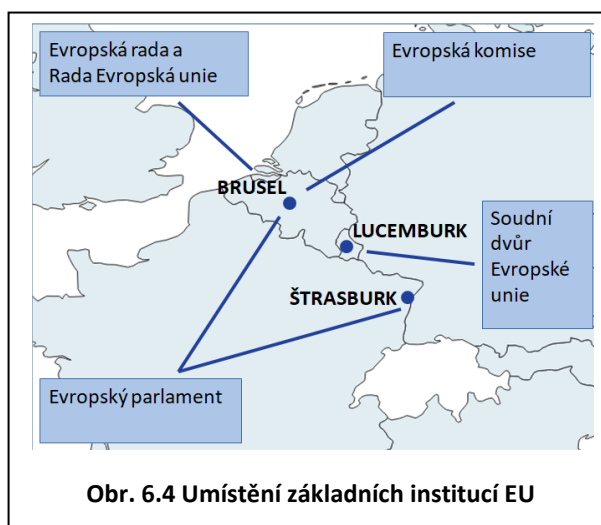
- výkonná moc;
- navrhuje novou legislativu (a rozpočet) ke schválení Radě a Parlamentu; dohlíží na dodržování stávající legislativy (zavádí ji, vynucuje, úřaduje) a rozpočtu; odpovídá za každodenní chod evropských institucí;
- zastupuje zájmy EU: skládá se z celkem 28 členů, tj. za každý stát jeden *eurokomisař*; ti ovšem nehájí zájmy svých domovských států, ale celé Unie – komise je politicky nezávislá a je „strážkyní smluv“; v čele stojí předseda komise; každý eurokomisař vede jeden či více „rezortů“ (tzv. „*generální ředitelství*“, DG – např. zemědělství, životní prostředí);
 - za Českou republiku aktuálně Věra Jourová, původem z Vysočiny (místopředsedkyně, zodpovědná za demokratické hodnoty a transparentnost);
- funkční období komise je 5 let; nová vzniká vždy po volbách do Evropského parlamentu: předseda komise je navrhován Evropskou radou (se zohledněním výsledků voleb do EP), jednotlivé komisaře pak navrhuje jednotlivé členské země z řad vlastních politiků; předsedu i celou komisi musí schválit Evropský parlament;
- sídlí v Bruselu.

Obr. 6.3 Budova Berlaymont – sídlo Evropské komise v Bruselu

5 Soudní dvůr Evropské unie:

- soudní moc;
- zajišťuje jednotný výklad evropského práva ve všech členských státech; dohlíží na dodržování evropského práva evropskými institucemi a členskými státy; rozhoduje soudní spory mezi evropskými institucemi a členskými státy; mohou se na něj obrátit jednotlivci, firmy nebo organizace, pokud míní, že některý orgán EU porušil jejich práva;
- zahrnuje Soudní dvůr a Tribunál;
- sídlí v Lucemburku.

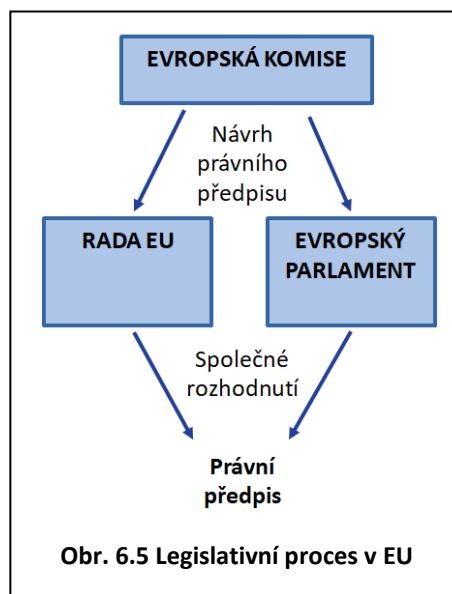

Obr. 6.4 Umístění základních institucí EU

② Jak orgány EU přijímají rozhodnutí – standardní legislativní („zákonodárný“) proces.

- Stejně jako na úrovni států i v EU jsou rozhodnutí činěna zejména skrze přijímání „zákonů“ (právní předpisy, tzv. akty EU);
- různé typy právních předpisů: zejm. **nařízení** (regulace) – nejsilnější, přímo použitelné a automaticky platné ve všech členských státech; a **směrnice** (direktiva) – jednotlivé členské státy je musí aplikovat pomocí vlastních zákonů (mohou se mírně lišit);
- právní předpisy EU navrhuje Evropská komise a schvaluje (příp. upravuje nebo zamítá) Evropský parlament a Rada Evropské unie (nutný souhlas obou – viz obr. 6.5);
- rozhodnutí tedy nečiní „nikým nevolení bruselští byrokraté“, ale volení politici z členských států, vč. českých – europoslanci (volení občany EU v evropských volbách) a ministři členských států (ti byli jmenováni z vůle parlamentu zvoleného v národních volbách); tím je zajištěna maximální **demokratičnost** rozhodování v EU.

③ Principy a podstata fungování EU

Základním problémem je potřeba sladit „babilon“ 28 států a tisíců různých zájmů. Řešením jsou:

- akceptovat nutnost složitých **procedur** + **ochota** a dobrá vůle;
- **jednání** – cestou vpřed nejsou střety a hádky, ale jednání a dohoda; je třeba hledat střední cestu, výhodnou (nebo alespoň přijatelnou) pro všechny; typické modely např.:
 - *kompromis* - „já chci 30 a ty 50, zvolme tedy 40“;
 - *„handl“* - „já chci A a ty B, proto já ti podpořím B a ty mně na oplátku A“;
- **rovnováha**:
 - mezi institucemi – vzájemná kontrola či nutnost shody (viz např. společné schvalování legislativy Parlamentem a Radou);
 - mezi zeměmi (malé a velké) – principy a mechanismy zabraňující dominanci jedněch nad druhými (viz např. hlasování „kvalifikovanou většinou“ v Radě).

Orgány a instituce EU – opakování

→ Z následujících 12 tvrzení zaškrtněte ta, která jsou **nepravdivá**. Pokuste se je uvést na pravou míru. Správné řešení naleznete na konci sešitu.

1. Soudní dvůr Evropské unie zahrnuje Soudní dvůr a Tribunál.
2. Evropský parlament spolu s Evropskou komisí schvaluje novou legislativu.

3. Jeden eurokomisař vede jeden či více „rezortů“, které nazýváme „Generální ředitelství“ (DG).
4. Novou Evropskou komisi musí schválit Evropský parlament.
5. V Evropském parlamentu má každý stát stejný počet europoslanců (před Brexitem 27, po něm 29).
6. Evropský parlament zasedá ve Štrasburku a v Bruselu.
7. Nejsilnějšími „frakcemi“ („stranami“, skupinami) v Evropském parlamentu jsou Evropská lidová strana (EPP), Socialisté & demokraté (S&D) a Liberálové a demokraté (ALDE).
8. Evropský parlament může odvolat Radu Evropské unie.
9. Rada Evropské unie se skládá z ministrů vlád jednotlivých členských zemí zodpovědných za rezort, kterého se jejich setkání týká.
10. „Rotující předsednictví“ v Radě Evropské unie znamená, že každé další setkání vede ministr z jiné země (dle abecedy).
11. Většina rozhodnutí Rady Evropské unie je přijímána tzv. „kvalifikovanou většinou“ (min. 55 % států zastupujících min. 65 % obyvatel).
12. Evropská rada dává základní podněty pro další vývoj a směřování evropské integrace.

Fungování EU – shrnutí

Vybalancovat zájmy 28 zemí je jako žonglovat s 28 míčky najednou.

Evropské řešení: **diskutovat, diskutovat, diskutovat**. Není možné být neústupný, bouchat pěstí do stolu a chtít prosadit 100 % svých požadavků. I největší spor se dá vyřešit tím, že se **jedná a jedná a jedná...** až se problém probere ze všech možných i nemožných úhlů, otupí se hrany, jednotlivé strany sporu přestane hádka bavit... a nalezne se dohoda, kompromis, řešení výhodné pro všechny.

7. It's the economy, stupid!

Hospodářská integrace a regionální politika Evropské unie

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Na čem je založena a jak funguje hospodářská integrace Evropské unie?
- K čemu slouží evropský rozpočet a jaké jsou jeho hlavní výdaje?
- Jaké typy projektů jsou realizovány z evropských fondů a které projekty byly podpořeny v místě mého bydliště?

„It's the economy, stupid!“ = (volně přeloženo) „Klíčové je hospodářství, hňupe!“ – tj. práce, růst, obchod, mzdy, nezaměstnanost apod. jsou v politice a volbách rozhodující; mj. jde o neoficiální heslo předvolební kampaně amerického prezidenta Billa Clintona (1992).

Poznáváme euromince

Tzv. **eurozónu** tvoří 19 z 28 členských států EU, v nichž se platí společnou evropskou měnou – **eurem**. **Euromince** mají jednu stranu společnou, celoevropskou; druhá je ale „národní“. Podle ní můžeme určit, ve kterém státě byla mince vydána (platit s ní ale samozřejmě můžeme v celé eurozóně). Na „národní“ straně euromincí jsou obvykle znázorněny různé národní znaky nebo symboly, umělecká díla, významné osobnosti nebo panovníci.

→ K obrázkům „národních“ stran devíti vybraných mincí v hodnotě 1 EUR přiřaďte názvy států, v nichž byly vydány.

Státy: Estonsko, Francie, Itálie, Kypr, Německo, Nizozemsko, Rakousko, Řecko, Slovensko.

Obr. 7.1 Poznáváme euromince

Hospodářská integrace Evropské unie

Základem Evropské unie je hospodářská integrace (propojení) – má zajistit hospodářský rozvoj a společný růst bohatství, prosperity a blahobytu.

① Jednotný trh

Základem a největším výdobytkem hospodářské integrace EU je **jednotný evropský trh**. Stojí na tzv. „**čtyřech svobodách**“ – svobodě pohybu zboží, kapitálu (peněz), služeb a práce (zaměstnanců) napříč celou EU. EU tak funguje jako otevřený prostor bez vnitřních hranic, a naopak s ochranou trhu před dovozy zvenčí.

Obr. 7.2 Jednotný evropský trh (leden 2019)

Základní rysy jednotného trhu:

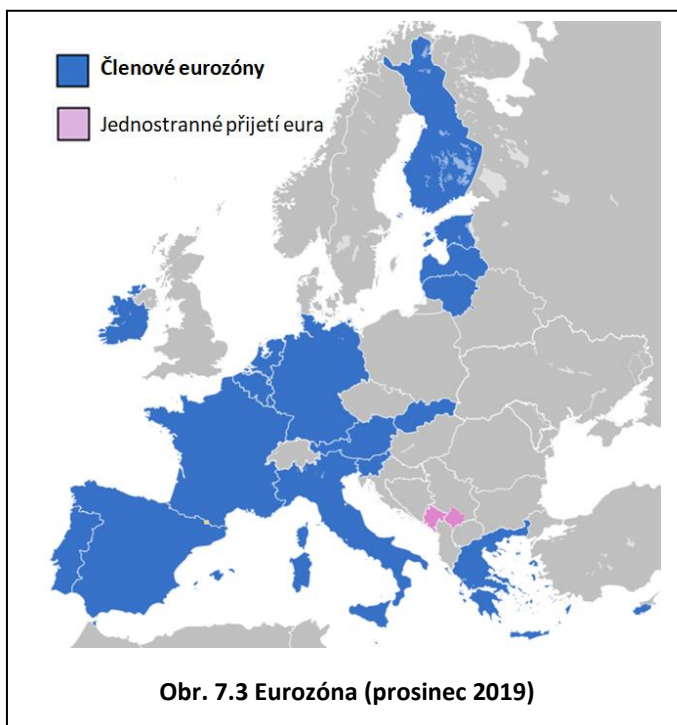
- cíl: větší propojení ekonomiky, zvýšení konkurence, a tím následně konkurenceschopnosti evropské ekonomiky, ve výsledku vyšší růst;
- rozsah: 28 zemí EU + 4 nečlenské země západní Evropy (viz obr. 7.2);
- vznik: Jednotný evropský akt (1986/7), funkční od 1992/3;
- nejpodstatnější složka: **volný pohyb zboží** – možnost vyvážet a dovážet zboží (výrobky) napříč celou EU zcela volně, bez omezení a bariér.
 - Zcela klíčovou pro **Českou republiku** jako malou, průmyslovou, na vývoz zaměřenou ekonomiku je možnost se volně napojit na německý hospodářský prostor („motor“ Evropy) a volně vyvážet své výrobky na trh s více než 1/2 mld. spotřebitelů – toto je základ českého hospodářského úspěchu a blahobytu.

② Eurozóna a euro

Eurozóna = měnová unie těch států EU, které přijaly **euro** (EUR, €) jako svou společnou měnu.

Základní rysy eurozóny:

- rozsah: dnes 19 z 28 členských států EU + navíc několik menších nečlenů EU využívá euro po dohodě nebo jednostranně (viz též obr. 7.3);
- vznik: základ – Maastrichtská smlouva (1992/3, odtud i tzv. **maastrichtská kritéria** pro vstup do eurozóny; Maastricht, NED); euro používáno bezhotovostně od roku 1999, od roku 2002 i bankovky a mince;
- řízení: **Evropská centrální banka** (sídlo: Frankfurt nad Mohanem, Německo);
- euro = po americkém dolaru druhá nejrozšířenější a nejsilnější měna světa;
- zbývající státy EU by dle dohody měly vstoupit do eurozóny, až splní daná kritéria.
 - Pro **Českou republiku** není problém kritéria splnit, ale vstup do eurozóny dlouhodobě odmítá z politických důvodů – přijetí eura je v nedohlednu.

Obr. 7.3 Eurozóna (prosinec 2019)

Rozpočet a regionální politika Evropské unie

① Evropský rozpočet

Podobně jako jednotlivé státy přerozděluje i EU část peněz, které evropské hospodářství za rok vytvoří (hrubý domácí produkt = HDP), a to skrze **rozpočet**, s příjmy a výdaji.

- Rozpočet EU je velmi malý – jen asi 1 % HDP EU; pro srovnání: český státní rozpočet tvoří přibližně 40 % HDP České republiky.
- Rozpočet se vždy plánuje na sedmileté, tzv. **programové období** (např. 2014-20, 2021-27).
- Rozpočet EU přerozděluje peníze od bohatších států k chudším – bohatší státy severní a západní Evropy jsou tzv. „čistí dárci“ (více přispívají, než dostávají) x chudší státy východní a jižní Evropy vč. České republiky tzv. „čistí příjemci“ (více dostávají, než přispívají).
- Velká část výdajů evropského rozpočtu má podobu **dotací** směřovaných do chudších zemí resp. regionů EU, vč. České republiky, resp. Vysočiny.
- Dvěma hlavními položkami výdajů evropského rozpočtu jsou: zemědělská politika a regionální politika – každá představuje asi 1/3 výdajů.

② Zemědělská politika (Společná zemědělská politika EU)

- Rozlišujeme dva hlavní nástroje:
 - **přímé platby** – dotace automaticky vyplácené zemědělcům na podporu jejich hospodaření a příjmů;
 - nejdůležitější je tzv. Jednotná platba na plochu, vyplácená téměř všem zemědělcům na každý hektar jejich zemědělské půdy;
 - **Program rozvoje venkova:** především dva druhy opatření:
 - podpora zemědělství šetrného k životnímu prostředí: např. ekologické zemědělství, podpora hospodaření v horších přírodních podmínkách (mj. téměř celý Kraj Vysočina);
 - modernizace zemědělského hospodaření: např. nové stavby a stroje, ale i obnovitelné zdroje energie apod.

Obr. 7.4 Zemědělství ve Žďárských vrších

③ Regionální politika (Politika soudržnosti)

- Cílem je podpora chudších a zaostalejších regionů příp. států EU, jejich hospodářský rozvoj, a tím snižování rozdílů ve výkonnosti hospodářství i v životní úrovni napříč EU.
- Hlavní nástrojem jsou strukturální a investiční **fondy** = „balíky“ peněz v rámci evropského rozpočtu, z nichž se podle přesně daných pravidel a postupů vyplácejí **dotace**.
- Ze strukturálních a investičních fondů se peníze čerpají pomocí **operačních programů**.
 - Operační programy sestavují jednotlivé členské země pod dohledem Evropské komise.
 - Operační programy jsou dokumenty, které stanovují cíle, jichž má být pomocí dotací dosaženo, a způsoby, jimiž lze dotace čerpat (kdo, kdy, jak, kolik, za jakých podmínek apod. může finance získat).
 - Prostředky jsou přidělovány na konkrétní **projekty**: žadatel sepiše žádost, úředníci ji posoudí, a pokud je žádost schválena, ze žadatele se stane příjemce a obdrží dotaci.
- Např. v období 2014-20 je v evropských strukturálních a investičních fondech pro **Českou republiku** připraveno asi 600 mld. Kč.
 - Hlavními podporovanými oblastmi jsou: doprava (např. stavby či opravy silnic a železnic); volný čas, kultura, sport, cestovní ruch (např. opravy památek); podnikání a inovace (např. vývoj nových průmyslových výrobků); vzdělávání a výzkum (např. zavádění nových vzdělávacích metod); životní prostředí (např. obnovitelné zdroje energie); zaměstnanost (např. zaměstnávání lidí s postižením); sociální služby a zdraví (např. stavby či opravy nemocnic).
- Přehled všech dosud podpořených projektů: viz **Mapa projektů**⁹.
 - Znázorňuje umístění projektů v mapě + jejich podrobný popis, vč. výše dotace.

Obr. 7.5 Evropské fondy na Vysočině:
doprava, podnikání, památky

⁹ Mapa projektů. In: *DotaceEU.cz* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/Statistiky-a-analyzy/Mapa-projektu>

Evropské projekty na Vysočině

Představte si, že jste zaměstnancem městského úřadu a vaším úkolem je veřejnosti představit výsledky některých projektů, které byly ve vašem městě realizovány s využitím evropských dotací, případně poukázat na jejich přínosy. Využijte výše uvedenou aplikaci Mapa projektů k vyhledání jednoho projektu, který splňuje následující požadavky:

- nachází se ve městě, v němž leží vaše škola,
- spadá do jednoho z níže uvedených témat,
- je co nejzajímavější a nejatraktivnější pro veřejnost a má pro ni dle vašeho názoru největší přínos (nemusí být nutně největší nebo nejdražší).

→ Vybraný projekt veřejnosti představte pomocí jednoduchého medailonku.

Možná témata: cestovní ruch a volnočasové aktivity; doprava; podpora podnikatelů; vzdělávání; zaměstnanost a sociální služby; životní prostředí a klimatické změny

Výběr projektu: V aplikaci Mapa projektů správně nastavte filtry (pouze město – zadat do prvního prázdného pole – a téma projektu; ostatní filtry nechte prázdné!) a z nabídky vyberte projekt, který uznáte za nejvhodnější. Nezapomeňte využít tlačítko „Načíst další“ dole pro zobrazení dalších projektů; projekty si vždy můžete rozkliknout a blíže prohlédnout.

Zpracování výsledků: Pro vybraný projekt zpracujte do šablony na následující straně medailonek, který kromě názvu a identifikace obsahuje i údaje o financování a realizaci a krátký popis projektu spolu s fotografií.

Popis vytvořte na základě informací z Mapy projektů, nezapomeňte ale, že není přípustné přímé kopírování bez uvedení zdroje, text proto formulujte vlastními slovy. Další informace můžete dohledat na internetu, opět ale nic přímo nekopírujte, nýbrž pište vlastními slovy! Text by neměl být delší než 5 řádků a měl by obsahovat i nastínění možných přínosů projektu pro obyvatele, podnikatele apod. (dle vašeho názoru). Medailonek doprovodte 1 či 2 vlastními fotografiemi (ne z internetu!) – může se jednat i o ilustrační fotografie, které se neváží přímo k danému projektu, ale k místu, kde byl realizován (např. škola, nemocnice); fotografie vytiskněte a vlepte je do medailonku.

Inspirace: Inspirovat se můžete i texty v publikaci Projekty na Vysočině podpořené z dotací EU II¹⁰.

Shrnutí – přínos evropské hospodářské integrace

Evropské **dotace** jsou nejviditelnějším, ale dle většiny expertů ne největším hospodářským přínosem evropské integrace. Tím je **jednotný trh**, který pro český průmysl představuje tu největší příležitost v dějinách – ještě nikdy nemohly české podniky tak snadno a bez omezení vyvážet zboží na tak velký trh, a tudíž české země a jejich obyvatelé prosperovat a bohatnout.

¹⁰ EUROPE DIRECT JIHLAVA. *Projekty na Vysočině podpořené z dotací EU II: Mimo Jihlavu*. [online]. Jihlava: Europe Direct Jihlava, 2018 [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.europedirect.cz/aktuality/detail/7500>

Obr. 7.6 Evropské projekty na Vysočině – šablona

Název projektu:

Registrační číslo:

Místo uskutečnění:

Příjemce:

Doba (zahájení a ukončení projektu):

Celkové náklady:

- z toho dotace EU:

Popis:

Fotografie:

Autor medailonku:

8. Evropa a vaše práva

Práva evropských občanů

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaká práva máme a jak je můžeme dělit?
- Které základní dokumenty a organizace zaručují lidská a občanská práva a svobody v Evropě?
- Jaká práva mají zaručena legislativou občané Evropské unie?

Lidská práva

Co je, a co není lidským „právem“? Na co by ještě člověk „právo“ měl mít, a na co už ne? To jsou otázky, nad nimiž se zamýšlela řada filozofů po celá staletí. Jedním z nich byl česko-francouzský myslitel **Karel Vašák**¹¹. Ten vymezil tzv. **tři generace** lidských práv:

- I. první („modrá“) – občanská a politická práva,
- II. druhá („červená“) – hospodářská a sociální práva,
- III. třetí („zelená“) – solidární práva.

→ ① Příklady práv v tabulce přiřadte ke generacím.

Nápověda: Za každou generaci jsme vybrali 4 příklady práv; zamyslete se též nad barvami jednotlivých generací – nejsou náhodné, ale mají určitý význam, něco symbolizují.

Práva	Generace (I, II, III)
právo být zaměstnán za rovných a výhodných podmínek	
právo na čisté životní prostředí	
právo na jídlo	
právo na přírodní zdroje (a jejich využití)	
svoboda slova	
právo na přispívání ke kulturnímu dědictví	
právo na rovnost mezi generacemi a trvalou udržitelnost	
volební právo	
právo na sociální zabezpečení	
právo na spravedlivý (soudní) proces	
právo na zdravotní péči	
právo na život	

¹¹ Roku 1948 emigroval z Československa do Francie; později se stal prvním generálním tajemníkem Mezinárodního institutu lidských práv ve Štrasburku.

→ ② Zamyslete se a na základě výsledků se pokuste:

- přesněji definovat jednotlivé generace (co znamenají, jaký druh práv do nich spadá);
- porovnat jejich význam (která generace je důležitější, proč a v čem).

Práva evropských občanů

① Práva a jejich definice

Práva jsou různě definovaná a chápána; různě široce pojatá (viz výše); od zásadních (právo na život) po relativně banální (právo na odškodnění za zpoždění vlaku); nejdůležitější: lidská a občanská práva.

Lidská práva (*human rights*) = základní, přirozená práva a svobody všech lidí, např.:

- občanská a politická práva,
- sociální, kulturní, ekonomická a další práva (právo na práci, vzdělávání apod.).

Občanská, resp. **občanská a politická práva** (*civil and political rights*) = hlavní druh lidských práv, vztahují se na občany daného státu nebo společnosti; chrání občana před zasahováním a omezováním ze strany státu či jiných občanů, před diskriminací či útlakem; např.:

- právo na život, svobodu, spravedlivý soudní proces apod.

② Lidská a občanská práva ve světě, v EU a v České republice

① Lidská práva – právní zakotvení:

- **Všeobecná deklarace lidských práv (OSN)¹²:**
 - o přijalo ji Valné shromáždění OSN desátého prosince 1948, odtud je tento den mezinárodní Den lidských práv; ovšem není právně závazná;
 - o obsahuje nejzákladnější práva a svobody všech lidí – např. zásady lidské důstojnosti, svobody, rovnosti; právo na život; svobodu myšlení, vyjadřování, shromažďování.
- **Listina základních práv Evropské unie¹³:**
 - o vyhlášena 2000, 2009 plná platnost;
 - o stanovuje základní politická, sociální a ekonomická práva občanů EU, vč. zásad důstojnosti, svobody, rovnosti, solidarity, občanských práv či spravedlnosti.

Obr. 8.1 Všeobecná deklarace lidských práv v rukou Eleanor Roosevelt (1884–1962), která ji jako první předsedkyně Komise OSN pro lidská práva pomáhala vytvořit.

¹² Viz např. Všeobecná deklarace lidských práv. In: *Ohchr.org* [online]. [citováno 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=czc>.

¹³ Viz např. Listina základních práv Evropské unie. In: *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

- **Listina základních práv a svobod (Česká republika)¹⁴:**
 - o součást ústavního pořádku České republiky, platnost od 1992/3;
 - o vychází ze Všeobecné deklarace, vyjadřuje vztah mezi státem a občanem;
 - o zajišťuje zejm. základní lidská práva a svobody; politická práva; práva menšin; hospodářská, sociální a kulturní práva; právo na soudní a jinou právní ochranu.

2 Rada Evropy:

- samostatná mezinárodní organizace (není orgán EU);
 - o od 1949, 47 evropských států, sídlo ve Štrasburku;
 - o dohlíží na dodržování lidských práv a svobod, demokracie a vlády práva v Evropě.
- **Evropská úmluva o lidských právech¹⁵:**
 - o od 1950/53; základ závazné a vymahatelné ochrany lidských práv v Evropě – zákazy mučení, otroctví; svoboda myšlení, shromažďování apod.
- **Evropský soud pro lidská práva:**
 - o založen Radou Evropy na základě Úmluvy, sídlí ve Štrasburku, funguje od 1959/98;
 - o cílem je dohlížet na dodržování Úmluvy, tj. na dodržování lidských (občanských a politických) práv státy;
 - o možno využít až po neúspěchu u nejvyšší soudní instance v zemi (ČR: Ústavní soud).
- **Cena Václava Havla za lidská práva:**
 - o respektované ocenění udělované Radou Evropy každoročně od roku 2013 za občanské postoje při prosazování a ochraně lidských práv v Evropě i ve světě;
 - o Nadja Murad, nositelka ceny 2016; obdržela roku 2018 Nobelovu cenu míru.

Obr. 8.2 Nadja Murad (* 1993),
irácká lidskoprávní aktivistka

2016: Cena V. Havla, 2018: Nobelova
cena míru

3 Občanství a občanská práva v EU:

- státní příslušníci států EU jsou automaticky i občany EU;
- občané EU mají určitá práva i povinnosti – zakotveny ve Smlouvě o fungování EU a Listině základních práv EU;
- příklady práv občanů EU: právo volit a být volen do Evropského parlamentu a do místních zastupitelstev v místě trvalého pobytu; petiční právo k Evropskému parlamentu; právo na přístup k dokumentům; právo podat stížnost k Evropskému ombudsmanovi; právo pohybovat se, pobývat a usazovat se na celém území EU.

¹⁴ Viz např. Listina základních práv a svobod. In: Psp.cz [online]. [citováno 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.

¹⁵ Viz např. EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA. Evropská úmluva o ochraně lidských práv [online]. Štrasburk: Rada Evropy [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

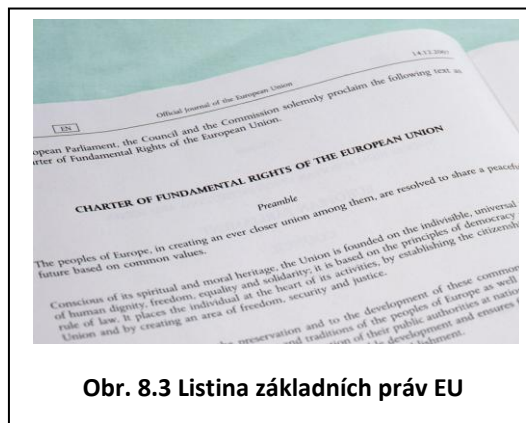

③ Spotřebitelská a další dílčí práva v EU, zajišťovaná evropskou legislativou:

Spotřebitelská práva zahrnují např. tato:

- ochrana práv spotřebitelů nakupujících zboží a služby;
- bezpečnostní normy, zdravotní nezávadnost, srozumitelné informace, právo odstoupit od smlouvy, minimální dvouletá záruka, rychlé řešení sporů občanů s obchodníky;
- bezpečnost potravin;
- pravidla pro nakupování on-line (právo na vrácení, opravu či výměnu zboží; právo na vrácení peněz);
- boj proti nepoctivým obchodním praktikám.

Obr. 8.3 Listina základních práv EU

Ochrana osobních údajů – GDPR

- GDPR = Obecné nařízení o ochraně osobních údajů – zavádí přísnou ochranu osobních údajů jednotlivců před zneužitím firmami či organizacemi (soukromými i veřejnými), v papírové i digitální podobě i na internetu.

Zdravotní péče

- Evropský průkaz zdravotního pojištění – na jeho základě je v celé EU poskytována nezbytně nutná lékařská péče, za stejných podmínek jako pro občany dané země.

Práva cestujících v dopravě:

- právo na pomoc v letecké dopravě, v mezinárodní železniční dopravě, v dálkové autobusové dopravě i při plavbě lodí;
- v případě zpoždění či zrušení spoje nebo při odepření vstupu – právo na pomoc v podobě dostatečného informování, ubytování, občerstvení, náhradního spoje, vrácení peněz, finanční náhrady, resp. odškodnění.

Právo na práci (viz hodina č. 9) zahrnuje:

- právo na práci v jakékoli zemi EU, stejné podmínky jako pro domácí občany (přijetí, mzda, dovolená, nemocenská, daně, sociální zabezpečení);
- zákaz diskriminace uchazečů o zaměstnání (na základě pohlaví, rasy, náboženství, věku, zdravotního postižení a sexuální orientace);
- zdravotní a bezpečnostní normy.

Právo na studium (viz hodina č. 12) představuje zejm.

- rovné právo na vzdělání pro všechny občany EU; domácí studenti nemají před studenty z ostatních zemí EU žádnou výhodu.

Lidská práva versus svobody

Dnes jsme se zabývali tím, kolik práv máme a jak se dělí. Například podle Karla Vašáka máme práva občanská a politická; hospodářská a sociální; solidární. Jiné klasifikace dělí lidská práva na „přirozená“ a „sociální“.

K těmto pojetím lidských práv se kriticky vyjadřuje mimo jiné přední český konzervativce **Roman Joch** z Občanského institutu. Učinil tak např. v úvaze „Lidská práva versus svobody“¹⁶.

→ Přečtěte si Jochův text v elektronické podobě; soustřeďte se na čtvrtý odstavec („Inflace... právy.“). Poté se zamyslete nad následujícími otázkami a diskutujte je.

- Stručně vystihněte, co se Roman Joch snaží říci.
- Souhlasíte s autorem, nebo ne? Proč?
- Bez ohledu na to, zda s autorem souhlasíte, nebo ne, pokuste se formulovat protiargument, tj. protichůdné tvrzení + jeho podložení, vyargumentování, logické zdůvodnění.

Obr. 8.4 Roman Joch (* 1971), ředitel konzervativního think-tanku Občanský institut

Zopakujme si

Lidská a občanská práva – hlavní dokumenty:

- svět (OSN): Všeobecná deklarace lidských práv – nejzákladnější práva a svobody všech lidí;
- Evropa (Rada Evropy): Evropská úmluva o lidských právech – ochrana lidských práv v Evropě;
- Evropská unie: Listina základních práv Evropské unie – práva občanů EU;
- Česká republika: Listina základních práv a svobod – základní práva, vztah stát – občan.

¹⁶ JOCH, Roman. Lidská práva versus svobody. In: *CEPin.cz* [online]. Centrum pro ekonomiku a politiku, 2012 [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=1055>

9. Hurá do práce!

Práce v Evropské unii

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Mohu odjet pracovat do jiné země EU a mohu tam uplatnit svou kvalifikaci a vzdělání?
- Jak sestavit mezinárodně srozumitelný strukturovaný životopis?
- Jak si vyhledat zaměstnání v jiné zemi EU?

Vysokoškolští studenti a práce

Český student: „Ach jo, za rok dostuduju a pak už končí legrace a musím začít pracovat.“

- Čech pracuje proto, aby mohl žít – stejně to má většina ostatních Evropanů.

Americký student: „Hurá, za rok dostuduju a pak už budu moci konečně začít pracovat.“

- Američan žije proto, aby mohl pracovat – práci chápe jako základ života.

Obr. 9.1

Dostudoval jsem školu, a co dál? (Odborné kvalifikace a životopis)

① Odbornost, kvalifikace a práce v EU

Až dostuduji, mohu odjet pracovat do jiné země EU?

- Ano, a to hned a bez povolení – jako občan EU máte **právo na práci** v jakékoli zemi EU.

A mohu v této zemi vykonávat tu **odbornou profesi**, kterou jsem v České republice vystudoval?

- Ano, občan jedné země EU má právo vykonávat svou profesi v jakékoli jiné členské zemi; ale záleží na profesi – u některých může vyvstat potřeba nechat si svou odbornost uznat.

Uznávání odborných kvalifikací v EU:

- odborné kvalifikace opravňují držitele k výkonu určité profese;
- u tzv. neregulovaných povolání není uznání kvalifikace vůbec nutné;
- u tzv. regulovaných povolání (u nich jsou předpisy dané země stanovené požadavky např. na vzdělání, zkoušky, registraci u odborného sdružení, praxi apod. – zdravotní sestry, právníci, apod.) je nutnost nechat si v dané zemi úředně uznat svou kvalifikaci.

- Většina osvědčení o odborné kvalifikaci získaných v jednom státě EU je ovšem v ostatních státech uznávána.

A bude v této zemi platit i můj **vysokoškolský diplom**?

- V drtivé většině případů ano. Uznávání vysokoškolských diplomů v EU sice není automatické, nicméně ve většině případů jsou diplomy uznávány.

② EQF = Evropský rámec kvalifikací¹⁷:

- pomáhá pochopit, porovnat a uznávat kvalifikace (vzdělání) získané v různých státech EU;
- jde o číslo od 1 do 8 ukazující úroveň vzdělání člověka;
 - např. 1 = speciální základní škola; 4 = střední vzdělání s maturitou; 8 = vysokoškolské doktorské vzdělání (Ph.D.);
- od roku 2017 je EQF v České republice uváděn na některých dokladech o vzdělání;
- doporučuje se uvádět v životopisu.

Obr. 9.2

③ Europass¹⁸:

- formát životopisných dokumentů sjednocený a srozumitelný napříč EU;
- pět základních dokumentů Europassu:
 - životopis (*Curriculum Vitae*, CV); jazykový pas; doklad o mobilitě (stáže v jiné zemi unie); dodatek k osvědčení (SŠ vzdělání); dodatek k diplomu (VŠ vzdělání);
- **životopis Europass** – nejdůležitější dokument:
 - má standardizovaný, strukturovaný formát, šablona k dispozici ve všech jazycích EU;
 - lze jej vyplnit online nebo offline ve formátu Word či ODF;
 - zaměstnavatelé z něj rychle a přesně poznají, co opravdu znáte a umíte;
- **Evropský pas dovedností** – složka obsahující:
 - dokumenty Europassu;
 - jiné certifikáty, diplomy či osvědčení o absolvování kurzů či školení.

Vytvoření životopisu Europass

Pracujte na počítači s připojením k internetu. Představte si, že se hlásíte na letní brigádu na pozici „**Pomocný vedoucí na dětském táboře**“ a k přihlášce musíte přiložit svůj životopis.

→ Otevřete si online formulář pro životopis Europass¹⁹ a vyplňte jej.

¹⁷ Viz EQF, Národní ústav pro vzdělávání. In: Nuv.cz [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/eqf>.

¹⁸ Viz Úvodní stránka Europass. In: Europass.cedefop.europa.eu [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://europass.cedefop.europa.eu/cs>.

¹⁹ Viz Online editor: Životopis. In: Europass.cedefop.europa.eu [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://europass.cedefop.europa.eu/editors/cs/cv/compose>.

Nezapomeňte zdůraznit ty informace, které vám pomohou k přijetí na toto konkrétní místo. Jde o pouhé cvičení, a uvedené údaje proto nemusí plně odpovídat skutečnosti. Nezapomeňte ale, že v opravdovém životopise se musíte držet pravdy a faktů a vaše znalosti a dovednosti nesmíte nijak přikrášlovat nebo přehánět!

Poznámky a rady:

- Většina políček našeptává rady a příklady, ale můžete se inspirovat i vyplněnými životopisy²⁰.
- Není nutné naplnit všechna pole – ty, s nimiž si nevíte rady, prostě nevyplňujte; soustřeďte se ovšem na položky Osobní dovednosti (jazyky; komunikační, organizační a další dovednosti).
- Všimněte si položky EQF v poli Vzdělání, odborná příprava a kurzy.
- Po vyplnění daného pole nezapomeňte na daném listu vždy **Uložit** (vpravo dole).
- Aktuální stav životopisu vždy získáte tlačítkem **Náhled** vpravo dole.
- Práci můžete zálohovat ve formátu XML: stiskněte tlačítko **Vygenerovat** vpravo dole, zvolte Životopis, poté zvolte formát XML a Stáhněte soubor; z tohoto souboru můžete v práci později zase pokračovat i na jiném počítači – tlačítko **Nahrát soubor** vpravo a zvolte CV.

Dokončený životopis uložte v PDF – vpravo dole **Náhled**, v novém okně vpravo nahoře poté **Stáhnout dokument**; nebo **Vygenerovat** Životopis v PDF.

Kde a jak si mohu najít práci? (Pracovní uplatnění v EU)

① Volný pohyb pracovních sil

Mohu odjet do jakékoli země EU za prací nebo kratší brigádou?

- Ano, a to snadno a bez povolení.

Zaměstnání v EU

- Jako občan EU máte **právo na práci** v jakékoli zemi unie, bez nutnosti mít pracovní povolení.
- Máte stejná práva a podmínky jako domácí občané (přijetí, mzda, členství v odborech, dovolená, různé sociální výhody, nemocenská, daně, sociální zabezpečení, důchod).
- V dané zemi můžete využít služeb pracovního úřadu a máte nárok na podporu v nezaměstnanosti.

Obr. 9.3

Podnikání v EU

- Můžete podnikat v celé EU – možnost prodávat zboží nebo nabízet služby v celé EU; možnost založit firmu v jakékoli zemi EU, za stejných podmínek jako pro místní.

²⁰ Viz např. Životopis – Příklady. In: europass.cedefop.europa.eu [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://europass.cedefop.europa.eu/cs/documents/curriculum-vitae/examples>; nebo Europass – Životopis. In: [europass.cz](http://www.europass.cz) [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <http://www.europass.cz/co-ie-europass/zivotopis/>.

② Práva pracujících v celé EU:

- zákaz diskriminace uchazečů o zaměstnání (na základě pohlaví, rasy, náboženství, věku, zdravotního postižení, sexuální orientace; těhotenství);
- přísné zdravotní a bezpečnostní normy.

③ EURES = Evropské služby zaměstnanosti:

- síť, fungující při úřadech práce ve všech členských zemích EU;
- podpora pracovní mobility – pomoc občanům hledajícím práci či pracujícím v jiné zemi EU a zaměstnavatelům hledajícím pracovníky z jiných zemí EU;
- **Evropský portál pracovní mobility:**
 - o nabídka pracovních míst po celé EU (dlouhodobých i sezónních),
 - o databáze životopisů uchazečů o práci (možnost vložit vlastní životopis),
 - o praktické informace o životních a pracovních podmínkách v jednotlivých zemích EU;
- v každém okresním městě Vysočiny tzv. **poradce** či kontaktní osoba EURES – poradenství a pomoc se zaměstnáním v EU²¹.

Vyhledání práce v EU

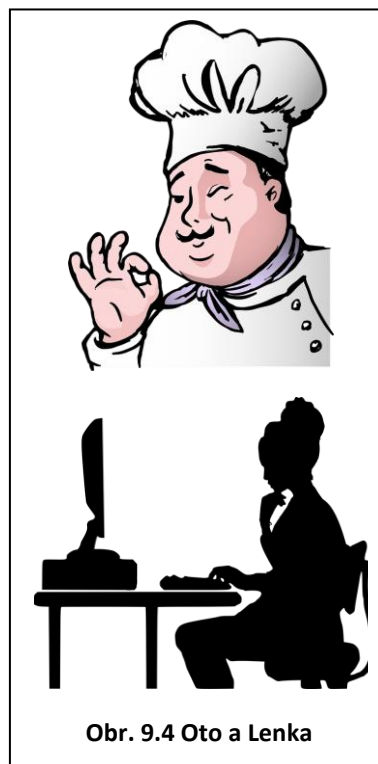
Pracujte na počítači připojeném na internet. Vaši dva starší kamarádi, Oto a Lenka, by rádi vyjeli za prací do Evropy. Využijte svých znalostí z této hodiny a pomozte jim práci nalézt.

→ V Evropském portálu pracovní mobility síť EURES²² vyhledejte pro každého z kamarádů dvě pracovní místa:

- Oto: Slovensko (Bratislava a okolí) – kuchař *nebo* šéfkuchař;
- Lenka: Irsko (Dublin a okolí) – softwarový vývojář *nebo* vývojář systémů ICT.

Poznámky a rady:

- V portálu nejprve zaškrtněte v levém sloupci stát, poté do pole „Všechna pole“ zadejte česky pozici (např. „kuchař“), ostatní pole a filtry nechte volné a klikněte na **Hledat**; pokud vyhledávání nefunguje správně, stránku zavřete a znovu otevřete.
- Neberte hned první dvě nabízená místa – projděte jejich popis (po rozbalení) a zkontrolujte, zda opravdu splňují všechny požadavky (hlavně konkrétní region práce – lze ověřit na internetu); snažte se také vybrat ta nejlepší a nejzajímavější místa – např. Oto asi nebude chtít pracovat ve školní jídelně, ale v nějaké kvalitní restauraci či klubu.

Obr. 9.4 Oto a Lenka

²¹ Viz EURES – Úřad práce. In: *Uradprace.cz* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/eures>.

²² Viz EURES – Najít pracovní místo. In: *Ec.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eures/eures-searchengine/page/main?lang=cs#/search>.

Výsledky zpracujte ve formátu DOC(X): od každého vybraného místa zkopírujte jeho název, identifikační číslo a kontaktní e-mail na zaměstnavatele a vložte je do dokumentu Wordu.

Zopakujme si

Práce v EU – hlavní pojmy:

- EQF = Evropský rámec kvalifikací – číslo od 1 do 8 ukazující úroveň vzdělání člověka;
- Europass = formát životopisných dokumentů sjednocený a srozumitelný napříč EU;
- CV = *Curriculum Vitae* (životopis);
- EURES = Evropské služby zaměstnanosti – síť pro podporu pracovní mobility v EU.

10. Svět – utrpení a naděje

Porušování práv dětí ve světě

Co nás bude v této hodině zajímat?

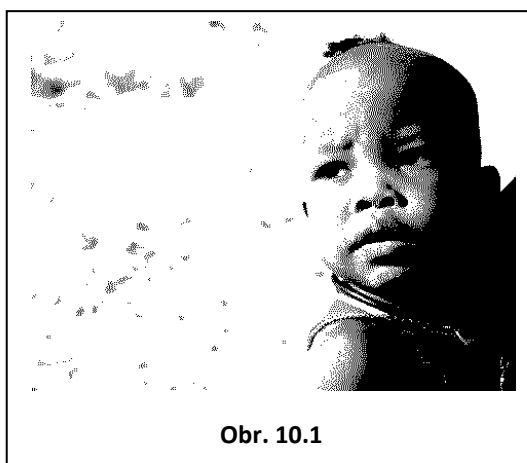
- Jakými způsoby dochází ve světě k porušování práv dětí, jaké to má příčiny a následky?
- Jak může v těchto případech pomoci mezinárodní společenství nebo my sami?

Porušování práv dětí ve světě

V této hodině budeme pracovat s příběhy dětí z různých částí světa, jejichž práva byla nějakým způsobem porušována. Použité příběhy jsou reálné: jde o volně převyprávěné články z médií či zprávy různých organizací²³.

→ **Zadání práce:**

① **Výběr tématu:** Na výběr jsou **dvě témata** – A a B; každé téma je pokryto **šesti příběhy** – viz následující čtyři stránky; každý příběh je rozdělen **na poloviny**: první a druhou část. Zvolte si nyní **jedno ze dvou témat** (A či B), s nímž budete pracovat. Pracujte na tomto tématu buď **samostatně** (pak budete zpracovávat všech šest příběhů), nebo **v šestičlenných skupinách** (pak bude zpočátku každý člen skupiny pracovat pouze na jednom příběhu).

Obr. 10.1

② **Sestavení příběhů:** Projděte v rychlosti dvě stránky textu, které máte ke zvolenému tématu k dispozici, a **sestavte k sobě poloviny příběhů** – k druhé části vždy dopište do čtverečku ☐ číslo odpovídající první části. Příběhy také pro lepší přehled **zakreslete do mapy** světa (viz obr. 10.2) – stačí poznačit bod a číslo k dané zemi.

Nápověda: Příběhy lze sestavit podle jmen, míst, formy (přímá/nepřímá řeč), klíčových slov, návaznosti vět apod. Správné řešení naleznete na konci sešitu.

③ **Analýza:** **Každý příběh** si nyní pečlivě pročtěte a do sešitu či na papír si k němu v odrážkách **heslovitě poznamenejte odpovědi** na následující otázky:

- **téma** – O jaký problém v příběhu obecně jde? (např. *nedostatečný přístup k pitné vodě*);
- **příčiny** – Co problém způsobuje? (např. *znečištěná voda ve studni, velká vzdálenost ke studni*);
- **následky** – Jaký má problém na dané dítě dopad? (např. *zdravotní problémy, nedostatek teplé stravy, nedostatek času na studium*);

²³ Zdroje příběhů: viz příloha 5.3.3.1.2 Příběhy (pro vyučující).

- **vlastní aktivita** (pokud je v příběhu) – Co dané dítě s daným problémem dělá, jak si pomáhá samo? (*např. převaňuje s mámou špatnou vodu*);
- **cizí pomoc** (pokud je v příběhu) – Jak dítěti v dané situaci pomáhá někdo jiný? (*např. vyvrtání studny zahraničními odborníky*).

Poznámka: Odpovědi na poslední dva body nelze u některých příběhů nalézt – nevymýšlejte je.

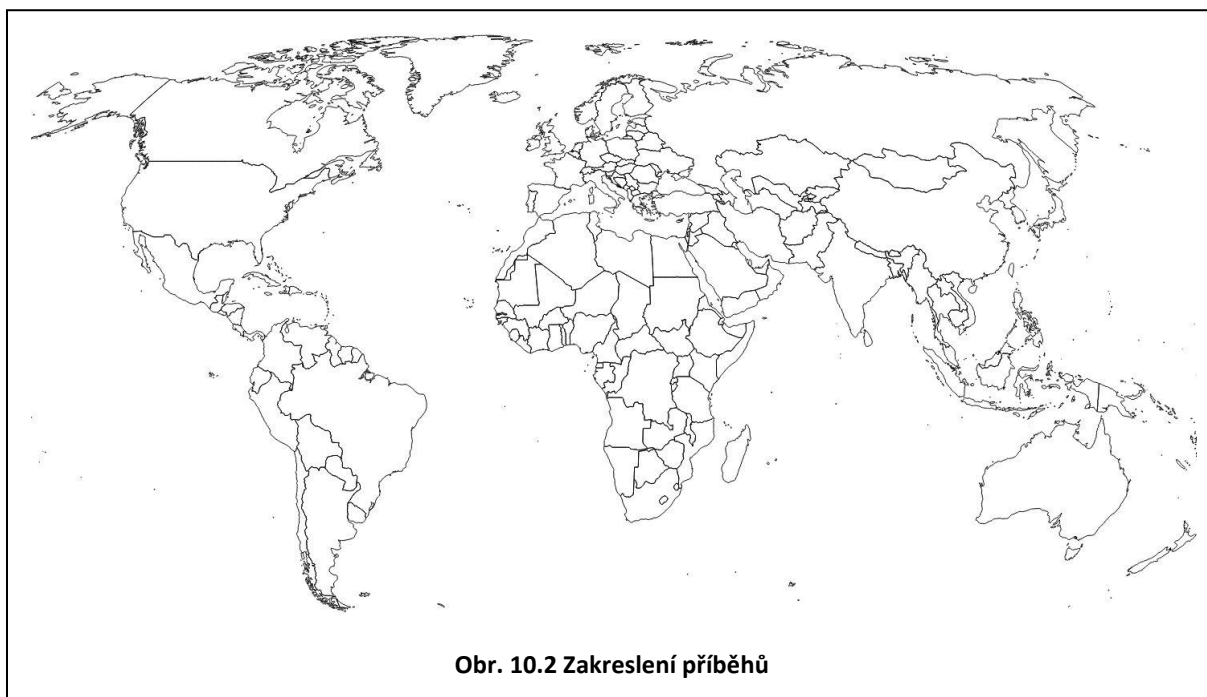
④ **Syntéza:** **Vztáhněte své odpovědi** ke všem příběhům z tématu – ke každé otázce (téma, příčiny, následky, vlastní aktivita, cizí pomoc) napište heslovitě několik odrážek **za celé téma**.

Nápověda: Propojení můžete provést buď výčtem všech odpovědí za jednotlivé příběhy, nebo uvedením pouze těch odpovědí, které se opakují ve více příbězích.

⑤ **Prezentace:** **Připravte si prezentaci** svého tématu pro spolužáky. Předstupte před třídu a heslovitě (během max. 3 minut):

- představte závěry své **syntézy**;
- ukažte na **mapě**, odkud příběhy pochází, příp. je několika slovy charakterizujte;
- vyložte jeden příběh podrobněji jako **ukázkou**.

⑥ **Diskuse:** Po prezentaci diskutujte **způsoby pomoci** takto postiženým dětem – jak jim můžeme pomoci **my** (my = mezinárodní společenství, Česká republika i každý z nás).

Obr. 10.2 Zakreslení příběhů

Téma A (1. části)

A1. INDONÉSIE „Od 12 let pomáhám tátovi v práci, jsou to už dva roky. Táta byl nemocný, práci už nevládal, a já jsem proto musel odejít ze školy, ze šesté třídy, abych mu mohl pomáhat. Je mi líto, že jsem musel ze školy odejít, rád bych se vrátil zpět, ale nejde to. Tátovi pomáhám od rána do večera. Každé ráno v 7 hodin máme schůzku s předákem a *keranim* (účetní), kde nám řeknou, co máme dělat. Na těch schůzkách je vždy více dětí mého věku. Pak pracujeme, od 8 do 4 hodin, od pondělí do soboty. Plody z palmy olejné nejdříve odstříhnu pomocí *dodos* (krátká tyč s nůžkami) a odvážím je pak na kolečku; také sbírám popadané plody, odhazuji popadané větve a plody třídím ve skladu.“

A2. INDONÉSIE „Chodím do šesté třídy. Tátovi pomáhám v práci každý den od 2 do 6 odpoledne, od pondělí do soboty. Sbíráám popadané plody palmy olejné. Plody nejsou těžké, ale jsou v nich červi, kterým říkáme ohniví červi, kteří mě kousají. Plody sbírám do pytle a ten nosím do skladu. Neunesu celý pytel, tak ho plním jen z půlky. Za den nasbíráám 10 celých pytlů.“

A3. DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA KONGO Z čela šestnáctileté Bitshilwalwy Bukuly stéká pot. Snaží se roztlouct velký kámen na malé kousky. Igelitová plachta jí poskytuje jakous takous ochranu před horkým poledním sluncem, ale práce je těžká. Bitshilwalwa musela před dvěma lety odejít ze školy, protože její rodiče už si nemohli dovolit platit školní poplatky.

A4. INDIE Dva strážníci vedou třináctiletou Lakshmi na policejní stanici. Právě ji zachránili před nucenou prací a ona je slabá a vystrašená. Před čtyřmi lety byla unesena z rodné vesnice v severovýchodní Indii. Až do své záchrany pak pracovala po různých domech v Dillí – vařila, uklízela a starala se o děti. „Nemohla jsem vůbec odpočívat,“ říká. „Když jsem něco udělala špatně, zbili mě. Když jsem si z únavy sedla, křičeli na mě. Nikdy jsem nemohla odejít z domu, a tak jsem ani nevěděla, že jsem v Dillí, myslela jsem, že jsem v Madrásu.“

A5. USA Na nekonečných pláních Severní Karolíny lidé sází tabák tak, jako to dělaly generace před nimi. Země je tabákem proslavená, ale nechvalně proslulá je i metodami jeho pěstování. „Většinou vstaneme mezi 4. a 5. ráno, abychom byli v 6 na plantáži,“ říká Fernando Rodriguez. „Celý den chodím po poli, odstříhávám květy, sbírám listy a tak.“ Fernandovi je 13 let.

A6. BOLÍVIE Pro devítiletého Samuela Juana Ramose Gomeze je výroba cihel každodenní rutina. Když každý den přijde ze školy, vezme lopatu a pomáhá rodičům v jejich malé cihelně za domem. Samuelova rodina žije ve vesnici Alpacoma v horách na okraji La Pazu a vydělává asi 72 dolarů měsíčně. Většina zdejších vesničanů vyrábí cihly a silnice vedoucí skrz vesnici je stále plná rachotících nákladáků.

Téma A (2. části)

A□a. „Nejtěžší je posbírat plody, protože jsou popadané úplně všude. Nemám rukavice a ze sbírání mě bolí dlaně. Nemám botasky, jen sandály, a když prší, klouže mi to. Mnohokrát jsem upadnul a poškrábal a pořezal se. Večer jsem hodně unavený a nemám čas se učit. Tátovi pomáhám i o prázdninách a vždy tam potkávám mnoho dětí, které taky pomáhají rodičům. Některé z nich do školy vůbec nechodí. Až vyrostu, chtěl bych být policajtem, protože být policajtem je super a mám rád pistole.“

A□b. „Většina lidí si na sebe navléká pytle na odpady s dírami na hlavu a ruce, aby se chránili před chemikáliemi. Mně se první den práce dostaly chemikálie na obličej a ten mě pak hrozně pálil. Strašně to bolelo.“ Minulé léto pracovali Fernando a jeho o dva roky starší bratr Brandon Jayubo na plantáži tři měsíce, 72 hodin týdně, a sklízeli tabák. Za týden si společně vydělali asi pět nebo šest set amerických dolarů.

A□c. „Je to únavná práce. Používat *dodos* je těžké, naučil mě to táta. Pálí mě z toho dlaně a bolí ruce. Na konci směny předák kontroluje, zda jsem sklídl vše, co jsem měl. *Kerani* se mě vždy ptá, kolik plodů jsem sklídl, ale nikdy se nezeptá, proč jsem nebyl ve škole. Moc mě mrzí, že jsem musel odejít ze školy. Rád bych se do ní vrátil, abych byl chytřejší a mohl se stát učitelem.“

A□d. S mámou a dvěma sestrami dochází denně do lomu v Kipushi v provincii Katanga. Zde rozbíjí kameny, které jsou pak prodávány jako stavební materiál. Každý den, od pondělí do neděle, od rána do večera dělá tu samou práci. Za den si vydělá asi 3 000 franků, tedy asi 3,30 amerických dolarů. Je to dost na to, aby pro svou rodinu nakoupila rýži a zeleninu. „Je mi líto, když vidím své kamarády chodit do školy,“ říká. „Ráda bych přestala pracovat a vrátila se do školy.“

A□e. Samuel zatím není dost silný na zvedání velkých cihel, to bude moci dělat až od 12 let. „Většina dětí zde od 10 nebo 12 let pomáhá rodičům,“ říká Samuelova máma, „protože my všechnu práci nezvládneme.“ Samuelova rodina obývá společně jedinou místnost a on spí v jedné posteli s mladším bratrem Juanem Manuelem a malou sestrou Naeli.

A□f. Jak ji strážníci vyslychají, Lakshmi se zhroutí. Vypráví, jak ji násilníci unesli z rodné vesnice: vylákali ji na nové oblečení a sladkosti, když její rodina pracovala na čajových plantážích a ona byla doma sama. Sexuálně ji napadli a pak jí hrozili, že jestli o tom někomu poví, dozví se to lidé v její vesnici a ona bude navždy zneuctěna a vyhnána. Když začala pracovat, brali jí veškerou mzdu a nic jí nenechali. Lakshmi je sirotek – její rodiče zemřeli a vychovával ji strýc a babička. Ti ale byli příliš chudí a nemohli se vydat do Dillí ji hledat. Teď jsou rádi, že je zpět.

Téma B (1. části)

B1. ZAMBIE Glorii bylo 12 let, když jí zemřel táta. Máma tak zůstala na výchovu 10 dětí úplně sama. Rodina, žijící v jedné z nejchudších částí Zambie, tak neměla na výběr – Gloria se musela vdát. „Brečela jsem, protože jsem na svatbu byla ještě příliš mladá,“ vzpomíná Gloria. „Nechtěla jsem. Nerozuměla jsem, co to svatba vůbec je. Měla jsem strach.“

B2. ETIOPIE „Provdali mě, když mi bylo 12 let. Rodina ženicha přišla do mého domu a dohodla svatbu. On byl strašně velký, ani nevím, kolik mu bylo let. Byla jsem z toho nešťastná, ale táta říkal, že se o mě musí někdo postarat, když máma zemřela. Byla jsem nešťastná. Plakala jsem. Nemohla jsem si na to zvyknout. Když jsem otěhotněla, můj manžel mě opustil. Dítě jsem porodila doma, nešla jsem do nemocnice v Dire Dawa.“

B3. ETIOPIE Mulu Melka je třináctiletá dívka, žijící v regionu Oromia v Etiopii. V 11 letech byla poprvé unesena, aby byla násilně provdána. Chytla ji skupina mužů, když se vracela domů z mlýna, povalila ji na zem a odvěkla do domu ženicha. Podařilo se jí ale utéci. „Uprchla jsem, když on a jeho přátelé pili a tančili, šla jsem na záchod a utekla oknem a pak přes plot.“ Její rodiče se pak ale setkali s rodinou ženicha a dohodli se, že by se za něj měla provdat. Mulu nechtěla a odešla bydlet ke svému strýci.

B4. BANGLADÉŠ Jemi je 13 let a za šest dnů by se měla vdávat. Její matka určila den svatby... a také jí vybrala ženicha. Jemi bydlí ve vesnici, která leží šest hodin jízdy od hlavního města Dháka. Když se jí zeptáte, zda se na svatbu těší, sklopí oči a řekne: „Ne, moc ne.“ Je malá a plachá. Na ruku má samolepky s motýly. Její matka vysvětluje, že se Jemi musí provdat teď, protože nebude muset platit věno. Pokud by čekala, už by jej platit musela, a na to rodina nemá peníze.

B5. JORDÁNSKO Salma je třináctiletá Syřanka, žijící s macechou a sestrami ve stanu v uprchlickém táboře v Jordánsku. Jednou si s kamarádkami hrála před stanem, když ji její macecha zavolala dovnitř a poručila jí, ať se připraví, že se za dva dny bude vdávat. Salma byla v šoku a myslela si, že macecha žertuje. Ve stanu však seděl i jakýsi muž a její macecha oznámila: „Gratuluji ti, toto je tvůj manžel a já tuto svatbu schvaluji.“ Salma se rozbřečela a přemlouvala macechu, že se vdávat nechce, že je ještě malá. Její macecha ji zfackovala a prohlásila, že pokud se neprovdá, přivede hanbu na celou rodinu. A Salma se tak musela vdát.

B6. JEMEN Když bylo jemenské dívce Nujood 9 let, byla provdána za 30letého muže. Až do posledního okamžiku ani nevěděla, že se má vdávat. Se souhlasem otce ji její nastávající manžel odvedl do své vesnice, kde se konala velkolepá veselka. Když skončila, chtěla Nujood, aby ji někdo odvezl domů, a tehdy jí její nový manžel sdělil, že se právě vdala. Následující týden probřečela a nakonec přesvědčila manžela, aby ji odvedl zpět k rodině. Otcí řekla, že chce nejdříve dokončit školu, on ale nesouhlasil a řekl, že se musí vrátit do svého nového domova.

Téma B (2. části)

B☐a. Dvakrát se pokusila utéci, ale její otec a bratr ji vždy chytili. Nakonec jí její macecha poradila, aby požádala o rozvod, a následujícího rána se tedy Nujood vypravila k soudu. Soudce ji vyslechl, zapsal její žádost a vzal ji domů ke své rodině, kde se o ni dobře postarali. Její otec a manžel si přišli k soudu Nujood vyzvednout, ale namísto toho byli zatčeni a odsouzeni k dvěma týdnům ve vězení. Po pár týdnech soudce rozvod povolil. Od té doby žije Nujood doma, chodí do školy a doufá, že se časem dostane na univerzitu.

B☐b. Po roce se vrátila zpět ke své rodině, ale vzápětí dostali její rodiče nabídku k sňatku od jiného, 39letého muže. Když jej Mulu odmítla, přišel k jejímu domu a unesl ji. Pak ale dostala dívka spásný nápad. „Podařilo se mi přemluvit rodiče, abychom byli oba testováni na HIV, já jsem byla zdravá, ale on nemocný.“ Rodiče Mulu proto nakonec souhlasili s tím, že si jej brát nemusí, a Mulu se mohla vrátit domů.

B☐c. Ale to byl jen začátek problémů. „Žila jsem v manželově stanu v utečeneckém táboře. Pár dnů po svatbě přišel do stanu manželův bratranec a znásilnil mě. Manželovi to vůbec nevadilo. A to se opakovalo, i když jsem o tom řekla tchýni a ta se tomu snažila zabránit.“ Příběh ale má šťastný konec. Salmě se podařilo dostat do nemocnice a ta o všem informovala úřady. Její manžel a jeho bratranec byli zatčeni, jejich manželství rozvedeno a Salma se mohla vrátit do stanu své macechy.

B☐d. Po svatbě přestala chodit do školy a začala se starat o domácnost a hledat si práci. Po půl roce otěhotněla, ale když krátce poté její o mnoho let starší manžel náhle zemřel, musela si vzít jeho bratra. Její nový manžel ji pravidelně bil a Gloria potratila. Po několika letech znovu otěhotněla, ale krátce poté zemřel i její druhý manžel a ona musela rodit úplně sama. Naštěstí jí přišli na pomoc sousedé. Teď však žije sama s dítětem, v chudobě a bez dokončené základní školy.

B☐e. „Nebojím se o ni,“ říká matka, „provdám ji za syna své sestry. Děvčata vždy říkají, že se nechtějí vdávat.“ Tvrdí, že rodina už nemá peníze, aby platila Jemi školu, a že pokud se nevdá, budou si o ní lidé ve vesnici říkat špatné věci. „Provdávám ji, protože ji mám ráda.“ Když se však na místo dostaví úředníci a ženu upozorní, že taková svatba je nezákonná, matka se rozpláče a je nakonec přinucena svatbu odvolat. Zato Jemi si oddechne a usměje se. „Jsem ráda, že to takhle dopadlo.“

B☐f. „Teď se na to dívám se smíšenými pocity. Bylo to vše tak hrozné, ale když jsem uviděla dítě, byla jsem strašně šťastná. Teď je mi 17 a cítím veliký hněv. Když slyším, že rodiče někoho nutí do vdávání, snažím se je od toho odradit. Nechci, aby někdo další prošel tím co já. Dívky by měly chodit do školy a mít dobrý život. Mé kamarádky do školy chodí a já se cítím hrozně.“

Porušování práv dětí ve světě – problémy a možná řešení (shrnutí)

① Hlavní problémy, kterým děti ve světě čelí:

- dětská **práce** – pomoc rodičům, donucení → dopady na školní docházku;
- dětské **vojáci** – násilné verbování, chudoba → vystavení brutalitě války, předčasné dospění;
- dětské **sňatky** – chudoba, předem domluvené sňatky → zdravotní potíže;
- dětské **migranti** – obvykle s rodiči (děti za to nemůžou) → druhořadé postavení (obavy z deportace, dopad na lékařskou péči, školní docházku, později práci);
- **sirotci** – úmrtí rodičů → chudoba, tvrdý život na ulici, nutnost starat se o jiné.

② Hlavní důsledky:

- dopady na duševní a tělesné **zdraví** dětí, předčasné dospění;
- **omezení školní docházky** → začarovaný kruh: špatné vzdělání dětí vyvolá chudobu a další problémy v dospělosti, těžké i pro jejich děti.

Obr. 10.3 „Začarovaný kruh“
nedostatečného vzdělání

③ Hlavní nástroje a možnosti řešení:

- **neziskové a nevládní organizace** – pomáhají tam, kde selhávají státní či mezinárodní organizace kvůli neschopnosti, špatným zákonům či řízení, podfinancování nebo korupci; navíc fungují velmi úsporně, se znalostí místních problémů a dostanou pomoc k těm nejpotřebnějším;
- pomoc jednotlivců: **dary, dobrovolnictví**; zodpovědnost nás všech, každý z nás může pomoci, i drobná pomoc může znamenat velký rozdíl;
- **vlastní aktivita dětí** – děti nejsou jen oběťmi, ale dokážou své osudy měnit k lepšímu.

Pozor: Rozvojové země nejsou jen semeništěm bída: řada rozvojových zemí i v Africe je funkčních a demokratických a naopak řada problémů se objevuje ve vyspělých zemích.

Obr. 10.4

11. Evropa – práva, pomoc, ochrana

Postavení a práva dětí a mládeže v Evropské unii

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaká práva jsou dětem zaručena ve světě, v Evropské unii a v České republice?
- Na koho se mohu obrátit, pokud mám problémy ve vztazích či rodině nebo čelím šikaně nebo tíživé sociální situaci?
- Jak mohu pomoci ve světě či u nás dětem, které trpí chudobou či porušováním svých práv?

Práva dětí

Valné shromáždění OSN schválilo 10. prosince 1948 Všeobecnou deklaraci lidských práv. Dne 20. listopadu 1989 pak byla stejným orgánem přijata Úmluva o právech dítěte.

→ Vybraná práva a svobody v tabulce rozdělte na tři skupiny:

- **všeobecná práva** platná pro všechny lidi dle Všeobecné deklarace (označte V);
- **zvláštní práva dítěte** platná pouze pro děti dle Úmluvy (D);
- ostatní, nesmyslná, neexistující, smyšlená či nikde **nezakotvená práva**, která ani jeden z těchto dokumentů neobsahuje (N).

Nápověda: Každá z uvedených skupin bude zastoupena čtyřmi příklady do ní náležejících práv.

Práva	V / D / N
právo na odmítnutí domácích úkolů	
právo na ochranu před nebezpečnou prací	
právo na vzdělání	
právo na shromažďování	
právo na slevu v hromadné dopravě	
právo na život	
právo na odpočinek a volný čas	
právo poznat své rodiče a být jimi vychováván	
svoboda projevu	
právo tělesně trestat vlastní děti	
svoboda pohybu po vlastní zemi	
právo na bezplatný přístup k internetu	

Postavení a práva dětí a mládeže

① Postavení dětí ve světě

Právní zakotvení:

- nadřazeny jsou dokumenty o všeobecných lidských právech (viz hodina č. 8);
- práva často nejsou dodržována – proto činnost různých organizací.

Úmluva o právech dítěte²⁴:

- přijata 1989 Valným shromážděním OSN;
- státy jsou povinny ji plnit; na dodržování dohlíží Výbor pro práva dítěte OSN;
- stanovuje občanská, politická, ekonomická, sociální, zdravotní a kulturní práva dětí;
- např. přiznává dítěti právo na rodinný život a výchovu oběma rodiči, dává mu právo na názor a jeho vyjadřování i právo na soukromí, zakazuje různé formy zneužívání i vykořisťování dětí, zakazuje trest smrti pro děti a chrání je před tělesným i duševním násilím.

UNICEF – Dětský fond OSN:

- agentura OSN poskytující zvl. humanitární a rozvojovou pomoc dětem a jejich matkám v rozvojových zemích – zdravotní péče, výživa, pitná voda, hygiena, vzdělávání, ochrana před násilím, zneužíváním i HIV/AIDS;
- hospodaří s ročním rozpočtem okolo 5 mld. USD, z toho jsou 2/3 vládní dotace a na zbytek přispívají soukromníci či jednotlivci – přispět můžete i vy!

Světové nevládní a neziskové organizace pomáhající dětem (příklady):

- Save the Children – původem z Velké Británie, dnes působí ve 120 zemích světa;
- SOS dětské vesničky – původem z Rakouska, dnes ve 130 zemích vč. České republiky;
- ADRA – humanitární organizace původem z USA, působí ve 130 zemích světa, i v ČR;
- ve všech případech je můžete podpořit i vy – dobrovolná pomoc, dary, DMS.

Dětský ombudsman:

- veřejný úřad či úředník v dané zemi, nezávislý na státní moci; ochrana dětí a podpora jejich práv, často se zastává dětí proti „systému“ (vládě, úřadům);
- v řadě zemí světa; v České republice bohužel chybí – zastupuje jej obecný Veřejný ochránce práv/ombudsman.

²⁴ Viz např. Úmluva o právech dítěte. In: OSN.cz [online]. [citováno 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.

② Postavení dětí v Evropské unii

Práva dětí v EU:

- z většiny v kompetenci jednotlivých členských států; evropská legislativa je řeší jen okrajově.

Listina základních práv Evropské unie (blíže viz hodina č. 8)²⁵:

- článek 24 – práva dítěte: zejm. právo na ochranu a péči; svobodné vyjadřování názorů; zájem dítěte má vždy přednost; právo na pravidelný osobní styk s oběma rodiči.

Na základě evropské legislativy **musí EU i jednotlivé členské státy zajistit především:**

- základní práva dětí jako součást všeobecných lidských práv; pro děti srozumitelný a přátelský soudní systém; právo dětí být slyšeny; zabránění uplatňovat násilí na dětech, jejich diskriminaci; dostatečnou péči; systém vyhledávání ztracených dětí; zvláštní ochranu dětských migrantů či uprchlíků.

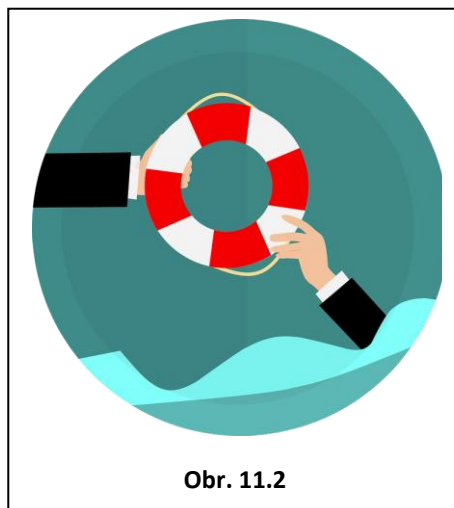
③ Postavení dětí v České republice

Právní zakotvení:

- Občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), zákon č. 359/1999 Sb. (o sociálně-právní ochraně dětí);
- zodpovědnost nese vláda – kompetence Rady vlády pro lidská práva a jejího Výboru pro práva dítěte.

Nevládní a neziskové organizace v České republice pomáhající dětem (příklady):

- přímá pomoc dětem nebo nadace (finanční pomoc jiným organizacím);
- obvykle financovány firemními sponzory, soukromými dary jednotlivců (pomoci můžete i Vy!) nebo ze státních či evropských dotací;
- Nadace Naše dítě: pomoc týraným, zneužívaným, postiženým či opuštěným dětem; přímá finanční pomoc dětem, ale i organizacím, které jim pomáhají;
- Pomozte dětem (s kuřetem): pomoc ohroženým a znevýhodněným dětem v České republice; zejména finanční příspěvky nevládním neziskovým organizacím pomáhajícím dětem;
- Fond ohrožených dětí: v České republice 15 zařízení pro děti „Klokánek“;
- další české neziskové organizace pomáhající dětem v České republice i ve světě: např. Charita Česká republika nebo Člověk v tísni.

Obr. 11.2

²⁵ Viz např. Listina základních práv Evropské unie. In: *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

Neziskové organizace pracující s dětmi na Vysočině (příklady):

- Střed²⁶ (Třebíč a Moravské Budějovice): pomoc rodinám i dětem na Vysočině; poradenství, sociální práce, vzdělávání; linka důvěry (**775 22 33 11**, **568 44 33 11**); rekreační a příměstské tábory, dobrovolnické centrum, programy prevence;
- Hodina H²⁷ (Pelhřimov): rozvoj dětí a mládeže pomocí různých aktivit; informování, vzdělávání, volný čas, dobrovolnictví;
- Kolpingovo dílo²⁸: katolický sociální svaz, ve 40 zemích, v České republice hlavní sídlo ve Žďáře nad Sázavou; vzdělávání, sociální podpora, volnočasové aktivity pro děti a mladé lidi, křesťanské hodnoty.

Krizová centra a linky důvěry (příklady):

- Linka bezpečí (**116 111**): anonymně, zdarma, nonstop; pomoc dětem a mladým lidem v náročných životních situacích i při řešení každodenních problémů;
- Bílý kruh bezpečí (**116 006**): anonymně, zdarma, nonstop; pro děti i dospělé; právní, psychologické a sociální poradenství, praktické rady a informace;
- Linka právní pomoci nadace Naše dítě: právní rady z oblasti rodinného práva a péče o dítě; kam se obrátit, jak se zachovat (**777 800 002**);
- Dětské krizové centrum: pomoc týraným, zneužívaným a zanedbávaným dětem; ambulantní služby, linka důvěry (**777 715 215**), právní poradna;
- E-bezpečí²⁹: prevence rizikového chování v on-line prostředí.

Obr. 11.3

Jakub Čech versus Václav Klaus mladší

Jaké je postavení mladých lidí ve veřejném a občanském životě? Podívejme se na konkrétní příklad.

→ Nejprve si přečtěte dva články v on-line deníku Aktuálně.cz, které pojednávají o mladém (tehdy šestnáctiletém) občanském aktivistovi Jakubu Čechovi z Prostějova. Články jsou poměrně dlouhé, ale stačí, když se v každém soustředíte na první dva až tři odstavce.

❶ Jakub Čech upozornil na střet zájmů radních, ti po něm chtěli odškodné. Úřad ale uznal, že pochybili³⁰.

²⁶ Viz STŘED, z. ú. In: *Stred.info* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://stred.info/cs/>.

²⁷ Viz Hodina H. In: *HodinaH.cz* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.hodinah.cz/>.

²⁸ Viz Kolpingovo dílo ČR. In: *Kolping.cz* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <http://www.kolping.cz/>.

²⁹ Viz Projekt E-bezpečí. In: *E-Bezpeci.cz* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/>.

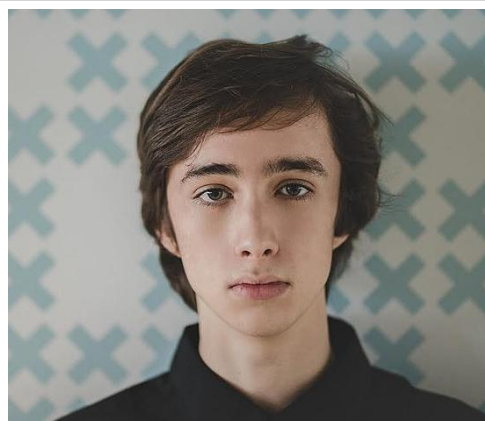
³⁰ Viz AKTUÁLNĚ.CZ. Jakub Čech upozornil na střet zájmů radních, ti po něm chtěli odškodné. Úřad ale uznal, že pochybili. In: *Aktuálně.cz* [online]. Economia, 2017 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/mladik-upozornil-na-stret-zajmu-radnich-ti-po-nem-chteli-ods/r~e26a5bfe130211e783780025900fea04/>.

② V. Klaus mladší označil šestnáctiletého aktivistu za udavače. „Je mi to jedno, nevážím si ho,“ tvrdí Čech³¹.

→ Nyní se zamyslete nad následujícími otázkami a diskutujte je.

- Je Jakub Čech udavač, nebo občanský aktivista? A proč?
- Opírá Jakub Čech svou činnost o některé z práv, o nichž jste se dozvěděli v této hodině?
- Jaké mohl mít Václav Klaus ml. důvody pro takový útok na Jakuba Čecha?
- Hraje zde nějakou roli Jakubův věk?
- Je možné si z celého sporu odnést nějaké ponaučení?

Obr. 11.4 Jakub Čech (* 2000, Prostějov)

Zopakujme si

Postavení a práva dětí a mládeže – hlavní instituce a kontakty

Na koho se mám obrátit, pokud mám ve svém životě nějaký problém nebo krizi? Pokud je to:

- šikana, zneužívání, násilí; problémy ve vztazích, s kamarády, v rodině → krizová centra a linky důvěry – např. Linka bezpečí (**116 111**), Bílý kruh bezpečí (**116 006**), Linka právní pomoci nadace Naše dítě (**777 800 002**), Dětské krizové centrum (**777 715 215**);
- tíživá sociální situace → neziskové organizace – např. Charita, Člověk v tísni, nadace Naše dítě, Střed;
- problém s úřady → ombudsman.

Jak mohu já sám pomoci dětem či mladým lidem, kteří mají nějaký problém nebo krizi?

- Dobrovolnickou činností; finanční pomocí: UNICEF či neziskové organizace – např. Charita, ADRA, Člověk v tísni.

³¹ Viz AKTUÁLNĚ.CZ. Klaus mladší označil šestnáctiletého aktivistu za udavače. Je mi to jedno, nevážím si ho, tvrdí Čech. In: *Aktualne.cz* [online]. Economia, 2017 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/klaus-mladsi-oznacil-sestnactileteho-aktivistu-za-udavace-kr/r~2e447770f2c511e69d89002590604f2e/>.

12. Hurá do školy!

Evropská unie, mládež a vzdělávání

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaké příležitosti nabízí Evropská unie mladým lidem, zvláště studentům?
- Jaké mám možnosti, pokud chci alespoň krátkou dobu studovat na zahraniční vysoké škole?
- Co mi může přinést studium či dobrovolnická práce v zahraničí?

Světové a evropské univerzity

QS World University Rankings je publikace srovnávající každoročně úroveň vysokých škol celého světa. Hodnocení zpracovává **Quacquarelli Symonds**, britská společnost zabývající se vzděláním. Jedná se o jedno ze tří nejprestižnějších srovnání vysokých škol. QS hodnotí **výkonnost** univerzit v několika oblastech: kvalita výuky, kvalita výzkumu, zaměstnatelnost absolventů a míra „internacionalizace“ (podíl zahraničních studentů a zaměstnanců).

Pro vypracování úkolů použijte části žebříčků QS na následující straně; využít můžete též atlas či počítač (tablet, mobil) s připojením k internetu.

→ ① Do následující tabulky zapište počty univerzit podle toho, kde sídlí.

	QS pro celý svět	QS pro region EECA
USA		x
Evropa (kontinent) ³²		
- z toho Evropská unie		
- - z toho Česká republika		
zbytek světa		

→ ② Pokuste se určit dva faktory (příčiny, důvody), které způsobují, že právě tyto univerzity jsou v čele žebříčků. Hledejte obecné faktory, nepopisujte postavení jednotlivých konkrétních univerzit.

Příklad (nesmyslný): hustota zalidnění v regionu (čím vyšší, tím lepší univerzity), používané písmo ve státu (latinka – lepší univerzity).

³² Tj. po Ural, Kaspické moře, Kavkaz, Černé moře, Bospor a Dardanely a Egejské moře.

V **celosvětovém** žebříčku QS je celkem 1000 univerzit. Prvních 10 míst zaujaly v r. **2019** následující³³:

Světové pořadí. Univerzita (město, region)

1. MIT = Massachusetts Institute of Technology (Cambridge, Massachusetts)
2. Stanford University (Stanford, California)
3. Harvard University (Cambridge, Massachusetts)
4. CalTech = California Institute of Technology (Pasadena, California)
5. University of Oxford (Oxford, Oxfordshire)
6. University of Cambridge (Cambridge, Cambridgeshire)
7. Eidgenössische Technische Hochschule Zürich (Zürich, Zürich)
8. Imperial College London (London, London)
9. University of Chicago (Chicago, Illinois)
10. University College London (London, London)

V žebříčku QS pro **region EECA** (střední a východní Evropa, Blízký východ a Střední Asie) je univerzit celkem 300. Prvních 10 míst zaujaly v r. **2019** následující³⁴:

Pořadí v EECA. (Světové pořadí – u vybraných.) Univerzita (město)

1. (90.) Lomonosovova univerzita (Moskva)
2. Novosibirská státní univerzita (Novosibirsk)
3. Tartuská univerzita (Tartu)
4. Petrohradská státní univerzita (Petrohrad)
5. (317) Karlova univerzita (Praha)
6. Varšavská univerzita (Varšava)
7. Bosporská univerzita = Boğaziçi Üniversitesi (Istanbul)³⁵
8. (531-540) České vysoké učení technické (Praha)
9. Středovýchodní technická univerzita (Ankara)
10. Al-Farabiho kazašská národní univerzita (Almaty)

³³ Zdroj: QS World University Rankings: Top Global Universities. In: *TopUniversities.com* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings>

³⁴ Zdroj: QS World University Rankings by Region. In: *TopUniversities.com* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.topuniversities.com/regional-rankings>

³⁵ Univerzita leží na západ od Bosporského průlivu.

Světové a evropské univerzity – shrnutí

Nejkvalitnější univerzity světa nacházíme ve vyspělých západních zemích, zvl. anglicky mluvících (obr. 12.1):

- USA: východní pobřeží (zvl. „Ivy League“, „Břečťanová liga“, osm prestižních univerzit ze severovýchodu USA) + **Kalifornie**;
- Velká Británie: „Oxbridge“ (Oxford a Cambridge) + **Londýn**.

V kontinentální Evropské unii se nejlépe umísťují univerzity francouzské, německé a nizozemské. Ve střední Evropě jsou nejlépe hodnoceny univerzity české a polské.

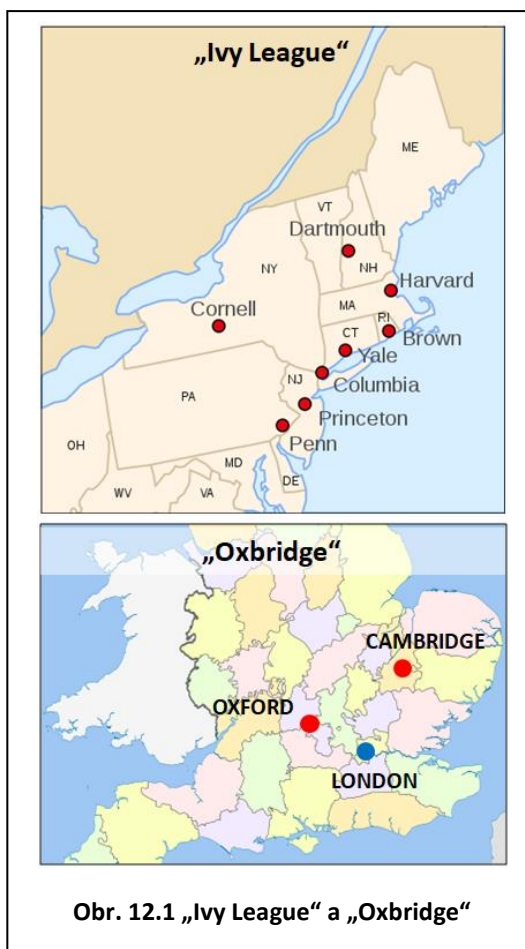
Evropská unie, mládež a vzdělávání

① Vzdělávání v Evropské unii:

- zaručeno **právo na studium**: rovné právo na vzdělání pro všechny občany EU; domácí studenti nemají před studenty z ostatních zemí EU žádnou výhodu.

② Boloňský proces:

- série jednání a dohod týkajících se vysokoškolského vzdělávání;
- vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání (48 států);
- hlavní cíle: usnadnění přechodu studentů mezi vysokými školami různých zemí, vzájemné uznávání dosaženého vzdělání;
- nástroje: zavádí tři stupně vysokoškolského studia (bakalářský, magisterský, doktorský); zvyšuje kontrolu kvality vysokoškolského vzdělávání; usnadňuje uznávání délky studia a kvalifikací – např. EQF (viz hodina č. 9) či ECTS;
- **ECTS** (*European Credit Transfer and Accumulation System*) = evropský kreditní systém v rámci vysokoškolského studia; každý kurz má přidělený počet **kreditů** (bodů), který odráží jeho délku a náročnost.

Obr. 12.1 „Ivy League“ a „Oxbridge“

Obr. 12.2 Boloňská univerzita (ITA) – nejstarší nepřetržitě fungující univerzita světa (zal. 1088)

③ Program Erasmus³⁶.

- hlavní evropský program zaměřený na mládež a vzdělávání, neustále roste – pro období 2021-27 je plánováno zdvojnásobení prostředků;
- cíl: zvyšování vzdělání, zaměstnatelnosti a mobility mladých lidí;
- nástroje: studium v zahraničí, získávání odborných a praktických znalostí ve škole i v praxi v zahraničí, dobrovolnická činnost v zahraničí;
- program Erasmus patří vedle Jednotného trhu mezi největší výdobytky evropské integrace.

Hlavní součást programu Erasmus+: studium v zahraničí pro vysokoškolské studenty:

- příležitost pro všechny české vysokoškolské studenty;
- 3 – 12 měsíců dlouhý zahraniční studijní pobyt během studia na české vysoké škole;
- většina českých vysokých škol nabízí pro své studenty desítky možností – partnerských univerzit po celé Evropě (i nejprestižnější v Británii, Německu či Francii);
- studium samotné zdarma + stipendium (na cestu a pobyt – ubytování, strava);
- přínosy studia v zahraničí: studijní a odborný rozvoj, poznání cizí kultury, cestování, zvládnutí jazyka, nová přátelství, větší samostatnost a sebedůvěra.

Program Erasmus+ dále podporuje například:

- zahraniční pracovní stáže pro vysokoškolské studenty i absolventy;
- zahraniční stáže pro žáky nebo absolventy středních odborných škol, učilišť a vyšších odborných škol;
- spolupráci a partnerství škol napříč Evropou, vč. výměnných a studijních pobytů žáků základních a středních škol;
- zahraniční školení či kurzy pro zaměstnance vysokých škol, ale i základních, středních a dalších škol;
- výměnné pobyty pedagogů, zahraniční pedagogické působení zaměstnanců vysokých škol, ale i základních, středních a dalších škol;
- krátké výměnné pobyty pro skupiny mladých lidí; setkávání mladých lidí a jejich zapojení do občanské společnosti.

Obr. 12.3 Erasmus Rotterdamský, holandský renesanční filozof, teolog a myslitel (1466-1536)

Obr. 12.4 Párům, které se poznaly na Erasmu, se narodil 1 mil. dětí.

³⁶ Blíže viz např. *Erasmus+* [online]. Praha: Dům zahraniční spolupráce [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/>.

④ Dobrovolnictví v Evropské unii³⁷:

- přínosy dobrovolnické práce v zahraničí: pomoc jiným, zodpovědnost, pracovní zkušenost (zakončeno certifikátem), poznání nových zemí a lidí.

Evropská dobrovolná služba:

- financována z programu Erasmus+;
- věk 17–30 let, 2–12 měsíců dobrovolnické činnosti u vybrané neziskové organizace v zahraničí – práce s mládeží či dětmi; v kultuře a v rámci ochrany kulturního dědictví, ochrany životního prostředí, při rozvojové spolupráci;
- země EU i partnerské země mimo Evropu; hrazeno ubytování, strava, pojištění a kapesné.

Evropský sbor solidarity:

- převážně dobrovolnická pomoc; ale i profesionální (placená) práce či stáž;
- věk 18–30 let, 2–12 měsíců – odstraňování následků přírodních katastrof, pomoc žadatelům o azyl, komunitní či sociální pomoc;
- Česko či jiné země EU; hrazena doprava, strava, pojištění a kapesné.

Na Erasmus!

Až budete studovat na vysoké škole, budete za každý splněný předmět dostávat body, tzv. *kredity* (též ECTS). Pokud vyjedete s programem Erasmus na *semestr* (pololetí) na některou zahraniční univerzitu, nejspíše budete muset absolvovat předměty za celkem 30 kreditů.

Vyberte si **jednu** ze tří níže uvedených **univerzit**. Poté si zvolte **obor**, kterému byste se na této univerzitě jeden semestr rádi věnovali (např. medicína, filosofie). Z nabídky vybrané univerzity si pak vyberte **předměty**, které absolvujete. V součtu za ně musíte získat alespoň **30 kreditů**. Snažte se, aby se zvolené předměty k oboru opravdu vztahovaly (pokud studujete historii, asi si nevyberete předmět „Anatomie oka“).

→ Využijte počítač (tablet, mobil) s připojením k internetu a vyplňte tabulku na následující straně.

Nabídka univerzit:

- **Tartuská univerzita** (Tartu, Estonsko)³⁸
- **Jagellonská univerzita** (Krakow, Polsko)³⁹
- **Východofinská univerzita** (Joensuu, Finsko)⁴⁰

³⁷ Viz např. *Evropský portál pro mládež* [online]. Brusel: Evropská komise [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: https://europa.eu/youth/EU_cs.

³⁸ Viz Courses Taught in English: University of Tartu. In: *UT.ee* [online]. [citováno 2019-10-21]. Dostupné z: <https://www.ut.ee/en/courses-taught-english>. (klikněte na Courses taught in English and other languages).

³⁹ Viz Oferta kursów – Studenci zagraniczni – Uniwersytet Jagielloński. In: *UJ.edu.pl* [online]. [citováno 2019-10-21]. Dostupné z: <https://internationalstudents.uj.edu.pl/courseoffer>. (klikněte na Where to find courses, a poté na List of all courses for exchange students for 2018/2019).

⁴⁰ Viz Studies for exchange students: UEF Kamu. In: *Kamu.uef.fi* [online]. [citováno 2019-10-21]. Dostupné z: <https://kamu.uef.fi/en/student-book/studies-for-exchange-students/>. (klikněte na vybraný obor).

Students' name:

University:

Field of study:

Course code	Course title	Credits
TOTAL (min. 30):		

Zopakujme si

EU, mládež a vzdělávání – hlavní pojmy:

- Ivy League = „Břečťanová liga“ – osm prestižních univerzit ze severovýchodu USA;
- Oxbridge = Oxford + Cambridge – dvě nejprestižnější britské univerzity;
- Boloňský proces = série jednání a dohod týkajících se vysokoškolského vzdělávání;
- ECTS = *European Credit Transfer and Accumulation System*, evropský kreditní systém v rámci vysokoškolského studia;
- kredity = body získávané za absolvování předmětů během vysokoškolského studia;
- Erasmus+ = hlavní evropský program zaměřený na mládež a vzdělávání.

Obr. 12.5

13. Demokracie v ohrožení

Vnitřní politické hrozby v Evropské unii a jejích členských státech

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaké faktory a ideologie dnes ohrožují svobodu a demokracii ve státech Evropské unie?
- Kteří politici je vyzývají a prosazují?
- Existuje jednotný evropský národ a společná evropská identita a sounáležitost?

Hrozby v dnešní Evropě: Evropská unie a její jednotlivé členské státy, jejich svoboda a demokracie, dnes čelí nebyvalé řadě tlaků, výzev a hrozeb:

- část pochází **zvnějšku** – migrace, islamismus, terorismus (viz hodina č. 14); rostoucí vliv a vměšování mocných diktatur z Východu – Čína a Rusko (viz hodina č. 15);
- většina hrozeb však vzniká **uvnitř** členských států a zevnitř nahlodává samotnou podstatu evropské demokracie a svobody; a právě těmi se budeme zabývat v této hodině – nejdříve na úrovni jednotlivých **členských států** a poté na úrovni **celé Unie**.

Přehled vnitřních politických hrozeb v členských státech EU

→ K definicím připište správné pojmy (ideologie a další jevy); ty jsou vypsány na další straně.

politické myšlenky či aktivity, jejichž záměrem je získat podporu od obyčejných lidí tím, že jim dáte, co chtějí	
přesvědčení o nutnosti velké či zásadní společenské nebo politické změny	
přesvědčení lidí z určité rasové, náboženské či jiné skupiny v dané zemi, že by měli žít nezávisle a měli by mít vlastní vládu nebo že by měli žít nějakým způsobem odděleně od ostatních	
soubor přesvědčení a zásad, zejména takový soubor, na němž je založen politický systém nebo politická strana či hnutí	
přesvědčení, že lidé se musí své vládě zcela podrobit a nesmí jim být umožněno, aby se chovali tak, jak chtějí	
politická zásada či praxe projevující zájem pouze o vlastní zemi a nechtějící mít cokoli společného se zahraničními záležitostmi	
politický princip upřednostňující jeden národ před druhým; a to tím, že zdůrazňuje rozdíly mezi národy a vyvolává strach z jiných národů	
skutečnost, že někdo má přesvědčení a názory, které většina lidí považuje za nerozumné a nepřijatelné	

Pojmy: ideologie, extremismus, radikalismus, nacionalismus, separatismus, izolacionismus, populismus, autoritářství.

Poznámka: Definice byly přejaty a upraveny z *Cambridge Dictionary* [online]. Cambridge, UK: Cambridge University Press [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/>.

Vnitřní politické hrozby v členských státech EU

Principy svobody a demokracie dnes čelí v členských státech EU největším výzvám, hrozbám a tlakům od dob 2. sv. války.

Jádrem problému je **znejistění** Evropanů, deziluze a „blbá nálada“; obava a **strach** o budoucnost; oslabení důvěry v základní principy liberální demokracie.

① Příčiny je třeba hledat zejména v:

- ztrátě jasné hrozby, jednoduše pojmenovatelného **zla**, které Západ sjednocovalo (do roku 1945 nacismus, poté do roku 1990 komunismus);
- postupně se zvětšující **složitosti** světa, jeho rostoucí nejasnosti a nepřehlednosti, zdánlivém rozmělnění kategorií dobra a zla, hrdinů a padouchů;
- postupující **globalizaci** a jejích důsledcích (migrace, odsun průmyslu ze západních zemí, invaze globální kultury, hodnotový liberalismus);
- **hospodářské krizi** (2007-08), rostoucích cenách, rostoucích rozdílech mezi lidmi a celkové ztrátě sociálních, a tím životních jistot;
- **migrační krizi** (2015-16), rychlém nárůstu podílu etnických a kulturních menšin, obavách ze ztráty národní a kulturní identity;
- ztrátě důvěry v tradiční média a zdroje informací, nástupu internetu a sociálních sítí, kde může každý říkat cokoli, rozmělnění hranice mezi pravdou a lží, nárůstu obliby polopravd, dezinformací, konspiračních teorií – „**doba postpravdivá**“.

Určitá míra nervozity, obav a naštvanosti je tedy oprávněná a pochopitelná. Ale část lidí to vede ke snaze ne o nápravu stávajícího řádu, ale o jeho rozbití a nahrazení jiným, a to pomocí následujících idejí.

Obr. 13.1 Jak v dnešním světě rozeznat dobro od zla, hrdiny od padouchů, pravdu od lži?

Obr. 13.2 Homer Simpson o internetu: „Jsem si jist, že někde nějaký idiot se mnou souhlasí.“

② Projevy = hrozby, problémy, výzvy samotné

① Nárůst obliby **extrémních a radikálních** myšlenek, řešení, politických stran

- Mizí tradiční, umírněné síly nabízející jednání, dohodu, kompromis, klidné, postupné, promyšlené a systémové řešení výhodné pro všechny.
- Namísto toho přichází nabídka jednoduchých „řešení“ a radikálních „řezů“, často v podobě jednoho jednoduchého receptu, který jako mávnutím kouzelného proutku „vyřeší“ všechny problémy, a to navíc receptu pocházejícího z extrémistické části názorového spektra.
- Časté je spojení s nacionalismem, populismem a autoritářstvím.
- Důsledkem je silně rozdělená společnost (vznikají doslova nepřátelené politické „kmeny“), kultura nenávisti (viz sociální sítě) a ústup tradičních politických stran blízkých středu.
- *Příklady u nás:* např. Svoboda a přímá demokracie (Tomio Okamura), Dělnická strana sociální spravedlnosti; na druhé straně komunisté.

Obr. 13.3 Extremismus – Tomio Okamura (CZE):

„V čem je například extrémní názor, že Cikáni by si měli založit vlastní stát a že Česká republika by měla podpořit jejich vystěhovalectví do země, odkud pochází jejich prapředci?“

② Nárůst obliby **nacionalistických** myšlenek, řešení, politických stran

- Sílí orientace ne na ideje a hodnoty, ale na národy.
- Roste snaha o prosazování zájmů vlastního státu či národa na úkor ostatních, **xenofobie** a **rasismus**; to vede i k odmítání hlubší evropské integrace či volného pohybu osob/migrace.
- *Příklady:* u nás opět např. Tomio Okamura, Václav Klaus (st. i ml.); řada nacionalistických politiků a stran v celé EU (Nizozemsko: Geert Wilders, Francie: Marine Le Pen, Maďarsko: Viktor Orbán, Polsko: Jaroslaw Kaczynski).
- Zvláštním případem nacionalismu je **separatismus**: snaha národa o odtržení od původního státu a vytvoření vlastního (národního) státu; v Evropě např. Baskicko, Katalánsko; Skotsko, Severní Irsko.
- Extrémním případem nacionalismu je **izolacionismus**, tj. snaha o úplné odříznutí od okolního světa; v západním světě částečně např. Donald Trump.

Obr. 13.4 Nacionalismus – Viktor Orbán (HUN):

„Co je podstatou demokracie? Ve svém důsledku je to loajalita k národu.“

3 Nástup populistických stran a politiků

- Politik v demokracii samozřejmě musí reagovat na názory a přání veřejnosti, musí však zastávat i vyšší, morální zásady x populist je ten, kdo jen slepě poslouchá a mechanicky plní přání většiny a bezbřezě nadbíhá masám.
- Výsledkem je myšlenkové vyprázdnění politiky a přechod na „manažerské“ řízení státu; typické je vymezování se vůči elitám („pražská kavárna“) a menšinám („nepřizpůsobiví“), volání po používání referend či po odvolatelnosti politiků.
- Hrozí tyranie většiny (x demokracie chrání menšiny) a ústup od základních demokratických hodnot.
- *Příklady:* u nás Andrej Babiš a ANO, Miloš Zeman; řada populistických politiků i stran v celé Evropě (např. Slovensko: Robert Fico; Itálie: Hnutí pěti hvězd či Matteo Salvini).

Obr. 13.5 Populismus – Andrej Babiš (CZE):

„Žádné slevy se rušit nebudou, ani pro důchodce, ani pro studenty. Dokud já budu premiér, slevy budou. (...) Důchodci a studenti nám píšou a jsou rádi a my jsme rádi.“

4 Extrémní, nacionalistické a populistické směry charakteristické svými sklony k autoritářství

- Tradiční demokratické státy mají spíše slabší lídry s mocí omezenou silnými kontrolními a dalšími aktéry (vlastní politická strana; vláda, parlament, opozice; soudy, úředníci, média; voliči).
- Naopak extrémní, nacionalistické a populistické recepty na řízení státu stojí na osobě silného lídra; tím je obvykle „alfa samec“, velkohubý řvoun s přebujelým egem, poslouchající jen sám sebe, bez schopnosti vést jednání a dosahovat kompromisu, snažící se vlastní názory buldozerově prosadit bez ohledu na ostatní.
- Hrozí zneužití moci, osekání principů svobody a demokracie a postupný přechod k autoritářským systémům s mocí soustředěnou do rukou jedné osoby a politikou vedenou jako diktát shora.
- *Příklady:* sklony ve střední Evropě (Maďarsko: Viktor Orbán, Polsko: Jaroslaw Kaczynski), autoritářské sklony i u Donalda Trumpa.

Obr. 13.6 Sklony k autoritářství – Donald Trump (USA):

„S výjimkou zesnulého velkého Abrahama Lincolna mohu být prezidentštější než jakýkoli jiný prezident.“

Moje identita

Posuňme se nyní z úrovně jednotlivých členských států na úroveň celé **Evropské unie**. Začneme ovšem menším hodnocením vlastní identity.

Identita a **sounáležitost** člověka jsou vlastně odpovědi na otázky typu „kým jsme, kam patříme, ke komu se hlásíme, s kým soucítíme“. Identita a sounáležitost jsou vícevrstevné – cítíme je k více skupinám či územím najednou, různě silně.

Níže jsou uvedeny čtyři hlavní **vrstvy** územní identity a sounáležitosti obyvatel Vysočiny.

→ Tyto vrstvy seřaďte sestupně (od nejsilnější po nejslabší), a to podle významu, jaký jim sami osobně přikládáte – tj. kým se cítíte být nejvíce, a kým nejméně.

Evropan (obyvatel EU) – Čech (obyvatel ČR) – obyvatel Vysočiny – obyvatel obce, v níž bydlím

→ Porovnejte své výsledky se spolužáky. Určete, které pojmy se nejčastěji objevují na prvních dvou místech. Zamyslete se a diskutujte, proč tomu tak je.

Evropská identita a národ

Předešlé hodnocení nejspíše ukázalo, že **pocit „evropanství“** je u nás slabý, silnější je pocit češství a sounáležitosti s místní komunitou. Podobně je tomu v celé Evropě. Neznamená to však, že bychom se jako Evropané necítili – prostě je jen evropanství v řadě vrstev naší identity na nižších příčkách.

→ Na tomto základě se zamyslete nad následujícími otázkami a diskutujte je se spolužáky.

- Cítíte větší sounáležitost s Němcem, Francouzem či Finem, než s Američanem, Rusem či Indem? Proč a v čem?
- Existuje „Evropan“ podobně jako „Čech“ – tj. jako člověk, mající určitou povahu a vlastnosti stejné napříč celou Evropou, a lišící se tím od ostatních, „Neevropanů“? Jaká povaha a vlastnosti to jsou?
- Existuje nebo vznikne někdy „evropský národ“?

Národní a evropská identita

Identita a sounáležitost se **státem** a **národem** je v Evropě hluboce zakořeněná.

- Vytvořila ji série „národních obrození“, která se prohnala Evropou v 18. a 19. století; od té doby byli Evropané zvyklí žít v **národních státech** – ve státech, tvořených jedním národem (určeným na etnickém principu).

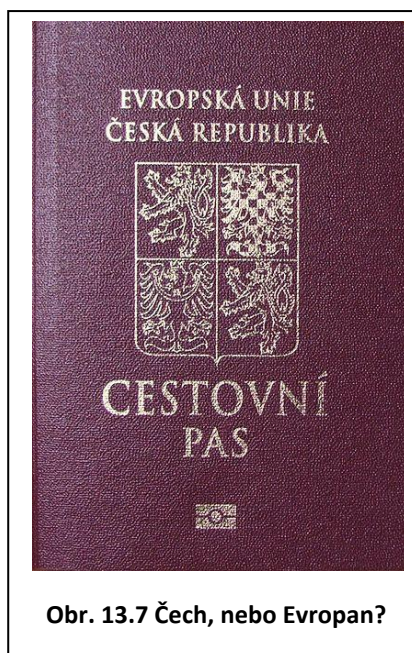

Na druhou stranu je model národního státu do velké míry časově i územně **ojedinělý**.

- V Evropě do 19. stol. převažovaly více-, ne- či nadnárodní státy typu Rakouska-Uherska nebo třeba Bavorska; ve světě jsou dnes typické státy mnohonárodnostní (Afrika, Asie), resp. občanské (obě Ameriky, Austrálie).
- Je proto otázkou, zda model národního státu v Evropě v budoucnu opět nezmizí.

Neexistence evropského národa a slabá evropská identita a soudržnost jsou nicméně jedním z hlavních vnitřních **problémů** Evropské unie.

- Působí proti evropské integraci a podkopávají samotnou existenci Evropské unie;
 - např. politici mají tendenci upřednostňovat národní zájmy před evropskými; řada hlasování a rozhodnutí v evropských institucích není činěna dle ideových, ale národních principů apod.
- Dnes rostoucí **nacionalistické** tendence uvnitř členských států tento problém posilují.

Obr. 13.7 Čech, nebo Evropan?

Shrnutí

Evropská unie symbolizuje **vítězství** Evropanů nad démony nacionalismu.

Dnešní růst nacionalismu v členských státech vede k **oslabování** a **podkopávání** evropské integrace.

14. Pevnost Evropa

Migrace do Evropské unie

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaký je rozdíl mezi migrantem a uprchlíkem?
- Jaké byly příčiny a následky migrační krize z let 2015-16?
- Měla, nebo neměla by Česká republika přijímat uprchlíky z válečných zón?

„Pevnost Evropa“:

- termín využívaný v řadě významů, chápán pozitivně i negativně; poprvé asi použit nacisty za druhé sv. války – nacistická Evropa bránící se útoku západních spojenců přes La Manche;
- dnes chápán obvykle jako Evropa = malý kontinent obklopený chudými a rozvrácenými státy a chránící se před přílivem problémů i zoufalých uprchlíků z nich.

Kdo je tady migrant?

Migrace = přesun člověka z místa na místo za účelem přechodného nebo trvalého usazení (velmi zjednodušeně „stěhování“).

Podívejme se nejdříve na naši vlastní migrační historii.

→ Odpovězte na následující otázky.

- Narodil/a jste se (v dětství žil/a⁴¹) v jiné obci, než žijete teď?
- Máte alespoň jednoho z rodičů, který se narodil (v dětství žil) v jiné obci, než vy žijete teď?
- Máte alespoň dva z prarodičů, kteří se narodili (v dětství žili) v jiné obci, než vy žijete teď?
- A konečně naopak: Máte všechny čtyři prarodiče narozené (v dětství žijící) ve stejné obci, jako vy žijete teď?

→ Porovnejte své výsledky se spolužáky. Vytvořte z vašich odpovědí jednoduchý statistický přehled. Nad výsledky se zamyslete a diskutujte je.

Závěr: Nejspíše jste dospěli k tomu, že lidí s předky pocházejícími i jen ve druhé generaci z jedné lokality najdeme velmi málo. Migrace je totiž zcela přirozeným jevem. Svým způsobem jsme všichni potomci migrantů. Ostatně moderní člověk *Homo sapiens* pochází z východní Afriky, z níž se rozšířil do celého světa.

⁴¹ Samozřejmě nás zajímá místo bydliště, ne porodnice v okresní nemocnici.

Migrace do Evropské unie

① Základní definice

V obecné mluvě:

- **migrant** = člověk přesouvající se z jakéhokoli důvodu z místa na místo za účelem přechodného nebo trvalého usazení (emigrant = z, imigrant = do);
- **nelegální migrant** = jakýkoli přeshraniční migrant, který v okamžiku překročení hranice nemá potřebná povolení či doklady;
- **uprchlík** = zvláštní druh migranta, člověk prchající před něčím, zachraňující si vlastní život;
 - tradiční formy: lidé prchající před neúnosnou bezpečnostní situací (např. válka) či politickou situací (např. pronásledování z politických či jiných důvodů);
 - moderní formy: ekonomičtí uprchlíci = lidé prchající před bezvýchodnou ekonomickou situací; environmentální uprchlíci = lidé prchající kvůli poškození životního prostředí.

Z právního hlediska – Ženevská konvence o uprchlících (OSN, 1951, silně zjednodušeno)⁴²:

- **žadatel o azyl** = člověk, který formálně požádal v jiné zemi o pomoc a ochranu (azyl); má právo v zemi zůstat, dokud není jeho žádost vyřízena;
 - dle konvence mají právo na ochranu a pomoc lidé, kteří ze své země prchají před pronásledováním (z politických, rasových, náboženských a podobných důvodů) – tj. nikoli např. ekonomičtí či environmentální uprchlíci;
- **uprchlík⁴³** (azylant) = žadatel o azyl, jehož žádost byla uznána; získává tím právo na ochranu a setrvání v zemi (pokud ne – může být deportován jako nelegální imigrant).

Obr. 14.1 Historie emigrace Evropanů do zámoří – ragbyový tým africké Namibie

⁴² Viz např. Úmluva o právním postavení uprchlíků. In: *Osn.cz* [online]. [citováno 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>.

⁴³ Tj. slovo „uprchlík“ může zahrnovat jak všechny prchající (v obecné mluvě); tak speciálně ty, kterým bylo přiznáno v cizí zemi právní postavení azylanta (dle konvence).

② Historie migrace

Evropa byla tradičně emigrační světadíl: v 15. – 20. stol. desítky miliónů Evropanů osídlily svět.

České země byly také zasaženy několika vlnami emigrace: Češi až do 20. stol. odcházeli do obou Amerik i evropských zemí; v období komunistické totality (zejm. po 1948 a 1968) až 0,2 mil. uprchlíků na Západ (západní Evropa, anglicky mluvící země).

Západní Evropa po 2. sv. válce: situace se otáčí a stává se imigrační, a to jak vnitřně (z jihu a východu kontinentu na sever a západ), tak globálně (imigrace z Afriky a Asie, často z bývalých kolonií);

- ve většině západoevropských zemí dnes činí podíl populace imigračního původu 10 – 15 %.

Česká republika po roce 1990: částečně pokračuje emigrace na Západ, ale postupně začíná převažovat imigrace (zvl. Slováci, Ukrajinci, Vietnamci, Rusové) – asi 0,5 mil. obyvatel.

③ Migrační krize let 2015-16

Středomoří je tradičně klíčová trasa pro imigraci z Afriky, Středního Východu a Asie; obtížně kontrolovatelná, značně riskantní;

- tři středomořské trasy: západní (Maroko → Španělsko); střední (Libye → Malta, Itálie); východní (Turecko → Řecko, Balkán).

Migrace ve Středomoří – rysy:

- postupný nárůst migrace od 2012; poté vyvrcholení a krize 2015-16 (2015: více než 1 mil. migrantů); poté opět pokles (2017: 200 tis., 2018: 150 tis.): tedy akutní krize ve Středomoří již odezněla;
- migranti: část běžná ekonomická migrace z Afriky a Asie x část opravdoví uprchlíci z válečných zón (Sýrie, Irák, Afghánistán) či tvrdých diktatur (Eritrea, Írán);
- hlavní důvod krize 2015-16: války v Sýrii a Iráku + vyhrocení situace v uprchlických táborech v Turecku;
- hlavní cíl: Německo, Švédsko (bohaté, stabilní země + přívětivé k imigrantům);
- podobně se vyvíjí i počet žadatelů o azyl: vrchol 2015-16 (1,2 mil. ročně), poté pokles (v roce 2017: 0,7 mil.); 1/4 až 3/4 žádostí o azyl uznány (liší se zemi od země – pravidla nejsou sjednocena), zbytek by měl být deportován, bohužel to se daří jen omezeně.

Obr. 14.2

④ Reakce na krizi v Evropské unii

Nepřipravenost na krizi tohoto rozsahu, dlouhodobé podceňování situace ze strany ústředních orgánů EU i členských zemí, nedostatečná ochrana vnější hranice → chaotická reakce na krizi;

- **Schengenský systém** (otevřené hranice uvnitř EU) pod tlakem, migranti nekontrolovatelně proudili napříč EU, řada států hranice částečně uzavřela;
- **Dublinký systém** (žadatel o azyl musí podat žádost v první zemi EU, do které vstoupí, ta musí jeho žádost posoudit) v podstatě zkolaboval.

Reakce v jednotlivých státech EU různá:

- západní a severní Evropa: více otevřená uprchlíkům x země střední Evropy: naprosté odmítání pomoci na hraně hysterie;
- v celé Evropě nárůst nacionalistických a populistických nálad, rozdělená Evropa (Z x V), vnitřně rozdělené společnosti (zastánci versus odpůrci), znejistění Evropanů, otřes důvěry v EU a její funkčnost – krize migrační odezněla, ale krize politická přetrvává.

Obr. 14.3 Strach

⑤ Opatření Evropské unie

Bezprostřední řešení akutní krize z roku 2015: dohoda EU s Tureckem (jaro 2016) – navrácení nelegálních migrantů po klíčové východní (balkánské) trase zpět do Turecka.

Dlouhodobější opatření = řada kroků odrazujících potenciální migranty od cesty do EU + posilování vnější hranice:

- zvýšení **ochrany a kontrol** na vnější hranici EU;
 - původní pohraniční agentura Frontex přeměněna na opravdovou Pohraniční a pobřežní stráž s výrazným navýšením rozpočtu i počtu zaměstnanců;
 - nové operace ve Středozemním moři;

Obr. 14.4 Operace Triton – irský hlídkový člun zachraňuje migranty ve Středomoří (2015)

- zpřísnění kontrol na hranicích, zlepšení evidence a komunikace, nové technologie (IT, otisky prstů), zřizování tzv. hotspotů (registrace migrantů);
- navýšení **pomoci** (finanční, organizační, bezpečnostní):
 - členským státům EU čelícím největší migraci (Řecko, Malta, Itálie, Španělsko);
 - nečlenským státům na migrační trase (Turecko, severní Afrika) a uprchlíkům v nich;
 - zdrojovým státům migrace (snaha posílit hospodářství a zaměstnanost, humanitární a rozvojová pomoc) – zvl. Afrika;
- postupná **reforma azylového systému**, ale značné spory mezi členskými státy;
 - snahy o přerozdělování uprchlíků uvnitř EU z exponovaných zemí jihu (Itálie, Řecko) – ale velký odpor středoevropských zemí vůči povinným kvótám.

Tato opatření zjevně začínají fungovat a nelegální migrace a počet žádostí o azyl v Evropské unii od roku 2015 neustále výrazně klesá (viz výše). Nicméně migrace je složitý a mnohohrstený problém, a proto i její řešení je složité a je možné jen pomocí řady dílčích, postupných kroků.

Přijímat, či nepřijímat?

→ Zamyslete se a diskutujte klíčovou otázku:

„Měla, nebo neměla by Česká republika přijímat uprchlíky z válečných zón (např. Sýrie)?“

Postupujte následovně:

- ① Nejdříve uveďte možné **důvody** pro a proti.
- ② Poté si utvořte vlastní **názor**, příp. ve třídě **hlasujte**.
- ③ Následně se zamyslete nad konkrétními řešeními možných **důsledků** vašeho rozhodnutí, příp. je ve třídě diskutujte.

Přijímat: Jak zabránit případným problémům při integraci cizinců z jiného kulturního okruhu do naší společnosti (např. nezaměstnanost, zločinnost)?

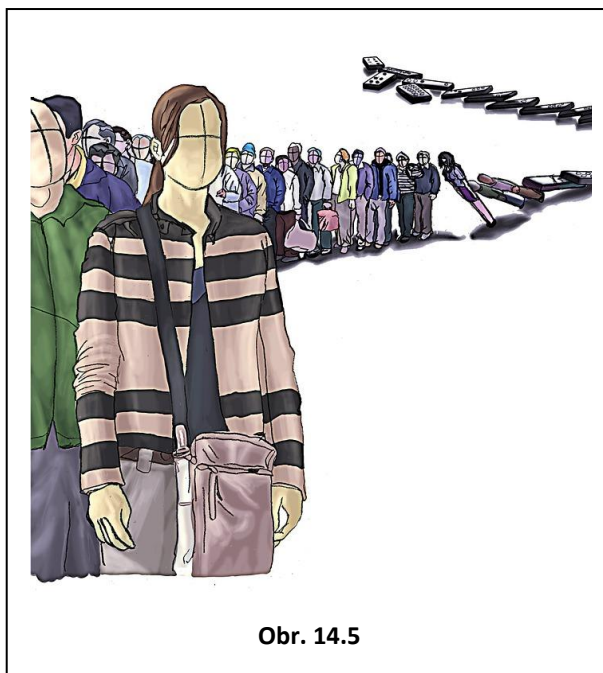
Nepřijímat: Jak jinak řešit situaci, při které z válečných zón utíkají lidé z obavy o vlastní život? Uveďte konkrétní řešení, které může Česká republika či Evropská unie provést, vč. toho odkud vzít peníze nebo jak situaci v reálu zařídit.

- ④ A to nejdůležitější na závěr: Lze nalézt nějaký **kompromis** mezi oběma názory?

Závěr – možné poučení z migrační krize

- Evropská unie nakonec zareaguje a krizi vyřeší, ale chce to **čas** a **pevné nervy** (překážkou může být těžkopádnost rozhodování, protichůdné zájmy států: nutná řada jednání a kompromisů).
- Důležité je **dlouhodobé plánování**, odhalování hrozeb dřív, než přerostou v krizi.
- Nutný je i větší **zájem** a **aktivity** Evropské unie v širším okolí (Afrika, Střední Východ) – rozvojová pomoc, bezpečnost, stabilita.
- Jednotlivé země jsou příliš slabé a v krizi se kácí jako domino (viz hroucení schopnosti států na balkánské trase kontrolovat své hranice v roce 2015) – nutnost **celounijní spolupráce** a společného řešení.

Obr. 14.5

15. Obr na hliněných nohou

Evropská unie a Rusko

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Představuje současné Rusko pro evropské země hrozbu? Pokud ano, v čem?
- Jaké jsou hlavní cíle a nástroje ruské zahraniční politiky a jak se konkrétně projevují?
- Jaký je vztah Putinova režimu k Evropské unii a jakou roli EU hraje nebo může hrát při čelení ruskému vlivu?

Kdo je onen „obr na hliněných nohou“? Je tu velký paradox:

- **Evropská unie** – ekonomický obr (vyspělá a bohatá, 15 % hospodářství světa), ale mocenský trpaslík (nejednotná, nejistá, bez opravdové společné zahraniční a bezpečnostní politiky);
- **Rusko** – ekonomický trpaslík (vyspělost na úrovni Turecka či Malajsie, 2-3 % hospodářství světa), ale mocenský obr (nebo se o to aspoň pokouší – mimořádně agresivní a ambiciózní).

Ruská hrozba?

→ Zamyslete se a diskutujte následující klíčovou otázku:

„Představuje současné Rusko pro Českou republiku hrozbu? Pokud ano, v čem, jakým způsobem?“

Snažte se své názory podepřít argumenty, logicky je vysvětlit (příčina – následek), uvést příklady.

Rusko, jeho historie a současnost

① Základní charakteristika

- Rusko je svou rozlohou největší země světa; populačně největší v Evropě a devátá na světě; extrémně bohatá na zdroje (úrodná půda, nerostné suroviny), ale hospodářsky středně vyspělá (HDP na obyvatele kolem 60. místa na světě, asi 1/2 - 2/3 úrovně České republiky).

② Historie

- Rusko bylo jádrem **Sovětského svazu** (SSSR, 1922-91) = komunistické diktatury utlačující vlastní obyvatele i státy na celém světě – v dobách tzv. studené války (50. – 80. léta) byl SSSR jednou ze dvou supervelmocí a hlavním oponentem svobodného západního světa; ovšem hospodářská slabost a vnitřní problémy → v 80. letech kolaps a počátkem 90. let rozpad.
- Nezávislé Rusko se v 90. letech pokusilo o demokratizaci a reformy (**Boris Jelcin**), což představovalo naději na Rusko fungující standardně jako jiné postkomunistické země

středovýchodní Evropy (demokracie + kapitalismus); ovšem namísto toho přišel hospodářský rozklad a propad životní úrovně, vnitřní politický rozvrat, ústup z mezinárodní scény.

- V reakci na to nastupuje „silný muž“ **Vladimir Putin** (ex-důstojník sovětské tajné služby KGB, prezident/premiér Ruska od 1999 dodnes) – zlepšení hospodářství, zvýšení životní úrovně (i díky vysokým cenám ropy), stabilizace země, ovšem za cenu ukončení demokratizace a návratu k diktátorskému vládnutí – tj. **stabilita za cenu diktatury**; obnovení ruského nacionalismu, návrat Ruska na mezinárodní scénu a k mnohem agresivnější zahraniční politice, vč. použití vojenské síly.

Obr. 15.1 Vladimir Putin a jeho
slavné výroky:

*„Kolaps Sovětského svazu byl
největší tragédií Ruska.“*

„Rusko je řízená demokracie.“

③ Současnost:

- **hospodářství:** středně vyspělá země, ale struktura ekonomiky odpovídá rozvojovým zemím: závislost na těžbě a vývozu nerostných surovin (1/2 příjmů rozpočtu tvoří ropa a zemní plyn; „*státem řízený kapitalismus*“ – těžba a vývoz vesměs v rukou státem ovládaných gigantů typu Gazprom či Rosněft);
- **politika:** osobní diktatura Vladimira Putina („*řízená demokracie*“, s podporou silových složek státu a „oligarchů“ = kapitánů průmyslu) – ovládnutí médií, omezení svobody slova, cenzura, pronásledování oponentů, potlačování opozice, porušování lidských práv, falšování voleb, korupce apod.; dle Freedom House je ruská demokracie na úrovni Číny či Íránu.

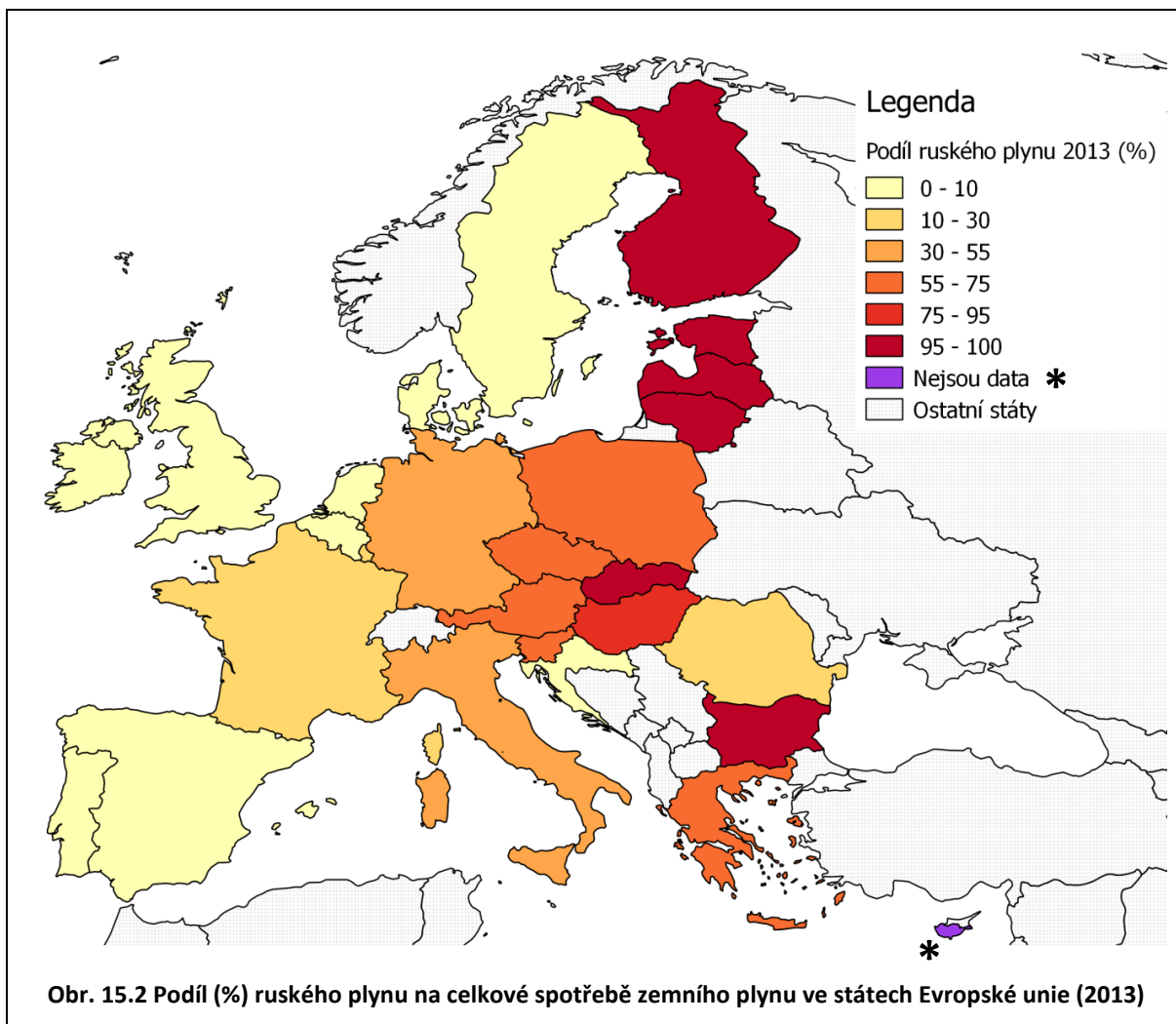
Dodávky ruského plynu do Evropy

Zemní plyn je důležitou surovinou – používá se jako zdroj energie v průmyslových provozech i v dopravě, spaluje se v tepelných elektrárnách (ne u nás), je využíván jako surovina v chemickém průmyslu a slouží i k vytápění domácností. Rusko je spolu s USA největším světovým těžářem zemního plynu a je zároveň jeho největším vývozcem.

Mapa na následující straně znázorňuje podíl ruského plynu na celkové spotřebě zemního plynu ve státech Evropské unie.

→ Mapu si prohlédněte, zamyslete se nad následujícími otázkami a diskutujte je.

- ① Čím jsou ovlivněny rozdíly mezi jednotlivými státy z hlediska podílu ruského plynu (tj. proč mají některé státy podíl vyšší, a jiné nižší)?
- ② Jaké důsledky (zejm. politické) může pro jednotlivé státy a celou EU mít vysoký podíl, či přímo závislost na ruském plynu?
- ③ Lze závislost na ruském plynu v EU či přímo v České republice nějak snížit? Jak konkrétně?

Rusko, svět a Evropa

① Cíle Putinovy zahraniční politiky:

- posílit vliv Ruska ve **světě**, obnovit jeho postavení světové supervelmoci z dob studené války;
 - hlavním oponentem Západ (USA, NATO, EU);
- posílit vliv Ruska v tzv. „**blízkém zahraničí**“;
 - blízké zahraničí = státy v okolí Ruska, které Rusko stále vnímá jako svůj „dvorek“ – bývalý SSSR + jeho satelity, vč. České republiky;
 - cílem není vojenské obsazení těchto států, ale posílení ruského politického, hospodářského a kulturního **vlivu** v nich, a tím získání „pák“ umožňujících ovlivňovat jejich politiku a směřování.

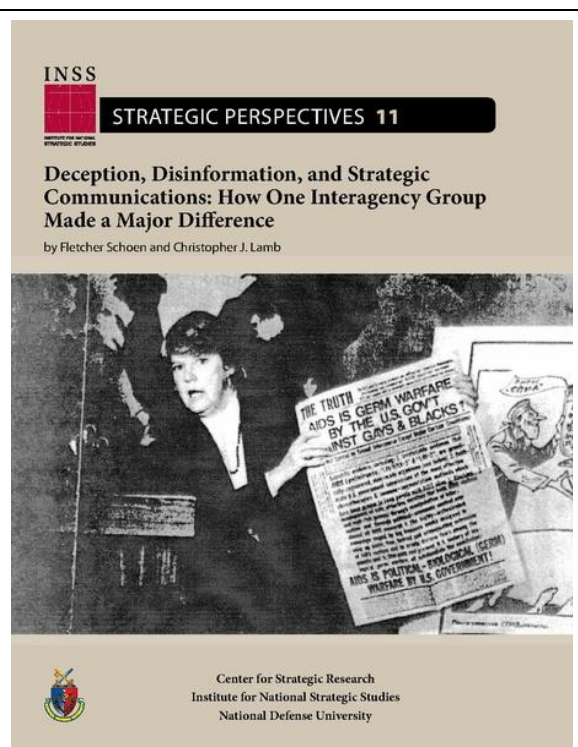

② Nástroje Putinovy zahraniční politiky proti „blízkému zahraničí“:

- podstata: „**noha ve dveřích**“ – snaha do daného státu vpašovat ruský vliv (hospodářský, politický, vojenský), kterého se nelze snadno zbavit a pomocí kterého lze kdykoli zásadně ovlivnit směřování státu (hrozba, vydírání apod.);
- **hospodářský vliv**: často strategické sektory, zejm. energetika – dodávky ropy a zemního plynu, výstavba jaderných elektráren; embargo na dovoz citlivých komodit;
- **politický vliv**: proruské „páté kolony“, „užiteční idioti“ či „trojští koně“ v jednotlivých státech: ruské menšiny (např. Pobaltí, Ukrajina), proruskí politici a strany (obvykle extrémní levice či nacionalisté), proruská média, různé proruské skupiny;
- **vojenský vliv**: nestandardní vedení války, „**hybridní válka**“ – kombinace klasického vedení války s různými partyzánskými, teroristickými či kriminálními postupy, kybernetickou válkou, dezinformacemi, diplomacií, ekonomickou válkou apod.;
- přímé vojenské zásahy v okolních zemích: ne okupace celého státu, ale obvykle podpora separatistického regionu či etnika, „salámová metoda“ (kousek po kousku);
 - zejm. Gruzie (Jižní Osetie, Abcházie), Moldavsko (Podněstří), Ukrajina (Krym, Donbas);
 - vznikají tzv. „**zamrzlé konflikty**“ – nekonečné patové situace, střety jen nízké intenzity, ale Rusko má možnost konflikt kdykoli „rozmrazit“ a ohrozit stabilitu a budoucnost země – státům mj. znemožňuje vstup do EU či NATO.

③ Nástroje Putinovy zahraniční politiky globálně, proti Západu: ovlivňování veřejného mínění, **dezinformace** a „*fake news*“, tj. systematická mediální kampaň (internet, sociální sítě) postavená na lžích – lež prezentována jako „alternativní verze pravdy“, využití neoprávněného pocitu, že „na každém šprochu je pravdy trochu“;

- **cíl**: zamlžit hranice mezi pravdou a lží, dobrem a zlem; vytvořit dojem, že všichni trochu lžou a všichni jsou trochu lotři; snaha vyvolat dojem, že existuje nějaká jiná, skrývaná pravda;
 - šíření různých **konspiračních teorií** a vytváření pocitu, že nám tradiční média a politici lžou nebo něco zamlčují („HIV/AIDS pochází z laboratoří USA“, nebo „teroristické útoky ze dne 11. září 2001 spáchaly USA samy na sebe“ apod.);

Obr. 15.4 Klasický příklad sovětských dezinformací z dob studené války: „HIV/AIDS pochází z laboratoří USA!“

- **výsledek:** pohřbení pravdy pod snůškou lží, zmatení veřejnosti, ztráta důvěry v média, politiky, demokratické instituce a demokracii jako takovou;
 - Putinův režim se ve výsledku jeví jako „normální“ a „stejný“ jako ostatní;
- **provádí:** armáda desetitisíců ruských agentů a internetových „trollů“ + využití (maskovaných) ruských či proruských médií (např. RT, tj. Russia Today, Sputnik News, v České republice Aeronet) + pomoc místních „užitečných idiotů“, kteří šíří lži a dezinformace dál, byť třeba nevědomky;
 - vesměs z řad populistických, extrémně levicových či nacionalistických politiků;
 - u nás např. Miloš Zeman, Tomio Okamura a SPD, KSČM, Václav Klaus st. i ml. + řada dezinformačních médií (např. Parlamentní listy);
- **využití:** ovlivňování výsledků voleb v západních zemích (americké prezidentské volby 2016, referendum o „Brexitu“ 2016 apod.).

Obr. 15.5 (zdroj: Aktualne.cz)

V dubnu 2019 se v Praze konala nacionalistická demonstrace hnutí SPD (Tomio Okamura) „proti diktátu Evropské unie“. Zúčastnilo se jí několik set lidí (dle Policie ČR 600). Podle kanálu ruského Ministerstva obrany *Zvezda* však „v Praze vyšlo protestovat proti EU 25 tisíc lidí“.

Obr. 15.6 (zdroj: Aktualne.cz)

Český prezident Miloš Zeman často opakuje ruské dezinformace, a tím slouží ruským zájmům; ukázal to třeba případ otravy agenta Skripala ve Velké Británii (2018), kdy Zeman po ruské propagandě opakoval nepravdivou informaci, že se použitá nervová látka *novičok* vyráběla i v České republice.

③ Rusko a Evropa:

- Putin ví, že je Rusko proti Západu příliš slabé a ekonomicky a vojensky podřadné, a proto jeho hlavní snahou je evropské členy NATO a EU **rozeštvat a rozdělit**, EU a NATO oslabit a rozbít; jednotlivě pak již Rusku vzdorovat nedokážou a Rusko si s nimi poradí samostatně;
- NATO a EU jsou tak hlavní **obranou** Evropy před ruskou rozpínavostí.

Obr na hliněných nohou?

→ Zamyslete se a diskutujte vstupní tezi, resp. otázku:

„Kdo je tedy oním „obrem na hliněných nohou?“

Diskuse se znovu může vrátit k úvodní otázce, zda Rusko představuje hrozbu, v čem a jak se jí bránit; a především, kdo ve střetu Ruska se Západem „tahá za kratší konec“, a to jak dnes, tak do budoucna.

16. Jak dál?

Budoucnost Evropské unie a České republiky v ní

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaký je vztah občanů (nejen České republiky) k EU a co jej ovlivňuje a formuje?
- O jaké další státy by se měla Evropská unie v budoucnosti rozšířit a jaké to může skýtat příležitosti, či rizika?
- Jakým způsobem by se měla EU do budoucna vyvíjet či reformovat?

Krize Evropské unie?

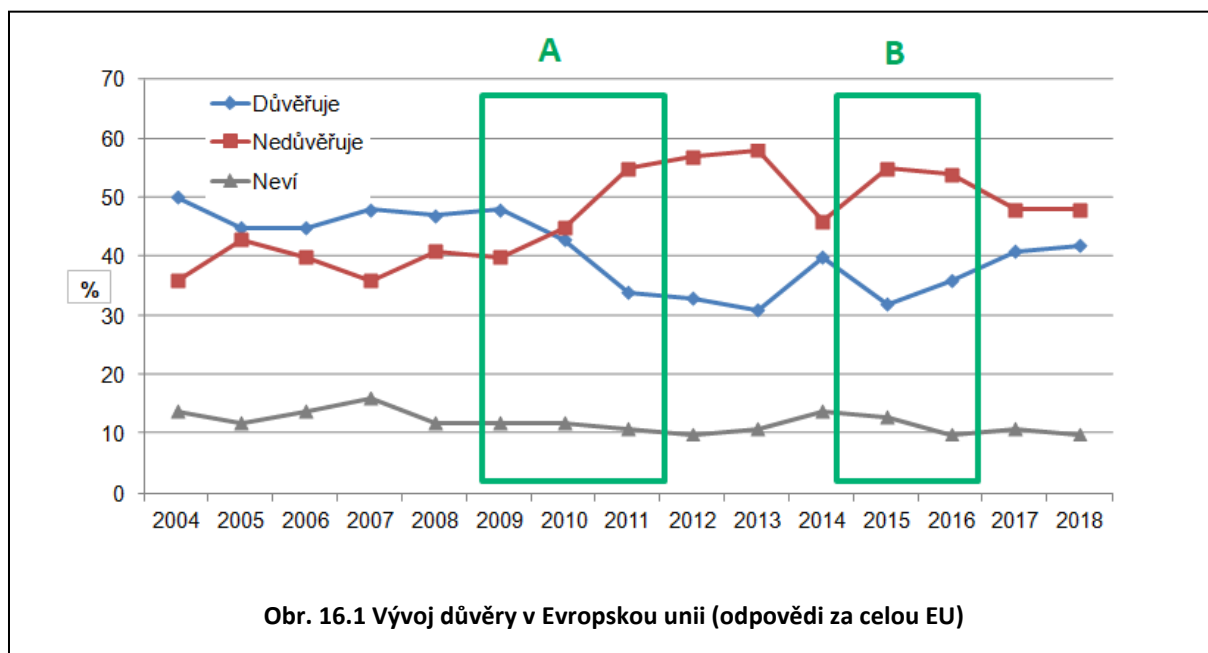
Mnozí tvrdí, že je Evropská unie v krizi, ale krize je zároveň **příležitostí** k přehodnocení dosavadního postupu, změně a vymyšlení něčeho nového. Ostatně o krizi EU se mluví již od jejího vzniku.

Důvěra v Evropskou unii

Podívejme se na úvod na otázku vztahu občanů k evropské integraci.

Eurobarometer je série průzkumů veřejného mínění mezi obyvateli členských zemí Evropské unie, které pravidelně zadává Evropská komise již od 70. let 20. stol.

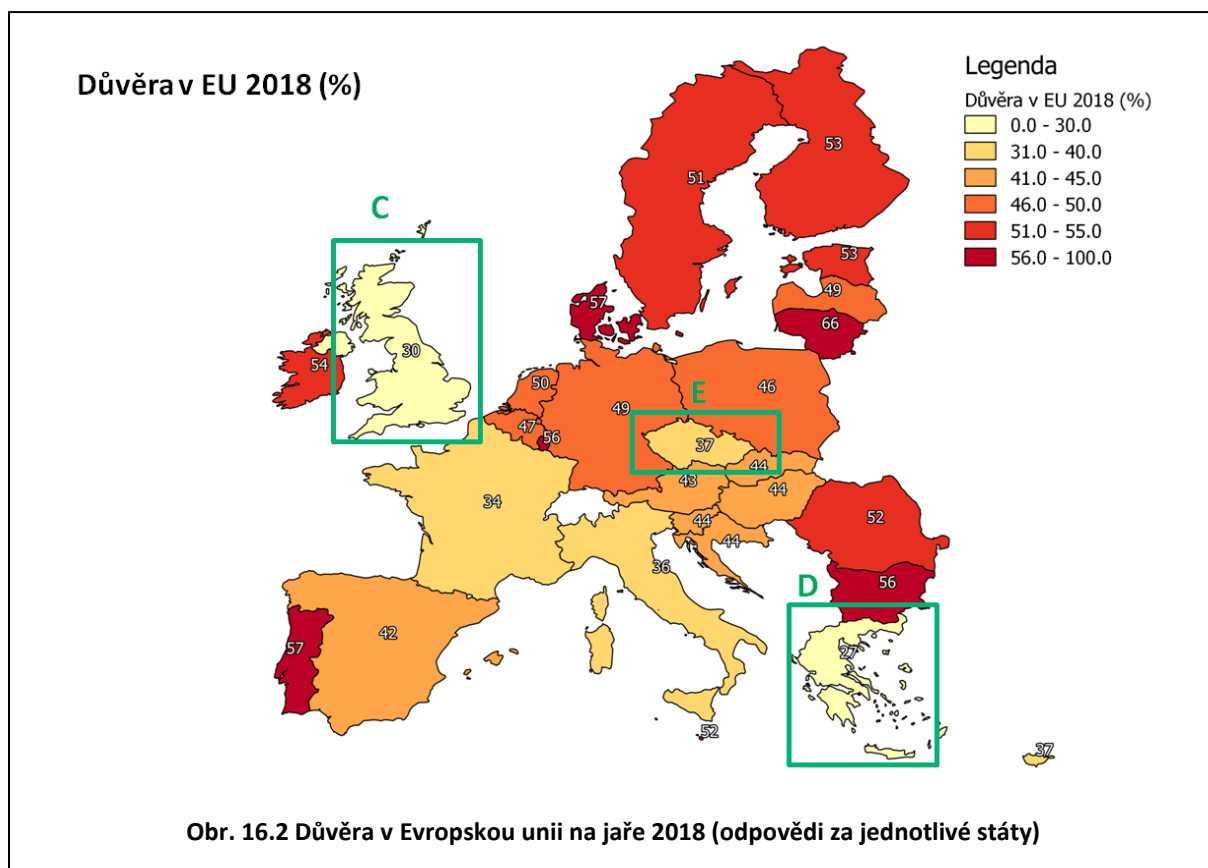
Jedním z pokládaných dotazů je i otázka **důvěry v Evropskou unii**: „Uvedte, zda máte tendenci Evropské unii spíše důvěřovat, nebo nedůvěřovat.“ (možné odpovědi Důvěřuji – Nedůvěřuji – Nevím).

Graf na *obr. 16.1* znázorňuje vývoj odpovědí na tuto otázku za celou EU od roku 2004 do 2018. Mapa na *obr. 16.2* potom srovnává odpovědi na tuto otázku v jednotlivých zemích EU na jaře 2018.

→ Graf i mapu si prostudujte a odpovězte na následující otázky.

- ① Co stálo za **poklesem** důvěry v EU, který je vidět v grafu v místě označeném **(A)**? A co za poklesem v místě **(B)**?
- ② Proč je tak **nízká** důvěra v Evropskou unii v zemi označené v mapě **(C)**? A proč v zemi označené v mapě **(D)**? A především – co stojí za nízkou důvěrou v EU v zemi označené **(E)**?

Budoucnost Evropské unie

① Evropská unie a veřejné mínění

Jak naznačuje rozbor grafu a mapy výše, pohled veřejného mínění na Evropskou unii se dynamicky vyvíjí, a to z důvodů, jež s EU mohou, ale také nemusí souviset.

- Důvěra v EU odráží všeobecnou náladu v dané zemi, tj. jak stav ekonomiky, tak např. různé problémy, korupční kauzy či politické skandály – zhoršení situace vyvolá „blbou náladu“ a nedůvěru v politiky národní i evropské bez ohledu na to, kdo za co může;

- Evropská unie se stala „**otloukánkem**“ pro národní politiky – když se něco podaří, úspěch si přivlastní, když se něco nepodaří, neúspěch svedou na EU („EU po nás požaduje...“); největším nepřítelem EU se tak stali národní politici, mimo jiné i proto, že silná EU znamená méně moci, vlivu, významu i peněz pro ně samé.

② K vývoji Evropské unie

- W. Churchill: „*Britská armáda je vždy dokonale připravena na minulou válku.*“; EU také, ale vyplývá to z podstaty jejího fungování (množství názorů a zájmů, složitost institucí);
- reformy často reagují na krize (např. finanční, migrační), i když obvykle „za 5 minut 12“;
- EU se vyvíjí evolučním (postupným), ne revolučním (převratným) způsobem (viz Schumanova „politika malých kroků“, hodina č. 5);
- o základním směřování a budoucnosti EU rozhoduje Evropská rada (hlavy států, resp. vlád členských zemí), o klíčových otázkách jednomyslně; tj. vše je v rukou členských států.

③ Základní dilemata

- V Evropské unii nekončí, ale přetrvávají střety nad otázkou „Jak by se měla EU dále vyvíjet?“ Politici, strany a státy často zastávají protichůdné názory:
 - **posilování integrace** (potřebujeme více Evropy! – směřování k federalizaci nebo k evropskému „superstátu“, více kompetencí EU) x **oslabování integrace** (potřebujeme méně Evropy! – návrat kompetencí zpět ke členským státům);
 - **rozšiřování unie** (přijímání dalších států) x **rozšiřování spolupráce** (posilování integrace).
- Výsledkem střetu názorů je obvykle kompromis; nicméně na stůl se dostávají i další možnosti:
 - **vícerychlostní Evropa** – některé státy se budou dobrovolně integrovat rychleji, ostatní je budou dobrovolně následovat pomaleji (částečně již funguje, např. euro); je to lákavé, ale hrozí trvalé rozdělení EU a vznik států/občanů druhé kategorie;
 - **Evropa a la carte** („dle jídelníčku“): každý stát si z EU vybere to, co se mu líbí, v něčem se integrace účastnit bude, v něčem ne; opět lákavé, ale hrozí spíše „Evropa jako trhací kalendář“ – každý si vybere jen přínosy, a odmítne související náklady; z toho může pramenit chaos a rozklad evropské integrace a solidarity.

Obr. 16.3 Evropa *a la carte* nemusí chutnat každému...

④ Budoucnost integrace – možnosti

- V roce 2017 představil předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker **pět základních možností** budoucího směřování EU (součást tzv. **Bílé knihy** o budoucnosti Evropské unie⁴⁴):
 1. pokračovat jako doposud;
 2. EU pouze jako jednotný trh (omezení politické integrace, návrat zpět k EU jen jako prostoru volného trhu);
 3. státy, které chtějí, dělají více (blízké vícerychlostní EU či Evropě *a la carte*: dobrovolná hlubší integrace států, které ji chtějí);
 4. dělat společně méně, zato účinněji (EU se soustředí jen na vybrané oblasti politiky, v nichž bude postupovat dále, v jiných bude méně aktivní);
 5. dělat společně více (další prohlubování evropské integrace).
- O těchto možnostech neproběhne žádné velké hlasování, jde o scénáře, nastínění obecných možností a podklad pro další úvahy a reformy.

⑤ Budoucnost rozšiřování EU

- Postup rozšiřování o jednotlivé země je následující:
 - podmínka: Kodaňská kritéria = požadavky na stát pro vstup do EU (viz hodina č. 5);
 - asociační dohoda → podání přihlášky → země se stává kandidátskou → rozhovory o členství → podpis smlouvy o přistoupení → vstup do EU.
- Hlavní směr pro rozšiřování představuje zejm. oblast **západního Balkánu** – na tom panuje shoda a proces probíhá:
 - nejdále jsou dvě kandidátské země vedoucí rozhovory o členství: Černá Hora (nejblíže vstupu – snad roku 2025), Srbsko;
 - další kandidátské země: Makedonie, Albánie; podána přihláška: Bosna a Hercegovina; možný kandidát: Kosovo;
 - hlavní překážky: slabé hospodářství + politické problémy – korupce, organizovaný zločin prorůstající do státní správy, slabost institucí, politizace justice.
- Další možnosti rozšiřování jsou spíše ve stádiu úvah a diskusí:
 - Turecko: zvláštní a nekonečný případ – asociační dohoda již od r. 1964, ale značně kontroverzní (zvl. dnes: zhoršující se úroveň demokracie pod R. T. Erdoganem, viz hodina č. 2), vstup se spíše vzdaluje, rozhovory fakticky nepokračují;

⁴⁴ Viz EVROPSKÁ UNIE. *Bílá kniha o budoucnosti Evropy: Úvahy a scénáře pro EU27 v roce 2025* [online]. Brusel: Evropská komise, 2017 [cit. 2020-03-31]. ISBN 978-92-79-67650-5. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/bila_kniha_o_budoucnosti_evropy_cs.pdf.

- východní Evropa: Gruzie, Moldavsko, Ukrajina (ale řada problémů vč. ruského odporu a vměšování – viz hodina č. 15).
- Neustále se naskytá otázka: Kde jsou hranice EU? Měla by se EU někde „zastavit“?
- Protipohyb je „**Brexit**“ = vystoupení Spojeného království z EU na základě referenda (2016)⁴⁵;
 - první a dosud jediný stát opouštějící evropskou integraci;
 - zatím se zdá být ojedinělou záležitostí; nehrozí nicméně postupný rozpad EU (po Brexitu např. Frexit, Czexit)?

Další směřování Evropské unie

Na závěr se podívejme na možnosti dalšího vývoje evropské integrace, a to na základě výše popsaných pěti možností představených Evropskou komisí v tzv. Bílé knize z roku 2017.

→ ① Nejdříve si pečlivě prostudujte tabulku níže. Vznikla kombinací informací z Bílé knihy (zdroj: viz poznámka na předešlé stránce) a odhadů autorů tohoto textu.

Scénář	Vysvětlení	Možné plusy	Možné mínusy
Pokračovat jako doposud	x	zachování dosud dosažených výsledků	postupné vzdalování unie a občanů, postupný pokles důvěry v unii; jakákoli velká krize může zásadně ohrozit jednotu i samotnou existenci EU
EU pouze jako jednotný trh	omezení politické integrace, návrat k EU jen jako prostoru volného trhu	méně byrokracie, méně zásahů unie do politiky států resp. životů občanů; fungování EU a rozhodování v ní jednodušší, a tím i srozumitelnější	neschopnost EU řešit neočekávané krize a věnovat se problémům, jež se nově objeví nebo o něž občané nově projeví zájem.
Státy, které chtějí, dělají více.	blízké vícerychlostní EU či EU <i>a la carte</i> : dobrovolná hlubší integrace států, které ji chtějí	větší zohlednění odlišností mezi zeměmi	rostoucí rozdíly v životě občanů napříč EU (podle toho, ve kterém státě žijí); nepřehledné fungování EU; hrozí trvalé rozdělení zemí a vznik zemí a občanů „druhé kategorie“
Dělat méně, zato účinněji	soustředění EU jen na některé oblasti politiky, v nichž bude postupovat dále, v jiných bude méně aktivní.	fungování EU jednodušší a pro občany přehlednější	v podstatě nemožná dohoda na tom, ve kterých oblastech být více, a ve kterých méně aktivní (každý má jiné představy)
Dělat společně více	další prohlubování evropské integrace	rozhodování v EU rychlejší a o významnějších věcech, EU akceschopnější a silnější	rostoucí odpor k EU u těch skupin občanů, kteří si myslí, že je EU příliš silná a neměla by mít tolik pravomocí

⁴⁵ V době uzávěrky textu (říjen 2019) proces dosud neukončen a s nejasným výsledkem.

V tabulce si můžete poznačit místa, s nimiž nesouhlasíte⁴⁶; můžete též přijít s doplněním či úpravou plusů a minusů, nebo dokonce s dalším vlastním scénářem. Všechny tyto body můžete diskutovat se spolužáky.

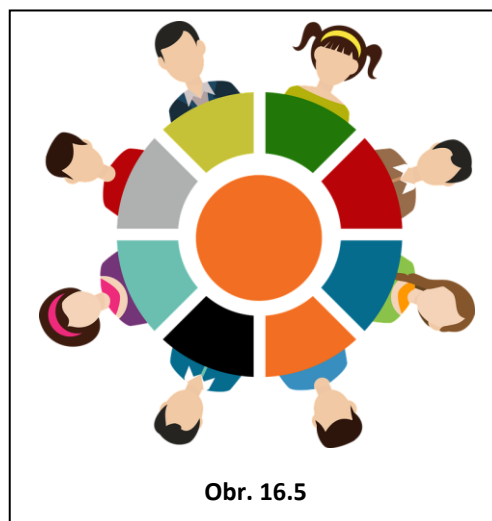
→ ② K těmto scénářům nyní zaujměte vlastní postoj. Zvolte ten scénář, který je dle vašeho názoru nejlepší pro budoucnost Evropské unie, České republiky i vás osobně. Formulujte důvody, které vás k výběru vedly.

Nyní můžete o těchto scénářích ve třídě hlasovat, a to dvoukolovým způsobem – do druhého kola postupují dva scénáře s největší podporou v kole prvním. Mezi prvním a druhým kolem můžete vést o kladech a záporech těchto dvou scénářů další diskusi.

Shrnutí

Evropská unie je demokratické uskupení demokratických států – je to otevřený projekt bez předem určeného výsledku a **bude taková, jakou ji budeme chtít mít.**

Budoucí podoba Evropské unie a též budoucí postavení České republiky v ní jsou **úkolem pro novou, mladou generaci.**

⁴⁶ „Nesouhlasíte“ ne ve smyslu vlastního názoru na daný scénář, ale ve smyslu nesouhlasu s předloženou formulací možných plusů a minusů.

Řešení vybraných úkolů

Hodina č. 4, vstupní kvíz: 1B, 2A, 3B, 4D, 5B, 6D, 7B, 8A, 9C, 10D, 11C, 12A, 13B, 14C, 15D

Hodina č. 6, opakování: nepravdivá jsou tvrzení 2, 5, 8 a 10

Hodina č. 10, sestavení příběhů: A1c, A2a, A3d, A4f, A5b, A6e; B1d, B2f, B3b, B4e, B5c, B6a

Zdroje obrázků:

Kde není uvedeno jinak: Regionální rozvojová agentura Vysočina, z.s.p.o. (2020)

Obr. 1.1 [Churchill V Sign]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-09]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Churchill_V_sign_HU_55521.jpg

Obr. 1.2 [Statue of Liberty]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-09]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/statue-liberty-freedom-america-usa-309467/>

Obr. 1.3 [Animal Chain]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-09]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/tux-animal-bird-chain-dead-fear-161365/>

Obr. 1.4 [Tomáš Garrigue Masaryk]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-03-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tom%C3%A1%C5%A1_Garrigue_Masaryk_1925.PNG

Obr. 2.1 [Mussolini biografia]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-11]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Mussolini_biografia.jpg

Obr. 2.2 [Recep Tayyip Erdoğan]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-11]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Recep_Tayyip_Erdo%C4%9Fan_2019_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Recep_Tayyip_Erdo%C4%9Fan_2019_(cropped).jpg)

Obr. 2.3 [Vladimir Putin]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-11]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Vladimir_Putin_\(2017-07-08\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Vladimir_Putin_(2017-07-08).jpg) (attribution: Kremlin.ru)

Obr. 2.4 [Viktor Orbán Tallinn]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-11]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Viktor_Orb%C3%A1n_Tallinn_Digital_Summit.jpg

Obr. 2.5 (podklad) [Blank Map World 1921]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-11]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/File:BlankMap-World-1921.png>

Obr. 2.6 (podklad) [iron Curtain]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-11]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Iron_Curtain_map.svg

Obr. 2.7 [Francis Fukuyama 2015]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-11]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Francis_Fukuyama_2015_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Francis_Fukuyama_2015_(cropped).jpg)

Obr. 3.1 [Statue of Liberty Flame]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: <https://pixabay.com/photos/statue-of-liberty-flame-torch-1746808/>

Obr. 3.2 (zdroj dat) Country and Territory Ratings and Statuses. In: *Freedomhouse.org* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/2020_Country_and_Territory_Ratings_and_Statuses_FIW1973-2020.xlsx

Obr. 3.3 (zdroj dat pro podkladovou mapu) [Admin 0 – Countries]. In: *Naturalearth.com* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: https://www.naturalearthdata.com/http://www.naturalearthdata.com/download/50m/cultural/ne_50m_admin_0_countries.zip

Obr. 4.1 (zdroj dat) Member State of the European Union. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2019-09-14]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Member_state_of_the_European_Union

Obr. 4.2 (zdroj dat pro podkladovou mapu) [Admin 0 – Countries]. In: *Naturalearth.com* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: https://www.naturalearthdata.com/http://www.naturalearthdata.com/download/50m/cultural/ne_50m_admin_0_countries.zip

Obr. 4.3 (zdroj dat) Member State of the European Union. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2019-09-14]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Member_state_of_the_European_Union; (zdroj dat pro podkladovou mapu) [Admin 0 – Countries]. In: *Naturalearth.com* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: https://www.naturalearthdata.com/http://www.naturalearthdata.com/download/50m/cultural/ne_50m_admin_0_countries.zip

Obr. 5.1 [Monument Scy-Chazelles]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Robert_Schuman_Monument_Scy-Chazelles.jpg

Obr. 5.2 [Warsaw 1945]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Warsaw_Old_Town_1945.jpg

Obr. 5.3 [Robert Schuman]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Bundesarchiv_Bild_183-19000-2453_Robert_Schuman.jpg

Obr. 5.5 a obr. 5.7 (zdroj dat pro podkladovou mapu) [Admin 0 – Countries]. In: *Naturalearth.com* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: https://www.naturalearthdata.com/http://www.naturalearthdata.com/download/50m/cultural/ne_50m_admin_0_countries.zip

Obr. 6.1 [Europa building]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-17]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Europa_building_February_2016.jpg

Obr. 6.2 [European Parliament]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-17]. Dostupné z: <https://pixabay.com/photos/eu-europe-parliament-demokratie-339783/>

Obr. 6.3 [Berlaymont building]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-17]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Berlaymont_building_2015.jpg

Obr. 6.4 (zdroj dat pro podkladovou mapu). [Admin 0 – Countries]. In: *Naturalearth.com* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: https://www.naturalearthdata.com/http://www.naturalearthdata.com/download/50m/cultural/ne_50m_admin_0_countries.zip

Obr. 7.1 [Euro Coins 252]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pixabay.com/photos/euro-1-coin-currency-europe-money-400252/>; [Euro Coins 253]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pixabay.com/photos/euro-1-coin-currency-europe-money-400253/>

Obr. 7.2 [EU Single Market]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2019-04-22]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:EU_Single_Market.svg

Obr. 7.3 [Eurozone Internal]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2019-12-20]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Eurozone_Internal.svg

Obr. 8.1 [Eleanor Roosevelt UDHR]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-20]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Eleanor_Roosevelt_UDHR_\(27758131387\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Eleanor_Roosevelt_UDHR_(27758131387).jpg)

Obr. 8.2 [Nadia Murad in Washington]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-20]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Nadia_Murad_in_Washington_-_2018_\(42733243785\)_cropped.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Nadia_Murad_in_Washington_-_2018_(42733243785)_cropped.jpg)

Obr. 8.3 [CFREU Preamble]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-20]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/File:01CFREU-Preamble-crop.jpg>

Obr. 8.4 [Roman Joch]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-03-20]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Roman_Joch_\(2\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Roman_Joch_(2).jpg)

Obr. 9.1 [Lifting Box]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/lifting-box-wood-heavy-crate-24401/>

Obr. 9.2 [Graduate Cap]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/graduate-cap-academic-cap-graduation-303806/>

Obr. 9.3 [Meeting Business]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/illustrations/meeting-business-brainstorming-1453895/>

Obr. 9.4 [Cartoon Chef]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/cartoon-chef-chubby-comic-cook-1299636/>; a [Programmer Woman]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/programmer-computer-woman-support-3607627/>

Obr. 10.1 [Child Kid African]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-24]. Dostupné z: <https://pixabay.com/photos/child-kid-african-traditional-691432/>

Obr. 10.2 Zdroj dat pro podkladovou mapu: [Admin 0 – Countries]. In: *Naturalearth.com* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: https://www.naturalearthdata.com/http://www.naturalearthdata.com/download/50m/cultural/ne_50m_admin_0_countries.zip

Obr. 10.4 [Different Nationalities Children]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-24]. Dostupné z: <https://pixabay.com/photos/different-nationalities-children-2633028/>

Obr. 11.1 [Kids Drawing]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/kids-drawing-scribble-lines-girl-3171905/>

Obr. 11.2 [Survival Rescue]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/survival-survive-rescue-help-arms-3580200/>

Obr. 11.3 [Telephone Rotary]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/telephone-rotary-yellow-dial-25477/>

Obr. 11.4 [Jakub Čech]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jakub_%C4%8Cech.jpg

Obr. 12.1 „Ivy League“: [Ivy League]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-26]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Ivy_League_locations.svg; „Oxbridge“ (zdroj podkladu): [English counties]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-26]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:English_counties_1851_with_ridings.svg

Obr. 12.2 [Collegio spagna]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-26]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/File:Collegio-spagna3.jpg>

Obr. 12.3 [Holbein erasmus]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-26]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/File:Holbein-erasmus.jpg>

Obr. 12.4 [Baby Boy]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-26]. Dostupné z: <https://pixabay.com/photos/baby-boy-child-christmas-costume-21971/>

Obr. 12.5 [Computer Icon Education]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-26]. Dostupné z: <https://pixabay.com/illustrations/computer-icon-education-studying-2429310/>

Obr. 13.1 [Cowboy]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-27]. Dostupné z: <https://pixabay.com/vectors/cowboy-gun-guns-outlaw-retro-2028626/>

Obr. 13.2 [Homer Simpson]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-27]. Dostupné z: <https://pixabay.com/photos/homer-simpsons-drawing-snowman-toy-2006749/>

Obr. 13.3 [Tomio Okamura]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-03-27]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tomio_Okamura_Praha.JPG

Obr. 13.4 [Orbán Viktor]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-27]. Dostupné z: https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Orb%C3%A1n_Viktor_2016.jpg

Obr. 13.5 [Babiš polévka]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-03-27]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Babi%C5%A1_pol%C3%A9vka_2014.JPG

Obr. 13.6 [Donald Trump]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-27]. Dostupné z: <https://pixabay.com/illustrations/donald-trump-politician-america-1547274/>

Obr. 13.7 [Czech passport]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-27]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Czech_passport_2007_cover.jpg

Obr. 14.1 [Namibia RWC]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: https://af.wikipedia.org/wiki/L%C3%AAer:Namibia_NT_2015_RWC_New_Zealand.jpg

Obr. 14.2 [Migrant Mother]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <https://pixabay.com/illustrations/migrant-mother-refugee-child-family-2169284/>

Obr. 14.3 [Watercolour]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <https://pixabay.com/illustrations/watercolour-watercolor-ink-textured-2173846/>

Obr. 14.4 [Operation Triton]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:LE_Eithne_Operation_Triton.jpg

Obr. 14.5 [Queue Waiting]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <https://pixabay.com/illustrations/queue-waiting-wait-group-line-869258/>

Obr. 15.1 [Vladimir Putin]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Vladimir_Putin_\(2017-07-08\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Vladimir_Putin_(2017-07-08).jpg) (attribution: Kremlin.ru)

Obr. 15.2 Zdroj dat: JONES, Dave, Manon DUFOUR a Jonathan GAVENTA. *Europe's Declining Gas Demand: Trends and Facts on European Gas Consumption; Report, June 2015* [online]. E3G, 2015 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z:

https://www.e3g.org/docs/E3G_Trends_EU_Gas_Demand_June2015_Final_110615.pdf; zdroj dat pro podkladovou mapu: [Admin 0 – Countries]. In: *Naturalearth.com* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z:

https://www.naturalearthdata.com/http://www.naturalearthdata.com/download/50m/cultural/ne_50m_admin_0_countries.zip

Obr. 15.3 [Trojan Horse]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/vectors/trojan-horse-appearance-trojan-152800/>

Obr. 15.4 [Deception, Disinformation]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Deception,_Disinformation,_and_Strategic_Communications.pdf

Obr. 15.5 Zdroj informací: Rusové šíří dezinformaci, že na demonstraci SPD bylo 25 tisíc lidí. Vnitro to vyvrací. In: *Aktualne.cz* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vnitro-vyvraci-dezinformaci-ze-proti-eu-v-praze-protestovalo/r~69465960680711e9819e0cc47ab5f122>

Obr. 15.6 Zdroj obrázku: [Vladimir Putin]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-30].

Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vladimir_Putin_17_April_2002-2.jpg

(attribution: *Kremlin.ru*); zdroj informací: Novičok se vyrábí i v Česku, řekl ruský velvyslanec Britovi, který se látkou otrávil. In: *Aktualne.cz* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/novicok-se-vyrabel-i-v-cesku-rekl-rusky-velvyslanec-britovi/r~11eb88fc591611e9ae850cc47ab5f122/>

Obr. 16.1 Zdroj dat: EUROPEAN UNION. *Standard Eurobarometer 89; Spring 2018; Report: Public opinion in the European Union* [online]. Brussels: European Commission, 2018 [cit. 2020-03-31]. ISBN 978-92-79-85649-5. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instrument/s/STANDARD/surveyKy/2180>

Obr. 16.2 Zdroj dat: EUROPEAN UNION. *Standard Eurobarometer 89; Spring 2018; Report: Public opinion in the European Union* [online]. Brussels: European Commission, 2018 [cit. 2020-03-31]. ISBN 978-92-79-85649-5. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instrument/s/STANDARD/surveyKy/2180>; zdroj dat pro podkladovou mapu: [Admin 0 – Countries]. In:

Naturalearth.com [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z:

https://www.naturalearthdata.com/http://www.naturalearthdata.com/download/50m/cultural/ne_50m_admin_0_countries.zip

Obr. 16.3 [Food Restaurant]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-04-01]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/photos/food-restaurant-menu-asia-dinner-1050813/>

Obr. 16.4 Zdroj podkladové mapy: [EU Western Balkans]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-04-01]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:European_Union_Western_Balkans.svg

Obr. 16.5 [People Group]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-04-01]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/vectors/people-human-group-person-symbol-3245739/>

